

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jan Peroutka

**Alternativní metody řešení sporů a právo na
soudní ochranu v ČR**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Silvia Kubešová, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 10. 4. 2017

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Jan Peroutka

V Praze dne 10. 4. 2017

Děkuji paní JUDr. Silvii Kubešové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování. Zároveň děkuji za poskytnutou podporu svým rodičům, v neposlední řadě Zuzaně Bičíkové za trpělivost a důvěru.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. VYMEZENÍ ALTERNATIVNÍCH ZPŮSOBŮ ŘEŠENÍ SPORŮ	7
1.1 Konkuroující metody řešení sporů.....	7
1.2 Doplnkové metody řešení sporů	8
2. PRÁVO NA SOUDNÍ OCHRANU V KONTEXTU PRÁVNÍ OCHRANY.....	10
3. ROZHODČÍ ŘÍZENÍ	12
3.1 Povaha rozhodčího řízení.....	13
3.2 Právo na soudní ochranu a rozhodčí řízení	15
3.2.1 Podmínky vzdání se práva na soudní ochranu	17
3.2.2 Záruka minimálních procesních práv	19
3.2.3 Česká právní praxe	22
3.3 Ingerence soudní moci do rozhodčího řízení	24
3.3.1 Pomocné úkony soudu	25
3.3.2 Kontrolní činnost soudu	27
3.3.3 Důvody pro zrušení rozhodčího nálezu.....	29
3.3.4 Rozhodčí nález jako exekuční titul ve vykonávacím řízení	36
3.4 Subjekty vykonávající rozhodčí činnost	39
3.5 Zvláštní účastníci rozhodčího řízení	44
4. MEDIACE	49
4.1 Právo na soudní ochranu a mediace.....	50
4.1.1 Principy činnosti mediátorů	50
4.1.2 Vztah k občanskému soudnímu řízení	51
4.1.3 Pojetí mlčenlivosti a možnost právního zastoupení	53
4.2 Ingerence soudu v mediačním procesu a vykonatelnost mediační dohody.....	56
4.3 Dohled nad mediátory a úvahy <i>de lege ferenda</i>	58
4.4 Povinná mediace v ČR a v zahraničí	59
5. KONCILIACE.....	63
5.1 Systém subjektů řešících spotřebitelské spory.....	65
5.2 Procesní pravidla zajišťující vyšší standard právní ochrany.....	66
5.2.1 Pravidla České obchodní inspekce	68
5.2.2 Pravidla České advokátní komory a Pravidla Sdružení českých spotřebitelů	69
5.2.3 Řízení před specializovanými orgány	71

5.3 Konciliace v kontextu soudní ochrany.....	73
ZÁVĚR.....	74
POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA.....	79
SEZNAM ZKRATEK.....	90
RESUMÉ.....	91
SUMMARY.....	92

ÚVOD

Náplní předkládané diplomové práce „*Alternativní metody řešení sporů a právo na soudní ochranu v ČR*“ je analýza alternativních metod řešení sporů (dále jen „ADR“) ve vztahu k právu na soudní ochranu. ADR se rozumí řešení sporů jiným způsobem než standardním autoritativním soudním řešením prováděného veřejným orgánem. Český právní řád přitom zvláštními právními předpisy upravuje tři ADR, a to rozhodčí řízení, mediaci a conciliaci. Tato **zákonná úprava bude srovnávána s právem na soudní ochranu jako základním lidským právem**, které tradičně poskytují soudy a kde je ochrana účastníků řízení zajišťována i Listinou základních práv a svobod. ADR známé v České republice jsou vzájemně velmi odlišné, pro jejich analýzu proto budou rozhodující i jiná kritéria. Podstatnou část této práce představuje rozhodčí řízení, protože jako soudní řízení vychází z autoritativního rozhodování a je nutné jeho procesní stránku pečlivě zkoumat. Naopak mediace a conciliace jsou doplňkové způsoby řešení sporů, kterými účastník neztrácí soudní ochranu a *ex post* může za určitých okolností podat žalobu u soudu.

O aktuálnosti tématu svědčí jednak nedůvěra široké veřejnosti v tyto způsoby řešení sporů, jednak leckdy nepochopení smyslu a účelu nových institutů samotnými soudy. Záměrem této práce je zařazení těchto tří ADR využívaných v ČR do celkového kontextu soudní ochrany. Důvodem tohoto záměru je, že zvláštní zákonná pravidla rozhodčího řízení, mediace a conciliace neupravují v celém rozsahu procesní postup účastníků a třetí nezávislé osoby, která spor řeší, čímž dochází k vytvoření tzv. „*mezer v zákoně*“. Řešením je **prolínání obecných soudních procesních pravidel** včetně práva na soudní ochranu do těchto ADR. Na rozhodčí řízení, mediaci a concilii by pak mělo být nahlíženo v celkovém kontextu občanského soudního řádu, o čemž svědčí i úvahy *de lege ferenda* navrhuující jednotný procesní kodex pro všechna řešení sporů, včetně úpravy ADR.¹

Tato diplomová práce se nejdříve bude zabývat problematikou rozhodčího řízení, posléze otázkami mediace a conciliace. Základní otázkou bude posouzení, zda má účastník rozhodčího řízení stejná procesní práva jako účastník soudního řízení. Přezkum rozhodčích nálezů je velmi omezen a důvody pro zrušení rozhodčích nálezů jsou úzké (srov. s ustanovením § 31 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení, ve znění pozdějších předpisů). Navíc vzhledem k tomu, že zákonná úprava nedává jednoznačné stanovisko, kvůli jakým vadám se rozhodčí nálezy může zrušit, významné bude srovnání postavení účastníka

¹ SVOBODA, Karel. Ke krizi českého civilního procesu: existují nezadatelná procesní práva? Právník. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2011, r. 150, č. 7, s. 697 - 706. ISSN 0231-6625. [Dostupné online v ASPI].

rozhodčího řízení a účastníka soudního řízení, kde se v plné míře uplatňuje právo na soudní ochranu. Dílčí otázkou například bude, zda podepsáním rozhodčí doložky nedojde k nepřiměřenému vzdání se práva na soudní ochranu. Následky nedodržování procesních práv totiž mohou být značné. Rozhodčí nález je vykonatelný exekuční titul a účastník může podat návrh na výkon takového rozhodnutí.

Mediace a konciliace mají odlišnou povahu. Jejich využití pouze rozšiřuje příležitost, jak konflikt vyřešit, a neupírá soudu pravomoc učinit výsledné rozhodnutí. Pro zhodnocení dodržování práva na soudní ochranu při řešení sporů mediací a konciliací bude stěžejní přístup soudů a soudců. Z hlediska vztahu soudů a mediací s konciliací se proto nabízejí zejména tyto otázky: jakým způsobem mohou soudy nařizovat setkání s mediátorem? Jak může nová úprava řešení spotřebitelských sporů konciliací ulehčit přetížení soudů a udržet dostatečný stupeň právní ochrany spotřebitele? Kdy soudy mohou zasahovat do dohod stran vzešlých z těchto alternativních metod? Toto jsou pouze jednotlivé dílčí otázky, na které je v této práci odpovězeno, a které vedou k otázce klíčové. Došlo zavedením mediace a konciliace ke snížení právní ochrany účastníků řízení, způsobených delegací „soudní práce“ na jiné subjekty?

Uvědomuji si, že se jedná o rozsáhlé téma, proto není cílem této práce ho zcela vyčerpát. Důvodem takto široce zvolené koncepce je, že danou problematikou může **zanalyzovat průřezově**, na všech typech ADR a vyvodit z toho **komplexní závěry**.

Tato práce je členěna do 5 kapitol a závěru. Jejich obsah je následující: (1.) kapitola vymezuje alternativní způsoby řešení sporů; (2.) kapitola popisuje právo na soudní ochranu v kontextu práva na právní ochranu; (3.) kapitola se zabývá rozhodčím řízením, zejména vztahem rozhodčího řízení s právem na soudní ochranu a ingerencí soudů do rozhodčího řízení; (4.) kapitola popisuje mediaci a její vztah se soudní soustavou, včetně zahraniční úpravy povinné mediace; (5.) kapitola představuje konciliaci a charakterizuje povahu jejích procesních předpisů přijatých pověřenými subjekty.

1. VYMEZENÍ ALTERNATIVNÍCH ZPŮSOBŮ ŘEŠENÍ SPORŮ

ADR mají svůj základ v zásadě autonomie vůle a proto je potřeba si uvědomit, že jejich variabilita je značná.² Pro účely této práce je proto relevantní užší pojetí ADR. To lze definovat jako postup pro řešení sporných právních otázek, který je upraven právními normami daného právního řádu. Za takový zákonný procesní postup je možné považovat rozhodčí řízení ve smyslu zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZRŘ“); mediaci ve smyslu zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZM“); a conciliaci upravenou v novele č. 378/2015 Sb. k zákonu č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOS“).

Obsahem této práce je tedy analýza práva na soudní ochranu právě v souvislosti s užším výčtem ADR, a to rozhodčím řízením, mediací a conciliací Zákonnou úpravou jsou ošetřena i procesní pravidla jiných subjektů řešících spory odlišných od soudů jako postup finančního arbitra, Českého telekomunikačního úřadu (dále jen „ČTÚ“) nebo zprostředkovatelů z kolektivních sporů v pracovním právu, nicméně tyto metody obsahem práce nejsou. Některé z nich lze totiž zařadit spíše pod správní právo procesní, další se následně vážou až na příliš specifickou právní úpravu.

Rozhodčí řízení, mediaci a conciliaci je možné rozdělit do dvou skupin podle souvislosti s jejich povahou: (a) konkurující metody s direktivním způsobem vedení sporu; a (b) doplňkové – kolaborativní.

1.1 Konkurující metody řešení sporů

Zástupcem této skupiny je rozhodčí řízení, jelikož pouze rozhodčí řízení je alternativním způsobem **vyřešení** sporů (někteří autoři jej vnímají jako prostředek k „vyřešení“ sporu, nikoli pouze k „řešení“ sporů).³ Stojí přitom za zmínku, že většina zemí z kontinentální právní kultury vyčleňuje rozhodčí řízení z ADR a dává ho na roveň soudnímu řízení. Soudní řízení je přitom možné chápat jako autoritativní rozhodnutí orgánu veřejné

² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Na křižovatce mezi mediací a rozhodčím řízením? In: HOLÁ, Lenka. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013, s. 172. ISBN 978-80-247-4109-3.

³ PICHR, Jan, Martin ŠTEFKO a Jakub MORÁVEK. *Analýza alternativních způsobů řešení sporů v pracovněprávních vztazích*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 262. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-137-8.

moci, na které může navazovat vykonávací řízení, není-li plněno dobrovolně. Rozhodčí řízení je se soudním řízením srovnáváno, jednak aby se zdůraznil obdobný charakter rozhodčího řízení spočívající v autoritativnosti jeho rozhodování, jednak jelikož rozhodčí nález je vykonatelný exekuční titul a má proto stejné účinky jako soudní rozsudek.

V Evropě rozhodčí soudy odvozují svoji pravomoc od veřejné moci.⁴ „Rovněž v evropském kontextu převažuje v současné době názor přisvědčující tomu, že rozhodci v rozhodčím řízení nalézají právo a rozhodčí řízení jako takové je považováno za řízení, které má podstatně blíže k civilnímu procesu soudnímu (či dokonce je považováno za součást civilního procesu) než k mediaci a jiným formám „ADR“.“⁵ Naopak v angloamerickém systému *common law* je kladen důraz na mimosoudní charakter rozhodčího řízení a jeho smluvní základ.

A právě zvláštní povaha rozhodčího řízení, kdy svoji pravomoc odvozuje od orgánů veřejné moci, z něj činí konkurenta obecným soudům. Rozhodce totiž může proti vůli stran autoritativně rozhodovat o jejich právech a povinnostech, na druhou stranu ve zvláštních případech může soud rozhodčí nález zrušit. Z těchto důvodů bude hlavním úkolem této části práce, posouzení vztahu rozhodčího řízení k soudům, tj. k právu na soudní ochranu.

1.2 Doplnkové metody řešení sporů

Na rozdíl od rozhodčího řízení v mediaci a konciliaci nedochází k autoritativnímu vedení řízení a není zde třeba uvažovat o zrušení jejich výsledku, protože nebude-li účastník s výsledkem sporu spokojen, jednoduše k dohodě nedojde. Doplnkové ADR nejsou v tomto ohledu konkurujícím řízením, jelikož výsledek sporu mediace a konciliace nezakládá překážku věci rozsouzené a právo na soudní ochranu ze své podstaty ani nelze stranám odejmout.

Mediaci je nutné chápat jako doplnění práva na soudní ochranu. Její průběh totiž musí být dobrovolný a má stranám ulehčit vzájemnou komunikaci. V mediaci se ovšem objevují nedostatky ve vzájemné spolupráci se soudními orgány, které často nepochopí její podstatu a z tohoto důvodu k ní přistupují nesprávně, čímž nedochází k jejímu odpovídajícímu využití. Podle současné právní úpravy mohou soudy do mediace zasahovat prostřednictvím různých institutů, což je i způsob jak je mohou ovlivňovat.

⁴ Bělohávek, Alexander J., Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář, 2. vydání, s. 11, ISBN 978-807-1793-427.

⁵ Ibid., s. 38.

Konciliace je způsob řešení sporů přijatý do českého právního řádu v minulém roce. Má smírnou povahu, ale zároveň je projevem evropské tendence zasahovat do nerovných vztahů mezi spotřebiteli a podnikateli. Její významnou charakteristikou je, že konciliátor je osoba s právním vzděláním a ve sporech chrání spotřebitele.

2. PRÁVO NA SOUDNÍ OCHRANU V KONTEXTU PRÁVNÍ OCHRANY

Právo na soudní ochranu mohou označit za podstatnou náležitost demokratického právního státu ve smyslu čl. 9 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**Ústava ČR**“). Podle čl. 36 odst. 1 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „**LZPS**“), se: *„[k]aždý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“*

Právo domáhat se svých subjektivních práv u soudu je základní lidské právo, na kterém je postaven celý systém justice. Je nesporné, že toto subjektivní právo nachází svůj protipól v povinnosti státní moci soudní ochranu poskytovat. Základním úkolem soudů je pak pokud možno distribuovat spravedlnost, nebo alespoň pocit spravedlnosti a tím poskytovat soudní ochranu. Za účelem poskytování soudní ochrany vznikaly v moderní společnosti orgány zabývající se ochranou lidských práv, které dané standardy lidských práv zvyšovaly a konkrétněji definovaly, čehož je příkladem zejména Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku (dále jen „**ESLP**“) nebo Ústavní soud České republiky v Brně (dále jen „**ÚS**“). Tyto orgány pak neváhají, je-li právo na soudní ochranu porušeno, popř. není-li dodržováno v dostatečné míře, rušit rozhodnutí orgánů veřejné moci a donucovat dodržování procesních záruk.

Znění čl. 36 LZPS ovšem za stanovených podmínek připouští i ochranu u jiného orgánu. Je proto nutné rozlišovat mezi právem na soudní ochranu a právem na právní ochranu. Jestliže dojde k dobrovolnému vzdání se práva na soudní ochranu, je na místě zajistit dostatečnou úroveň práva na právní ochranu. Právo na soudní ochranu má institucionální povahu, lze se ho tedy za určitých podmínek vzdát.

To ovšem neplatí u práva na právní ochranu jako u materiální reflexe práva na soudní ochranu i u jiných orgánů. Ztratí-li totiž nositel práv své zákonné procesní prostředky na jeho ochranu, je i existence jeho hmotných práv zbytečná. **Práva na právní ochranu se nelze vzdát**, nedošlo by k ničemu jinému než k **popření samotné vlastní právní subjektivity**.⁶ I u jiného orgánu tak musí být dodržován určitý řád stanovující procesní podmínky.⁷ V tomto

⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Ochrana spotřebitelů v rozhodčím řízení. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 72. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-80-7179-297-0.

⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 20. 7. 2006, sp. zn. III. ÚS 32/06.

ohledu se nabízí rozbor pojmu „*ve stanovených případech*“ čl. 36 LZPS.⁸ Tyto stanovené případy jsou podle mého názoru pouze takové, kdy je zaručena odpovídající úroveň právní ochrany a to v obdobné míře jak je tomu před soudy.

V soudním řízení je právo na soudní ochranu zaručeno na zákonné úrovni ustanoveními § 6, 18, 100, 118a, 116 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**OSŘ**“) a zákonem č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přísedících a státní správě soudů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o soudech a soudcích**“). Toto právo si lze představit jako možnost každého domáhat se svých subjektivních práv v procesu, kde může využít „*veškerých právních institutů a záruk*“, které daný právní řád nabízí jako nezbytnou součást demokratického právního státu.⁹

V tomto ohledu se tedy nabízí otázka jak se tyto zákonné procesní standardy tvořící práva na soudní ochranu v soudním řízení, promítají i do rozhodčího řízení, mediace a konciliace. Ze znění čl. 36 LZPS totiž vyplývá, že určitý dosah tohoto základního lidského práva působí i u jiných orgánů, tj. vně soudní soustavy.

⁸ čl. 36 odst. 1 LZPS „*Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.*“

⁹ SVOBODA, Petr. Ústavní základy správního řízení v ČR. 1. Praha: Linde, 2007, s. 101. ISBN 80-7201-676-1.

3. ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

Rok 2011 byl z hlediska pohledu na povahu rozhodčího řízení zcela zásadní. ÚS vydal přelomový nálezn, ve kterém se odchýlil od dosavadní praxe soudů a přiklonil se k odlišnému vnímání rozhodčího řízení založeného na teorii jurisdikční.¹⁰ V předchozí soudní praxi ÚS nicméně odmítl, aby právo na soudní ochranu mělo svojí reflexi v rozhodčím řízení.¹¹ V již zmiňovaném přelomovém nálezu však svoje předchozí rozhodnutí relativizoval, když vyhověl ústavní stížnosti pro porušení práva na spravedlivý proces.¹² Právo na spravedlivý proces jako základní lidské právo zaručující právo na dostatečnou ochranu v soudním řízení musí prostupovat celým právním řádem, rozhodčí řízení nevyjímaje.

Důvodem změny soudní praxe byly problémy, které se začaly postupně vyskytovat. Rozhodčí řízení se stalo běžným způsobem řešení sporů a zejména v případech, kdy účastníci přesně nevěděli, čeho se podepsáním rozhodčí doložky vzdali, bylo zapotřebí lépe zajistit jejich ochranu. Rozhodčí řízení je legitimní způsob domáhání se subjektivních práv, ale právo na soudní ochranu „[p]ožívá v demokratické společnosti příliš velkého významu na to, aby o něm mohl kdokoli přijít pouze tím, že přistoupí na mimosoudní řešení“.¹³ I odbornou veřejnost lze ovšem rozdělit na dva tábory – na skeptiky a na zastánce tohoto alternativního „vyřešení“ sporů. Pavel Uhl rozhodčí řízení chápe jako redukci práva na soudní ochranu, jež je v oblasti sporů mezi podnikateli přípustná a často i žádoucí, nicméně ve sporech, kde vystupuje slabší smluvní strana, je nepřijatelná a v rozporu se zásadou *vigilantibus iura*. V Uhlově pojetí v „*neutrálním*“ rozhodčím řízení pak dochází k rezignaci na dobré mravy a obdobné hodnoty, které mají reprezentovat právo na soudní ochranu. To se týká zejména rozhodců *ad hoc*, fungování stálých rozhodčích soudů lze označit za sociologickou obdobu obecných soudů.¹⁴

Obsahem následující kapitoly bude **porovnat právo na soudní ochranu s rozhodčím řízením**. Je zde porovnáváno jednak dodržování standardů zajištěných právem na soudní ochranu v rozhodčím řízení, jednak i možné zasahování soudních orgánů do rozhodčích nálezů jako do vykonatelných exekučních titulů, které jsou státem ve vykonávacím řízení uznávány. Zvláštní pozornost bude zaměřena na slabší smluvní stranu a subjekty, které se staly účastníky rozhodčího řízení a je na místě pochybovat o dobrovolnosti jejich souhlasu.

¹⁰ viz níže.

¹¹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 28. 1. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 37/08.

¹² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. I. US 3227/07.

¹³ Suda proti České republice, rozsudek senátu ESLP ze dne 28. 10.2010, stížnost číslo 1643/06, bod 48.

¹⁴ UHL, Pavel. Arbitráž jako symbol hranic práva a jeho proměny. Jiné právo [online]. [cit. 2017-01-13]. [Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2010/03/arbitraz-jako-symbol-hranic-prava-jeho.html>].

Nejprve ale bude zapotřebí rozebrat otázku povahy rozhodčího řízení a s tím i teorie pro tuto klasifikaci rozhodující, poté budou následovat další podkapitoly: právo na soudní ochranu a rozhodčí řízení; možnosti ingerence soudní moci do rozhodčího řízení; subjekty vykonávající rozhodčí činnost; a zvláštní účastníci rozhodčího řízení, tj. spotřebitel a zaměstnanec.

3.1 Povaha rozhodčího řízení

Historicky první teorie týkající se povahy rozhodčího řízení bývá označována jako smluvní.¹⁵ Tu zastával i ÚS v usnesení ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. IV ÚS 174/02: „... *charakter rozhod[čí] činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegována svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud.*“ Tento názor ÚS posléze i vícekrát zopakoval,¹⁶ následně se k němu připojil i NS.¹⁷

V otázce, co spadá mezi hlavní rysy této teorie, nepanuje shoda ani mezi jejími zastánci. Jak ve své publikaci uvádí K. Růžička,¹⁸ můžeme teorii rozdělit do dvou proudů. Prvním proudem je klasická smluvní teorie, která je starší a odpovídá představenému názoru ÚS,¹⁹ chápe rozhodčí řízení jako činnost na základě smlouvy, jež dává rozhodcům pravomoc rozhodnout. Nicméně rozhodce vystupuje jako zástupce stran a má zjistit, na čem se strany v hlavní smlouvě dohodly a následně o tom vydat další smlouvu, kterou je rozhodci podepsaný rozhodčí nález. Teorii lze zařadit na samotný počátek 20. století. Druhým proudem je moderní smluvní teorie zdůrazňující, že rozhodce není zástupce stran. Ovšem stejně jako předchozí vychází z toho, že rozhodčí nález je „smlouvou“ a svou povahou tedy nepatří do civilního procesu, ale k právu smluvnímu. Od tohoto se pak odvíjí i interpretační pravidla

¹⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 23; a

RŮŽIČKA, Květoslav. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. 2005. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 22.

¹⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 9. 2008, sp. zn. IV. ÚS 2157/08; nález Ústavního soud ČR ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. II. ÚS 3059/08.

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2007, sp. zn. 32 Cdo 1044/2005; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 6. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1201/2007; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 32 Cdo 761/2009.

¹⁸ RŮŽIČKA, Květoslav. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. 2005. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 22.

¹⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. IV. ÚS 174/02.

používaná pro výklad rozhodčích doložek, kdy je na ně potřeba použít standardních metod výkladu smluv, včetně posouzení určitosti rozhodčí doložky.²⁰ Rozhodčí nález je chápán jako smlouva *sui generis*.

K pojetí smluvní teorie je potřeba zmínit pár poznámek. Jednak podle mého názoru nelze přijmout tvrzení, že rozhodce je zástupce stran a pouze narovnává právo. Taková myšlenka nejen vnucuje rozhodcům pozici, ve které být nemohou, ale je i v rozporu s ustanovením § 1 ZRR, podle kterého musí být rozhodce nezávislý a nestranný. Jen těžko si lze představit situaci, kde rozhodce jako „zástupce“ strany – její zmocněnec, ten kdo za ni jedná, protože si ho strana sama určila z toho důvodu, že jednat nechce nebo nemůže, požadavky nestrannosti a nezávislosti splní. Co se týče narovnání práva, Bělohávek²¹ uvádí, že vzdání se práva na projednání věci v soudním řízení je sice možné, ale musí jít ruku v ruce s odpovídající alternativou zaručující právní ochranu, což v případě pouhého zjišťování práva a nikoli jeho nalézání, naplněno není a je tedy nepřipustné. I když tuto teorii ÚS skutečně dříve zastával, byla jeho pozdější rozhodovací praxí překonána, což hodnotím pozitivně. U rozhodčího řízení je totiž potřeba zdůraznit jeho procesněprávní povahu.

Druhá teorie povahy rozhodčího řízení je jurisdikční. Ta naopak vychází z kontradiktorní povahy rozhodčího řízení,²² kdy rozhodci vykonávají „rozhodovací“ pravomoc zákonem jim svěřenou. Rozhodčí nález je procesní smlouva, kterou se deleguje pravomoc rozhodnout spor na rozhodce. Od toho se odvíjí i procesní účinky rozhodčího řízení, jako je překážka věci rozsouzené a litispendence, a které jsou srovnatelné s účinky soudních rozhodnutí. Z toho důvodu si také stát ponechává svou kontrolní a pomocnou funkci. V českém právním prostředí se praxe přiklonila k této teorii až nálezem ÚS ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 3227/07. ÚS v tomto rozhodnutí definoval rozhodčí řízení jako „dru[h] civilního procesu. *Základní rozdíl oproti civilnímu procesu odehrávajícímu se v soudním řízení (tj. v civilním řízení soudním) spočívá ve vymezení toho, kdo plní funkci řídicího a rozhodujícího orgánu. [...] Pravomoc rozhodce projednat a rozhodnout spor se zakládá na shodné vůli sporných stran projevené v rozhodčí smlouvě. Touto procesní dohodou sporné strany derogují (s ohledem na § 106 odst. 1 o. s. ř. pouze podmíněně) pravomoc soudu a zakládají pravomoc rozhodce. Na základě dobrovolného jednání stran tedy rozhodce nahrazuje (státní) soud, který by měl věc jinak projednat a rozhodnout.*“²³

²⁰ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. IV. ÚS 2157/08.

²¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 48.

²² RŮŽIČKA, Květoslav. po. cit. sub 18, s. 22 – 23.

²³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 3. 2011; sp. zn. I. ÚS 3227/07.

Úprava stanoví mantinely rozhodčímu řízení a stanoví také regulace vyplývající z pravomoci soudů vůči rozhodčím nálezům.²⁴

Sluší se zmínit, že v právní teorii můžeme narazit ještě na dva další pohledy na rozhodčí řízení, a to na smíšenou teorii a na teorii autonomní. Podle N. Rozehnalové²⁵ smíšená teorie zdůrazňuje dva pilíře rozhodčího řízení: (a) zákon, jenž rozhodčímu nálezu dává účinky pravomocného rozhodnutí a povyšuje ho nad pouhou smlouvu a (b) smlouvu, která pravomoc rozhodčího orgánu zakládá. Zákon a smlouva poté vystupují v ryze podmíněném vztahu, kdy jedno nefunguje bez druhého. Teorie autonomní vidí rozhodčí řízení jako celek a i přes vnímání předchozích teorií trvá na tom, že se jedná o řízení odlišné – řízení *sui generis*.²⁶

České soudy po dlouhou dobu vycházely z teorie smluvní. Až v roce 2011 soudy přiznaly rozhodčímu řízení institucionální charakter – druh civilního procesu, který musí mít svá procesní pravidla, tj. mantinely upravené v ZRŘ. Změnu v pohledu na povahu řízení lze přivítat. Podle mého názoru je totiž správné rozhodčí řízení vnímat jako druh civilního procesu, než pouze jako dvoustranné právní jednání.

3.2 Právo na soudní ochranu a rozhodčí řízení

Ustanovení § 1 OSŘ definuje soudní řízení a jeho účel nejen jako zajištění spravedlivé ochrany soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků, ale i jako výchovu k dodržování smluv a zákonů, čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob. Rozhodčí řízení má obdobný účel, zejména jde-li o spravedlivou ochranu soukromých práv. Oba typy řízení se totiž vzájemně ovlivňují. Na soudní řízení působí snaha o jeho zrychlení, která je nejvýznamnější výhodou rozhodčího řízení. Přičemž česká legislativa vkládá do procesních předpisů nové instituty, které mají zefektivnit řízení před soudy, jako příklad lze uvést kvalifikovanou výzvu, případně jiné prvky koncentrační zásady.

Právo na soudní ochranu je pak možné chápat jako standard ústavních procesních pravidel, které, jak bylo podrobněji popsáno v kapitole 2, se uplatňují i u jiného orgánu ve smyslu čl. 36 LZSP. Projevy práva na právní ochranu lze totiž najít i v rozhodčím řízení, kdy jeho součástí je i právo na získání exekučního titulu a zajištění procesního standardu

²⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 33.

²⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 42. ISBN 978-80-7357-324-9. [Dostupné online v ASPI].

²⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 34.

v exekuci,²⁷ případně „[p]rávu na spravedlivý proces je v civilním soudním řízení poskytována ochrana zejména prostřednictvím soustavy obecných soudů, Ústavního soudu, Evropského soudu pro lidská práva, Soudního dvora Evropské unie (byť ten v zásadě respektuje judikaturu ESLP) a po založení jejich pravomoci i prostřednictvím rozhodčích soudů.“²⁸ Rozhodčí řízení je totiž druh civilního řízení, na které se na **základě ustanovením § 30 ZRŘ použije OSŘ subsidiárně**. Z výše citovaného rozhodnutí ÚS²⁹ vyplývá, že v rozhodčím řízení se strany **nevzdávají právní ochrany, ale pouze ji přesouvají na jiný orgán**, jenž rovněž nalézá právo. Výše zmíněné závěry ÚS následně reflektovala i odborná literatura. „Tato judikatura se zdá otevírat dokořán dveře uplatnění práva na spravedlivý proces i v rozhodčím řízení.“³⁰ V usnesení 20 Cdo 2487/2010 se k tomu názoru nakonec připojuje i Nejvyšší soud ČR (dále jen „NS“): „Rozhodčí řízení lze považovat za nalézání práva soukromoprávním subjektem, kteřé je ekvivalentní řízení soudnímu, co se do následků řízení týče.“ Obdobné závěry lze najít v mezinárodním soukromém právu, kdy z čl. 52 Úmluvy o urovnání investičních sporů mezi státy a příslušníky jiných států³¹ plyne, že jedním z důvodů zrušení nálezu z mezinárodní arbitráže Mezinárodním střediskem pro urovnání investičních sporů (ICSID) je právě zásadní porušení základních procesních práv.³²

Lze konstatovat, že **soudní a rozhodčí řízení by mělo být z hlediska uplatňování procesních pravidel obdobné**. Soudy navíc mohou zasahovat do rozhodčího řízení, aby zajistily respektování základních procesních pravidel OSŘ, včetně možnosti zrušit rozhodčí nález ve smyslu ustanovení § 31 ZRŘ, a rovněž i posoudit materiální a formální vykonatelnost rozhodčích nálezů jako exekučních titulů (například při vadách v doručování).³³

Jedním ze zásahů soudů do rozhodčího řízení je možnost soudu za určitých okolností rozhodčí nález zrušit, což je označováno jako předpoklad toho, aby vůbec každý soudní

²⁷ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. Civilní právo procesní. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 192. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

²⁸ PŘIDAL, Ondřej. Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení. Právní rozhledy. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, č. 20, 731. ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

²⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. I. US 3227/07.

³⁰ VLASTNÍK, Jiří. Právo na spravedlivý rozhodčí proces? Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 1, s. 1, ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

³¹ V originále: Convention on the Settlement of Investment Disputes Between States and Nationals of Others States.

³² Originální znění čl. 52 Úmluvy o urovnání investičních sporů mezi státy a příslušníky jiných států: „(1) Either party may request annulment of the award by an application in writing addressed to the Secretary-General on one or more of the following grounds (a) that the Tribunal was not properly constituted; (b) that the Tribunal has manifestly exceeded its powers; (c) that there was corruption on the part of a member of the Tribunal; (d) **that there has been a serious departure from a fundamental rule of procedure**; or (e) that the award has failed to state the reasons on which it is based.“

³³ SVOBODA, Karel, op. cit. sub 1.

i kvazisoudní orgán rozhodující o právech a povinnostech jednotlivce byl hoden své pravomoci a svého jména.³⁴ Absence kontrolních mechanismů a tím způsobená nemožnost obrátit se na soud pro porušení práv a principů v řízení před rozhodci by bylo považováno za porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 LZPS a čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod publikované jako sdělení federálního ministerstva zahraničí pod č. 209/1992 Sb. (dále jen „EÚLP“ nebo „Úmluva“).³⁵ **Soud pak nevystupuje jako další soudní instance, ale zajišťuje realizaci práva na soudní ochranu.** V podobném duchu se nese i usnesení ÚS ze dne 26. ledna 2004, sp. zn. I. ÚS 339/04, které stanovuje, že přezkum ústavního soudu je zárukou zachování ústavních požadavků a nikoli kontrola věcné správnosti rozhodnutí, jelikož se obdobně jako návrh na zrušení rozhodčího nálezu, použije pouze v případech porušení těch nejzásadnějších pravidel.

Porušení zásadních procesních pravidel může vést až ke zrušení rozhodčího nálezu jako k nejzazšímu prostředku na ochranu procesních práv v rozhodčím řízení. Je ovšem otázkou, jak jsou tyto procesní pravidla široká a v jaké konkrétní podobě se ústavní požadavky zaručující dostatečný stupeň procesní ochrany dodržují v rámci zákonného rámce rozhodčího řízení? Jaká má být míra přezkumu obecnými soudy? Na takové otázky nebude jednoduché najít správnou odpověď. Přesto právě to bude úkolem následujícího textu.

3.2.1 Podmínky vzdání se práva na soudní ochranu

Právo na soudní ochranu subjektivních práv je obsaženo v čl. 36 odst. 1 LZPS.³⁶ Stát zaručuje všem, kteří se na něho obrátí, že soudní řízení, případně jiné řízení, bude mít požadovanou kvalitu. Právo na soudní ochranu se ovšem může dostat do střetu s jiným základním právem. Při střetu těchto základních zásad nemůžeme *a priori* privilegiovat jednu nad druhou. Jedním z těchto základních práv zaručených LZPS je i autonomie vůle – čl. 2 odst. 3 Listiny, který nám zaručuje svobodným projevem vůle podepsat rozhodčí doložku a tím zvolit pro svůj spor rozhodčí řízení.³⁷ Autonomii vůle je potřeba vnímat jako elementární podmínku fungování materiálního právního státu – „*matrici*“ vztahu mezi jednotlivcem a veřejnou mocí. Ani to ovšem neznamená její absolutnost, jestliže zde je

³⁴ MOLEK, Pavel. Právo na spravedlivý proces. 2012. Praha: Wolters Kluwer, 2012., s. 100 - 106. ISBN 978-80-7357-748-3.

³⁵ KŘIVÁČKOVÁ, Jana; PODRAZIL Petr. Řešení procesní situace po zrušení rozhodčího nálezu. Právní rozhledy. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, č. 8, s. 284. ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

³⁶ „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“

³⁷ „Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“

jiné základní právo, je nutné ji proporcionálně omezit.³⁸ **Vždy je potřeba poměřovat jednotlivá práva ve vztahu ke konkrétním okolnostem.** Jedním z těchto specifických případů je vzdání se práva na soudní ochranu, které si můžeme představit jako dobrovolně projevenou vůli, kde prohlašujeme (výslovně nebo mlčky), že nechceme být něčím chráněni.³⁹ Otázkou ovšem zůstává, jaké požadavky na takový projev vůle budou vyžadovány. V jednotlivých případech se totiž takové vzdání bude jevit jako jednoznačné a pro objektivní vyřešení sporů žádoucí, v jiných případech tomu už tak být nemusí.

ESLP zobecnil pravidla, podle kterých je možné se vzdát práva na projednání věci před soudem, aniž by takové vzdání se bylo považováno za porušení čl. 6 EÚLP, do tří bodů: (1) vzdání se práva na přístup k soudu musí být jednoznačné s tím, že ochrana subjektivních práv musí odpovídat zárukám buď v kvalitě rozhodce, nebo v možnosti rozhodnutí přezkoumat soudem; (2) rozhodčí doložka nesmí vyloučit možnost uplatňovat nároky vůči státu; a (3) rozhodčí smlouva nesmí odporovat základním principům EÚLP.⁴⁰ Tato definice nám poskytuje pouze obecný náhled, z toho důvodu nebude snadné nalézt jednoznačné řešení. Lepší představu nabízí rozhodovací praxe ESLP. Podle ní vzdání se práva na soudní ochranu prostřednictvím podepsání rozhodčí doložky musí být jednoznačné a informované (vědomý souhlas),⁴¹ svobodné (bez donucení – tedy dobrovolné), bezpodmínečné⁴² a pouze v omezené míře.⁴³ V rozhodnutí Suda proti ČR⁴⁴ je použito spojení zcela svobodné, přípustné a jednoznačné, a na to se odvolal i ÚS v usnesení ze dne 5. října 2011, sp. zn. II. ÚS 3057/10.

U ESLP pan Suda namítal, že byl zbaven práva na soudní ochranu, když mu rozhodčí doložkou bylo znemožněno bránit svá práva u soudu. Stěžovatel jako minoritní akcionář nedokázal zvrátit zrušení společnosti a následné převzetí jmění hlavním akcionářem. Podal tedy návrh k soudu na přezkum výše vypořadacího podílu, nicméně na základě rozhodčí doložky obsažené ve smlouvě byla obecným soudům vyňata pravomoc rozhodnout k soukromé osobě s právní formou společnosti s ručením omezením. A právě nemožnost

³⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. 11. 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10.

³⁹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 8. 12. 2008, č. j. 16 Cm 348/2006-152.

⁴⁰ MOLEK, Pavel., op. cit. sub 34, s. 100 - 106.

⁴¹ D. H. a ostatní proti České republice, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 11. 2007, stížnost č. 57325/00. Judikatura ESLP však požaduje, aby vzdání se práva zaručeného EÚLP, pakliže je vůbec přípustné, bylo učiněno jednoznačným způsobem, se znalostí všech skutečností, tj. na základě vědomého souhlasu a bez donucení.

⁴² Deweer proti Belgii, rozsudek senátu ESLP ze dne 27. února 1980, stížnost č. 6903/75, bod 51.

„Se vzdáním se práva na projednání věci před soudem se lze setkat velmi často [zejména] ve věcech civilních, a to především formou rozhodčí doložky obsažené ve smlouvách. Toto vzdání se práva v zásadě neodporuje EÚLP. Bezpodmínečnost takového vzdání se práva je nezbytnou podmínkou.“ – [převzato z komentáře BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4.].

⁴³ Osmo Suovaniemi a ostatní proti Finsku, rozhodnutí senátu ESLP (4. sekce) ze dne 23. 2. 1999, stížnost č. 31737/96.

⁴⁴ Suda proti České republice, rozsudek senátu ESLP ze dne 28. 10. 2010, stížnosti č. 1643/06.

obrátit se na soud způsobená tím, že nedokázal ovlivnit volbu rozhodčího soudu, byla důvodem, proč ESLP neuznal tento způsob vzdání se jako dostatečný. Nebylo to přípustné z toho důvodu, že pan Suda výběr způsobu vyřešení sporu jako minoritní akcionář nemohl ovlivnit, jelikož neměl dostatek hlasovacích práv ve společnosti. V daném případě chyběl prvek dobrovolnosti, ačkoli v dané věci mohlo být rozhodováno rozhodcem, pan Suda s tímto postupem výslovně nesouhlasil a ani výběr této možnosti nemohl ovlivnit. Tím bylo porušeno jeho právo na soudní ochranu, kterého se nelze takto vzdát, jelikož kontextu mimosoudních způsobů řešení sporů je potřeba „*obzvláště bedliv[é] kontrol[y]*“.⁴⁵ Kvalita projevu spojeného se vzdáním se práva na soudní ochranu je nicméně odpovědí první části otázky na to, jak se uplatní právo na soudní ochranu v rozhodčím řízení.

3.2.2 Záruka minimálních procesních práv

Podepsáním Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, umožnila Česká republika, aby vnitrostátní rozhodnutí orgánů veřejné moci byla přezkoumána ESLP v souvislosti s porušením EÚLP. Z tohoto důvodu je v českém právním řádu relevantní i judikatura ESLP. Proto na otázku v jaké míře se uplatní právo na soudní ochranu v rozhodčím řízení, mohu hledat odpověď i v rozhodnutí ESLP Bramelid a Malmström proti Švédsku, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. října 1989, stížnost číslo 8588/79 a 8589/79. Na základě předchozího výkladu je nepochybné, že v případě splnění podmínek pro vzdání se práva na soudní ochranu, je přípustné delegovat pravomoc soudu rozhodnout na rozhodce.⁴⁶ Rozhodnutí ESLP poté přišlo s odpovědí, v jakém rozsahu se musí právo na soudní ochranu v rozhodčích řízení naplňovat. V daném rozhodnutí byla ve Švédsku ze zákona stanovena povinnost rozhodovat spory o výši nuceného odkupu účastnických cenných papírů (*minority squeeze out*) v rozhodčím řízení bez ohledu na vůli stran. V takovém postupu shledal ESLP problém a rozhodčí řízení rozdělil na fakultativní a obligatorní.

V případě fakultativního řízení jsou požadavky článku 6 EÚLP výrazně stručnější,⁴⁷ v obligatorním rozhodčím řízení musí být článek 6 EÚLP dodržován ve stejné míře jako

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Bramelid proti Švédsku, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. 10. 1982, stížnosti č. 8588/79 a 8589/79, s. 79.

„There is no doubt that a *voluntary* waiver of court proceedings in favour of arbitration is in principle *acceptable from the point of view of Article 6*“.

⁴⁷ X. proti Spolkové republice Německo, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 5. 3. 1962 [Dostupné v anglickém jazyce pouze v Yearbook of the European Convention on Human Rights. Volume 5. Dordrecht: Martinus Nijhoff, 1963. ISBN 9789024709496., s. 88, 94 a 96].

v případě národních soudů. Základní znaky **obligatorního rozhodčího řízení** jsou podle ESLP následující: (1) pravomoc soudu se odvozuje nikoli od vůle stran prostřednictvím rozhodčí doložky, ale přímo ze znění zákona; (2) strany nemají příležitost zvolit si, podle kterých právních pravidel (národní právo, zásady spravedlnosti) bude spor rozhodován; (3) národní právo upravuje podrobná procesní pravidla, kterými se rozhodce i strany musí řídit a od kterých se nemohou odchýlit; a (4) strany ani vlastní dohodou nemohou přistoupit na soudní řešení sporu.⁴⁸ Splňuje-li spor tato kritéria, je potřeba, aby byly dodrženy všechny požadavky Úmluvy.

Otázkou ovšem zůstává, jak je tomu u dobrovolných rozhodčích řízení, kde měla strana skutečnou možnost ovlivnit subjektivní arbitrabilitu rozhodčího řízení. Rozhodnutí Bramelid a Malmström proti Švédsku tuto otázku odbývá tím, že se čl. 6 EÚLP v zásadě nemusí dodržovat. ESLP se pokusil situaci zjednodušit a odkázal na své původní rozhodnutí ve věci X v. Německo, stížnost č. 1197/61.⁴⁹ ESLP v tomto rozhodnutí uvažoval nad tím, zda se rozhodce v dobrovolném rozhodčím řízení může chovat v rozporu s duchem Úmluvy, obzvláště v rozporu s článkem 6 ESLP („conducted himself in a manner incompatible with the spirit of the Convention and particularly of Article 6“), a zda chování v rozporu s duchem čl. 6 Úmluvy bude mít vliv na legitimitu dobrovolně podepsané rozhodčí doložky. A s tím související otázce, zda rozhodce má nebo nemá povinnost dodržovat ducha Úmluvy?

Odpověď můžeme nalézt v jiném, pozdějším rozhodnutí ve věci Osmo Suovaniemi a spol. proti Finsku.⁵⁰ Zde ESLP potvrdil názor (v odborné literatuře již vícekrát zopakován), že **procesní práva mají sama o sobě zvláštní povahu**. Vzdání se práva na soudní ochranu neznamená vzdání se všech práv s tím souvisejících. Toto vzdání se lze následně připustit pouze ve vztahu k určitým právům, k jiným však již nikoli (aniž by ESLP nabízel jejich konkrétní výčet, jelikož jejich aplikovatelnost bude záležitostí jednotlivých případů). Rovněž lze rozlišovat mezi jednotlivými právy čl. 6 EÚLP.⁵¹ V případě vzdání se procesních práv nemůžeme mluvit o jejich absolutním odstavení, protože musíme zajistit minimální záruky, kterých se vzdát nelze a to bez ohledu na přání stran.⁵² Tato práva můžeme označit

⁴⁸ Lars Bramelid and Anne Marie Malmström against Sweden: Applications Nos. 8588/79 and 8589/79. Report of the Commission (Zpráva Evropské komise pro lidská práva). Rada Evropy, r. 1983, č. 14. [Dostupné na <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92813>].

⁴⁹ V anglickém jazyce dostupná pouze v Yearbook of the European Convention on Human Rights. Volume 5. Dordrecht: Martinus Nijhoff, 1963. ISBN 9789024709496., s. 88, 94 a 96 jako stížnost č. 1197/61.

⁵⁰ Osmo Suovaniemi a ostatní proti Finsku, rozhodnutí senátu ESLP (4. sekce) ze dne 23. 2. 1999, stížnost č. 31737/96.

⁵¹ V anglickém znění: „Waiver may be permissible with regard to certain rights but not with regard to certain others. A distinction may have to be made even between different rights guaranteed by Article 6.“

⁵² BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. 4, s. 34.

jako **minimální procesní záruky,⁵³ na kterých je třeba bezvýhradně trvat.** Tento názor je podpořen právní naukou, resp. středoevropských chápáním civilního práva, kdy se na občanské procesní právo nahlíží jako na právo veřejné a nikoli na právo soukromé.⁵⁴

Daný závěr podporuje rovněž rozhodnutí Rychetsky proti Švýcarsku,⁵⁵ ze kterého vyplývá, že rozhodující pro procesní pravidla je i legislativní rámec jednotlivých států – ten lze rozdělit podle míry volnosti, kterou stranám připouští legislativa daného státu. Buď je na volbě stran, jak si předmětný postup samy upraví dohodou anebo se strany nemohou odchýlit od kogentních ustanovení, podle kterých se musejí řídit všechna rozhodčí řízení. Z tohoto rozhodnutí vyplývá, že je potřeba zohlednit národní zákonný rámec upravující procesní postup rozhodčího řízení a s tím související prostředky kontroly rozhodčích rozhodnutí, včetně toho v jaké míře byla taková kontrola uplatněna.⁵⁶ V případě, že v národní úpravě mají procesní pravidla pro rozhodčí řízení kogentní charakter, musejí se i v rozhodčím řízení bezvýhradně dodržovat. Jestliže by došlo k porušení takových pravidel, stát odpovídá za újmu, která může vzniknout. K tomu navíc odpovídá za újmu způsobenou zasahováním do rozhodčího řízení, například zrušením rozhodčího nálezu.⁵⁷ Odpovědnost státu nicméně není automatická, platí pouze za předpokladu, že stát má možnost rozhodčí řízení v konkrétní oblasti ovlivnit a teprve tehdy mu lze porušení přičítat.⁵⁸ Odpovědnost státu za vady rozhodčího nálezu vyvodilo i rozhodnutí ve věci Jakob Boss Soehne KG a spol. proti Německu⁵⁹ v exekučním řízení. Jestliže stát dává rozhodčím nálezům sílu vykonatelných exekučních titulů, musí nést odpovědnost za případné vady takové exekučního titulu.⁶⁰

*De lege ferenda*⁶¹ je tak zcela na místě uvažovat o univerzálním procesním kodexu s účinností pro všechny druhy rozhodčího řízení, který by minimální standard obecně definovaný judikaturou ESLP jednoznačně upravil. Následná kontrola rozhodčích nálezů by byla více transparentní jak pro účastníky řízení, tak pro rozhodce.

⁵³ Osmo Suovaniemi a ostatní proti Finsku, rozhodnutí senátu ESLP (4. sekce) ze dne 23. 2. 1999, stížnost č. 31737/96.

„Moreover, in the case of procedural rights a waiver, in order to be effective for Convention purposes, requires minimum guarantees commensurate to its importance.“

⁵⁴ SVOBODA, Karel, op. cit. sub 1.

⁵⁵ Rychetsky proti Rakousku, neveřejné zasedání Evropské komise pro lidská práva ze dne 11. 7. 1989, stížnost č. 12759/87.

⁵⁶ Lila Marianne NORDSTRÖM-JANZON a Aira Marja NORDSTRÖM-LEHTINEN proti Nizozemsku, neveřejné zasedání Evropské komise pro lidská práva, stížnost č. 28101/95.

⁵⁷ Rychetsky proti Rakousku, neveřejné zasedání Evropské komise pro lidská práva ze dne 11. 7. 1989, stížnost č. 12759/87.

⁵⁸ Yearbook of the European Convention on Human Rights. Volume 30. Dordrecht: Martinus Nijhoff, r. 1987. ISBN 978-079-2315-759.

⁵⁹ Jakob Boss Soehne KG a spol. proti Německu, neveřejné zasedání Evropské komise pro lidská práva ze dne 2. prosince 1991, stížnost č. 18479/91.

⁶⁰ Glaser proti Spojenému království, rozsudek senátu ESLP ze dne 19. 9. 2000, stížnost č. 13/12/2000.

⁶¹ SVOBODA, Karel, op. cit. sub 1.

Lze shrnout, že vzdání se práva na soudní ochranu je legitimní způsob výkonu subjektivních práv jednotlivce za předpokladu, že k němu dojde v souladu se zněním čl. 6 EÚLP a její judikaturou. I přesto mají ovšem procesní záruky svůj vlastní zvláštní charakter. V rozhodčím řízení se účastník sice vzdá svého práva na soudní ochranu, nicméně tato autonomie vůle není neomezená. Je omezen jednak ZRŘ, přiměřeně OSŘ a základními lidskými právy působícími jako regulativní ideje.⁶²

3.2.3 Česká právní praxe

Nejzásadnějšími problémy rozhodčího řízení z pohledu českého práva jsou: (1) podepsání rozhodčí doložky v obchodních podmínkách a (2) ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ, který stanoví, že se řízení koncentruje a že námitka vůči neplatnosti, následnému zániku, ale i neexistenci rozhodčí doložky není přípustná po prvním úkonu ve věci samé.

První problém si česká legislativa uvědomila na základě problematické praxe některých rozhodců a **novelou č. 19/2012 Sb.** zpřísnila podmínku pro uzavření rozhodčí doložky se spotřebitelem. Rozhodčí doložka v **obchodních podmínkách se stala nepřípustnou** a chtěl-li ji podnikatel ve vztazích se spotřebitelem přesto uzavřít, musela být v **samostatném dokumentu** spolu s informacemi o rozhodčím řízení jako takovém tak, aby byla zajištěna lepší ochrana jeho práv. Před touto novelou spotřebitel sice souhlas s rozhodčím řízením dal, ale bez bližšího zkoumání důsledků, které pro něj mohly vyplynout, což ve spojení s nezkušeností a neznalostí spotřebitele, vedlo k tomu, že byl krácen na svých právech.

Koncentrace řízení může být problém v situaci, kdy i přestože k uzavření smlouvy podepsáním rozhodčí doložky vůbec nedošlo, **účastník zmeškáním prvního úkonu ve věci samé ztratí možnost vznášet jakékoli námitky týkající se neexistence rozhodčí doložky** ve smyslu ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ. Takové zmeškání se nedá napravit ani návrhem na zrušení rozhodčího nálezu podle ustanovení § 31 písm. b) ZRŘ,⁶³ protože z důvodu vztahu speciality má přednost ustanovení § 33 ZRŘ,⁶⁴ podle kterého se návrh na zrušení rozhodčího nálezu zamítne, jelikož účastník tuto námitku promeškal. Z gramatického výkladu

⁶² VLASTNÍK, Jiří. Právo na spravedlivý rozhodčí proces?, op. cit. sub 30, [Dostupné online v Beck-online]. Dále také v nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 1. 11. 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10; nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 8. 7. 1999, sp. zn. III. ÚS 224/98; nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 14. 7. 2004, sp. zn. I. ÚS 185/04.

⁶³ „...rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje,...“.

⁶⁴ „Soud zamítne návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který se opírá o důvody § 31 písm. b) nebo c), jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé.“

předmětného ustanovení⁶⁵ někteří odborníci⁶⁶ závěry o promeškání námitky vůči neexistenci rozhodčí doložky opravdu vyvozují. Účastníkovu pasivitu je podle jejich názoru možné chápat jako potvrzení pravomoci rozhodčího soudu i přesto, že k podepsání rozhodčí doložky nemuselo vůbec dojít, jestliže se jedná o úkon ve věci samé.⁶⁷ Po rozhodcích se ani nepožaduje, aby na takovou povinnost strany upozorňovali.

Proti takovému názoru je nicméně třeba se jednoznačně vymezit. Z **dikce** předmětného ustanovení – ze systematického a teleologického výkladu by závěr, který by zmeškáním úkonu nahrazoval projev vůle spočívající v podepsání rozhodčí doložky, vedl k **absurdním závěrům a je nepřiměřený**. Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 20 Cdo 3284/2008 vyplývá, že podmínkou vynětí z pravomoci obecných soudů je existence rozhodčí doložky. Není-li taková doložka, nemůže být rozhodce oprávněn rozhodnout.⁶⁸ Fakt, že se účastník neúčastní jednání a nenamítá neexistenci rozhodčí doložky, i když mu rozhodčí nález byl doručen, nemění nic na povinnosti aktivně souhlasit s rozhodčím řízením. Z pasivity účastníka nelze dovodit podrobení se pravomoci rozhodce.⁶⁹ Jinak tomu ovšem bude v případě, že rozhodčí smlouva byla uzavřena neplatně. Nenamítání neplatnosti rozhodčí doložky při prvním úkonu ve věci samé by v tomto případě opravdu znamenalo ztrátu možnosti namítat tuto okolnost pro celé řízení.

Rozhodčí nález vydaný na základě neexistující rozhodčí smlouvy (není dána pravomoc rozhodce) je právní paakt, tj. nicotné, neexistující rozhodnutí. Nečinnost totiž nikdy nelze vykládat jako vzdání se práva na soudní ochranu.⁷⁰ Exekuční titul je poté nevykonatelný a vykonávací řízení je potřeba zastavit, čehož se lze domáhat i v exekučním řízení.⁷¹ Postup, který by umožňoval opačné názory, tedy zakládal by pravomoc rozhodce na základě nepodepsané rozhodčí doložky, by fakticky neumožňoval se stranám konfliktu vyjádřit a byl by přepjatě formalistický.

⁶⁵ VLASTNÍK, Jiří. Právo na spravedlivý rozhodčí proces?, op. cit. sub 30, [Dostupné online v Beck-online]. „Znění § 15 odst. 2 RozŘ kladné odpovědi na tuto otázku nenasvědčuje, a lze se proto domnívat, že v takovýchto případech jsou rozhodci povinni postupovat v souladu s právní úpravou v zákoně o rozhodčím řízení, přičemž daný účastník rozhodčího řízení bude případně omezen ve svých procesních právech opět jen v případě, kdy s tímto bude souhlasit, a to i implicitně svou další nečinností a nenamítnutím tohoto porušení.“

⁶⁶ viz poznámka číslo 65 a 67.

⁶⁷ SVOBODA, Karel. Procedurální mez přezkumu rozhodčích nálezů: § 15 odst. 2 ZORŘ. Obchodní právo. Praha: Advokát JUDr. Mgr. Michal Pospíšil, Ph.D. LL.M., 2012, r. 21, č. 6, s. 209-213. ISSN 1210-8278. [Dostupné online v ASPI].

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 9. 2005, sp. zn. 20 Cdo 168/2005.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze ČR dne 30. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2857/2006.

⁷⁰ RŮŽIČKA, Květoslav. Je rozhodčí smlouva základem rozhodčího řízení? Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2005, č. 10, s. 53. ISSN 1210-6348.

⁷¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. I ÚS 199/11.

3.3 Ingerence soudní moci do rozhodčího řízení

Zatímco v předchozí kapitole jsem se zabýval rozsahem uplatnění práva na soudní ochranu v rozhodčím řízení, v této podkapitole bude stěžejním úkolem popsat, jaké prostředky mohou soudy v ČR využít k nápravě porušení práva na soudní ochranu. Z rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 23 Cdo 3749/2008 vyplývá, že se na rozhodčí řízení použije OSŘ přiměřeně, nikoli doslova bez dalšího odkazu na všechna ustanovení, o kterých ZRŘ mlčí, ale pouze je-li to možné s ohledem na konkrétní případ a pokud je to v souladu se základními zásadami rozhodčího řízení. Nemělo by odporovat účelu, zásadám a principům rozhodčího řízení, které jsou odlišné od občanského soudního řízení.⁷² Podstatný rozdíl mezi rozhodčím soudem a soudními orgány je v jejich pravomoci uplatňovat **donucovací prostředky**.⁷³ Zatímco v případě soudů je tento jev jedním z klíčových prvků fungování celé soustavy soudnictví, **u rozhodčích soudů se uplatňuje v omezené míře.** „Z povahy rozhodčího řízení dále vyplývá, že rozhodčí orgán nemůže uplatnit žádnou formu donucení ani vůči stranám (zde místo toho působí sankce neúspěchu vyplývající z procesní pasivity nebo obstrukcí) ani vůči třetím osobám. Proto v těchto případech nemůže situaci řešit rozhodčí orgán, ale je třeba zásahu orgánu státní moci, tedy soudu, jenž si i přes ztrátu pravomoci rozhodovat o předmětu sporu rozhodčího řízení zachovává určité kontrolní a doplňkové pravomoci ve vztahu k němu.“⁷⁴

V tomto kontextu se nabízí následující otázky: V jakém rozsahu zasahuje soudním moc do průběhu rozhodčího řízení? A může nedostatek donucovacích prostředků ovlivnit schopnost rozhodčího řízení, aby zajistil právní ochranu ve stejné míře jako u soudních orgánů?

Již citovaná učebnice občanského procesního práva autorského kolektivu pod vedením profesorky Aleny Wintrové třídí úkony soudu do dvou skupin: (1) pomocné úkony soudu a (2) kontrolní činnost soudu. Pomocné úkony jsou takové, které rozhodčí orgán nemůže provést a místo něho tak činí zákonem určený soud: (a) jmenování stranou včas nejmenovaného rozhodce nebo včas nejmenovaného předsedajícího rozhodce podle § 9 odst. 1 ZRŘ; (b) jmenování nového rozhodce podle § 9 odst. 2 ZRŘ; (c) rozhodnutí o vyloučení rozhodce podle § 12 odst. 2 ZRŘ; (d) provedení dožádaných úkonů souvisejících s dokazováním podle § 20 odst. 2 ZRŘ, které je zpoplatněno soudním poplatkem ve výši

⁷² DOBIÁŠ, Petr. Současné trendy řešení sporů v rozhodčím řízení. 1. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 40. ISBN 978-80-7380-468-8.

⁷³ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 185. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-714-0.

⁷⁴ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ Alena., op. cit. sub 27, s. 578.

2 000 Kč; a (e) nařízení předběžného opatření podle § 22 ZRŘ. Kontrolní činnost je více invazivní. Jejím účelem je odstranit určitou vadu a poskytnout pomoc straně, jejíž práva byla porušena:⁷⁵ (a) přezkum platnosti, existence, rozsahu rozhodčí smlouvy nebo odmítnutí rozhodčí smlouvy rozhodčím orgánem podle § 106 OSŘ; (b) úschova rozhodčích nálezů předaných rozhodcem podle § 29 odst. 2 ZRŘ; (c) zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 ZRŘ; (d) odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezu podle § 32 odst. 2 a 3 ZRŘ; a (e) zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí podle § 32 nebo § 35 ZRŘ.

3.3.1 Pomocné úkony soudu

Ustanovení § 9 ZRŘ upravuje situaci, kdy je **potřeba jmenovat rozhodce**, ale strany to z určitého důvodu neučiní, resp. výběr trvá déle než 30 dnů nebo se strany na jmenovaném rozhodci nemohou shodnout. Důvod ustanovení je zřejmý, jestliže by došlo k pasivitě stran v době, kdy je potřeba jmenovat rozhodčí soud, zablokovalo by to celé rozhodčí řízení.⁷⁶ Před zákonnou úpravou má vždy přednost konkrétní smlouva, která danou problematiku může upravovat zvlášť. Výběr bude soudem uskutečněn v řízení nesporném, které mohou zahájit strany a ostatní rozhodci.⁷⁷ Vždy je nutné řízení zahájit na návrh,⁷⁸ není možné, aby soud rozhodl bez návrhu, i když současně rozhoduje o vyloučení rozhodce podle ustanovení § 12 ZRŘ. Soud bude rozhodovat rozsudkem a musí nařídit jednání.⁷⁹ Postup podle prvního odstavce ustanovení § 9 ZRŘ se použije i na případy, kdy rozhodce nebude moc vykonávat svou činnost (například zemře, stane se nesvéprávným apod.) nebo se funkce vzdá (se souhlasem stran nebo jen z vážných důvodů⁸⁰), případně zanikne jiným způsobem.⁸¹ Přičemž jestliže z rozhodčí doložky vyplývá jmenování jednoho konkrétního rozhodce

⁷⁵ Lila Marianne NORDSTRÖM-JANZON a Aira Marja NORDSTRÖM-LEHTINEN proti Nizozemí, neveřejné zasedání Evropské komise pro lidská práva ze dne 27. 11. 1996, stížnost č. 28101/95: „Pro ochranu [základních] práv je dostatečné, pokud národní právo obsahuje úpravu, která umožňuje soudům zrušit rozhodčí nálezy ze zvláštních důvodů.“ [Převzato z komentáře BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4.].

⁷⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 425.

⁷⁷ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 51. Dále vyplývá i z rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. října 2010, sp. zn. 23 Cdo 4847/2009.

⁷⁸ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ Jaroslav. Občanský soudní řád: komentář. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 710. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

„*Návrh může soudu podat kterákoliv strana nebo každý z již jmenovaných rozhodců.*“

⁷⁹ Usnesení KS v Brně – pobočka ve Zlíně ze dne 31. května 2005, sp. zn. 60 Co 125/2005, [Dostupné v BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4.].

⁸⁰ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 52.

⁸¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 428.

a ten se vzdá funkce, pak rozhodčí doložka pozbývá účinnosti a aplikovat ustanovení § 9 ZRŘ není možné.⁸²

V případě toho, že se objeví pochybnosti o podjatosti rozhodce, je povinností rozhodce se své funkce vzdát. Nicméně, neučiní-li tak a strany se na jeho odvolání nedohodnou, může kterákoli z nich podat **návrh na jeho vyloučení** podle ustanovení § 12 odst. 2 ZRŘ. V takovém případě se bude jednat o řízení „...*sporné a návrh je určovací žalobou sui generis*“⁸³ – předpokladem určovací žaloby totiž není prokázání naléhavého právního zájmu.⁸⁴ V návrhu musí být uvedeny zcela konkrétní důvody, které vedou k podjatosti rozhodce.⁸⁵ Sami rozhodci nejsou v tomto řízení pasivně věcně legitimováni, účastníci jsou pouze ti, kteří byli stranami v rozhodčím řízení podle ustanovení § 159a odst. 1 OSŘ.⁸⁶ Smlouvou lze možnost podat návrh na vyloučení rozhodce delegovat na jiný orgán. Nicméně i tuto delegaci mohou napadnout návrhem na zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. c) ve spojení s § 33 ZRŘ, jednalo by se o tzv. kontrolní funkci soudu *post antem*.⁸⁷

Příkladem využití donucovacích prostředků soudů je **dožádání** ve smyslu § 20 odst. 2 ZRŘ. Rozhodci mohou provádět všechny důkazy včetně vyslýchání svědků a znalců, ovšem pouze tehdy, jestliže se svědci dobrovolně dostaví. V opačném případě zákon připustí využití žádosti o dožádání, kdy rozhodce požádá soud o provedení všech úkonů, která jsou k provedení důkazu potřebná. Samotná podoba dožádání bude mít standardní povahu jako v případě jiných soudních orgánů a bude se řídit ustanovením § 44 ZRŘ. Náklady řízení, které s dožádáním vzniknou, má povinnost uhradit stálý rozhodčí soud, případně rozhodce.⁸⁸

Vydat **předběžné opatření** v souvislosti s vedením rozhodčího řízení lze pouze v omezenější podobě než v soudním řízení podle obecné úpravy OSŘ. Ustanovení § 22 ZRŘ tuto možnost omezuje pouze na případ „ohrožení výkonu rozhodčího nálezu“ a toto ustanovení se použije jako *lex specialis* ve vztahu k ustanovení § 74 odst. 1 OSŘ. K soudu tento návrh může podat kterákoli ze stran, nikoli rozhodce. V české právní úpravě bude ovšem o předběžném opatření rozhodovat soud. Jinak tomu je v zahraničních úpravách, kde na to není jednotný názor. Podle slovenské úpravy může rozhodnout přímo rozhodčí

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 33 Odo 135/2006.

⁸³ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 57.

⁸⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 442.

⁸⁵ Ibid., s. 443.

⁸⁶ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 20. října 2003, sp. zn. 10 C 263/2003 a rozsudek Městský soud v Praze ze dne 2. dubna 2004, sp. zn. 18 Co 18/2004.

⁸⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 443.

⁸⁸ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ Jaroslav. Občanský soudní řád: komentář. op. cit. sub 78, s. 711.

soud.⁸⁹ Lze vydávat i dočasné rozhodčí nálezy – předběžná opatření vydaná rozhodčím soudem v některých zahraničních úpravách, kterou je například Německo.⁹⁰

3.3.2 Kontrolní činnost soudu

Kontrolní činnost soudů je způsob, jakým soudy zasahují přímo do rozhodování rozhodčích orgánů. První taková pravomoc je upravena již v **ustanovení § 106 OSŘ jako přezkum platnosti, existence, rozsahu rozhodčí smlouvy nebo odmítnutí rozhodčí smlouvy rozhodčím orgánem**. Je-li podána žaloba, nemusí soud sám z vlastní iniciativy zjišťovat, zda byla platně uzavřena rozhodčí smlouva. K takovému zkoumání je zapotřebí, aby žalovaný podal námitku, kde se může dovolávat (ne)existence rozhodčí smlouvy.⁹¹ Námitka žalovaného musí být prvním úkonem ve věci samé, což bude zejména vyjádření k žalobě.⁹² Obdrží-li žalovaný tzv. kvalifikovanou výzvu a promešká lhůtu pro vyjádření se, ztratí tím možnost namítat okolnosti podle ustanovení § 106 OSŘ. O tom, zda tímto prvním úkonem ve věci samé je, nebo není odpor proti platebnímu příkazu, ale v odborné literatuře nepanuje shoda.⁹³

Pro tuto práci důležitou poznámkou je ovšem zejména to, že soud i přes existující rozhodčí smlouvu, nemusí automaticky soudní řízení zastavit s tím, aby se pokračovalo až v rozhodčím řízení, jestliže účastníci prohlásí, že netrvají na rozhodčí doložce ani na proběhnutí rozhodčího řízení. Soud pak bude pokračovat v soudním řízení a to i přes existenci rozhodčí doložky. Soud nicméně ex officio musí zkoumat zda: (a) nejde o věc, která podle práva České republiky nemůže být podrobena rozhodčí smlouvě; (b) je rozhodčí smlouva neplatná či nicotná; (c) projednání věci přesahuje rámec pravomoci přiznané jim rozhodčí smlouvou; a (d) v případě, že se rozhodčí soud věci odmítl zabývat (zabránění hrozbě *denegationis iustitiae*). Důležité je také podotknout, že o těchto věcech musí vést plnohodnotné řízení. Jestliže má být podle rozhodčí smlouvy věc projednána před rozhodcem, je zapotřebí k tomu zjistit skutková zjištění. Je-li nutné tuto okolnost prokázat pomocí listin, musí je provést při soudním jednání. Opačný postup by znamenal omezení práva na soudní

⁸⁹ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73., s 123.

⁹⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 819.

⁹¹ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ Jaroslav. Občanský soudní řád: komentář. op. cit. sub 78, s. 715.

⁹² SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr. Občanský soudní řád: komentář. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 370. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-506-0.

⁹³ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ Jaroslav. Občanský soudní řád: komentář. op. cit. sub 78, s. 714.

ochranu a byl by nepřijatelný.⁹⁴ Soud rozhoduje usnesením, řízení zastaví nebo námitku zamítne. V obou případech lze podat opravný prostředek, a to včetně mimořádného opravného prostředku viz: „*Dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně o zastavení řízení podle § 106 odst. 1 o. s. ř., je přípustné podle § 239 odst. 2 písm. a) o. s. ř.*“⁹⁵ V zájmu ochrany práv účastníků jsou v případě rozhodnutí o zastavení řízení účinky podání žaloby k soudu zachovány i u rozhodčího řízení. Taková skutečnost bude mít význam zejména z pohledu promlčení nároku.

Rozhodci *ad hoc* mají **povinnost uschovat rozhodčí nález** u okresního soudu, v jehož obvodu byl vydán. V tomto ohledu je vhodné upozornit na význam slova „*úschova*“. Nejedná se o hmotněprávní úschovu, ale o archivaci (uložení)⁹⁶ listin prokazující průběh rozhodčího řízení jako jsou kopie předvolání, protokoly, doručky, apod. Význam této povinnosti tkví zejména v situaci, kdy je podán návrh na zrušení rozhodčího nálezu a strany chtějí-li uspět, musí unést důkazní břemeno, které v takovém řízení navrhovatel nese. Z ustanovení § 29 odst. 3 ZRŘ pak výslovně vyplývá právo nahlížet do takových listin a v budoucnu mít šanci uhájit svá práva. Povinnost uložit listiny ovšem neplatí pro stálé rozhodčí soudy. Ty mají povinnost archivovat listiny po dobu 20 let od nabytí právní moci rozhodnutí. Tato lhůta odpovídá délce lhůty, kdy jsou listiny předávány Státnímu archivu ČR nebo likvidovány.

Z komplexního pohledu na ZRŘ se bude jevit jako nejrozporuplnější **ustanovení § 31, které umožňuje rozhodčí nález soudem zrušit**, přičemž tuto pravomoc nelze vztahovat pouze na „*nález*“, ale i na zrušení ostatních rozhodnutí rozhodce.⁹⁷ Při stanovení podmínek pro zrušení rozhodčího nálezu je potřeba trvat na velké uvážlivosti, kdyby totiž podmínky zrušení rozhodčího nálezu byly příliš benevolentní, popřely by samotný smysl rozhodčího řízení, jelikož: [s]myslem rozhodčího řízení je přenesení projednávání a rozhodování určitých sporů z obecných soudů, do jejichž pravomoci tyto věci jinak patří, na rozhodce jako soukromé fyzické osoby.⁹⁸ EÚLP samotné důvody pro zrušení přenechává smluvním státům, ale zdůrazňuje, že je třeba mít na paměti tu možnost, kdy dlouhý a nákladný arbitrážní postup bude k ničemu.⁹⁹ Státy tedy nemusí připustit zrušení rozhodčího nálezu vůbec.¹⁰⁰

⁹⁴ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr. Občanský soudní řád: komentář., op. cit. sub 92, s. 370. Dále pak v usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 32 Cdo 1881/2011.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 1051/2004.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. června 2000, sp. zn. 20 Cdo 1540/98.

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 1794/10.

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. června 2008, sp. zn. 32 Cdo 1201/2007.

⁹⁹ Osmo Suovaniemi a ostatní proti Finsku, rozhodnutí senátu ESLP (4. sekce) ze dne 23. 2. 1999, stížnost č. 31737/96.

¹⁰⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1063.

Na druhou stranu je zrušení rozhodčího nálezu nejsilnějším prostředkem, kterým se mohou napravovat procesní nedostatky a může tak vyslat jednoznačný signál, co přípustné bude a co již nikoli.

K tomu pro **shrnutí** celé části o pomocných úkonech a kontrolní činnosti soudů odkazují na citované rozhodnutí ESLP ve věci Suda proti České republice, ve kterém ESLP vhodně vystihl **smysl těchto soudních institutů** užívaných vůči rozhodcům: „[n]erespektují-li rozhodci tyto zásady spravedlivého procesu, mohou se strany obrátit na soud a domoci se ve veřejném a kontradiktorním řízení vyloučení rozhodce nebo zrušení rozhodčího nálezu. Díky tomuto zákonnému rámci, prohloubenému judikaturou Nejvyššího soudu, která požaduje, aby rozhodčí řízení splňovalo stěžejní zásady spravedlivého procesu, je soudní přezkum významným nástrojem k zajištění dodržování požadavků článku 6 odst. 1 i v případech, kdy je věc projednávána rozhodci.“¹⁰¹ Soud nemá vystupovat jako další odvolací instance, nýbrž má zajišťovat realizaci ústavně-garantovaného práva na soudní ochranu.¹⁰² Rozsah soudní ochrany musí být pečlivě uvážen tak, aby byla dostatečná poskytnuta právní ochrana a aby byly šetřeny výhody rozhodčího řízení.¹⁰³

3.3.3 Důvody pro zrušení rozhodčího nálezu

Výčet důvodu pro zrušení rozhodčího nálezu je uveden v ustanovení § 31 ZRŘ. Ze samotné povahy vztahu mezi řízením soudním a řízením rozhodčím se jedná o taxativní výčet, který je navíc ustanovením kogentním, nelze ho rozšiřovat či zužovat dohodu stran.¹⁰⁴ Zákonné důvody zrušení rozhodčího nálezu podle platné úpravy jsou následující: (a) byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu; (b) rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná nebo byla zrušena anebo se na dohodnutou věc nevztahuje; (c) ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování nebo neměl způsobilost být rozhodcem; (d) rozhodčí nálezu nebyl usnesen většinou rozhodců; (e) straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat; (f) rozhodčí nálezu odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému; a (g) se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení.

¹⁰¹ Suda proti České republice, rozsudek senátu ESLP ze dne 28. 10.2010, stížnost č. 1643/06, bod 46.

¹⁰² KRIVÁČKOVÁ, Jana, PODRAZIL Petr. Řešení procesní situace po zrušení rozhodčího nálezu., op. cit. sub 35, s. 284. [Dostupné online v Beck-online].

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ze ČR dne 8. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 3227/07.

¹⁰⁴ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 186.

Důležité je podotknout, že se jedná o pravomoc kontrolní, nikoli přezkumnou,¹⁰⁵ kdy soudy mají kontrolovat, zda byly dodrženy základní předpoklady pro vedení rozhodčího řízení a nepřezkoumávají rozhodnutí věcně. Zrušení rozhodčího nálezu nemá plnit funkci opravného prostředku, ale jeho smyslem je zajistit ústavně-garantovaná procesní práva v případě, že výkon pravomoci rozhodovat spory svěřené rozhodčím soudům selže.¹⁰⁶ Obdobně se k tomu vyjadřuje: „[s]oučasně ovšem institut zrušení rozhodčího nálezu představuje naplnění práva na soudní ochranu, která je však v důsledku rozhodčí smlouvy (autonomie stran v souladu s předpisy *lex arbitri*) omezena právě na to, zda byly splněny podmínky pro suspenzi pravomoci soudů v meritorním řízení.“¹⁰⁷ V české právní úpravě již nemůžeme mluvit o věcném přezkumu rozhodčích nálezů, který byl po krátkou dobu (do 1. 12. 2016) umožněn ve spotřebitelských věcech. Zákonem č. 258/2016 Sb., bylo rozhodčí řízení ve spotřebitelských sporech zcela zakázáno a související ustanovení jako obsolentní zrušena (viz následující podkapitola). Zrušit rozhodčí nález je tedy možné pouze s odkazem vady v procesních otázkách, což samo o sobě nemusí být jednoduché rozpoznat: „[j]e však třeba uvést, že někdy je věcná a procesní stránka natolik provázaná, že rozlišení popsání hranice je obtížné.“¹⁰⁸

Návrh na zrušení rozhodčího nálezu musí obsahovat všechny náležitosti ustanovení § 79 OSŘ. Účastníky řízení mohou být pouze strany sporu, rozhodčí soud účastníkem být nemůže, v případě vedlejšího účastníka by totiž jeho přítomnost narážela na zásadu nestrannosti.¹⁰⁹ Svědkem se rozhodce může stát pouze po zbavení mlčenlivosti stran, případně na základě rozhodnutí okresního soudu podle § 6 odst. 2 ZRŘ. Soud není vázán právním posouzením věci, ale nemůže vystoupit z rozsahu návrhu vymezeného žalobcem.¹¹⁰ Stojí za zmínku, že přichází v úvahu i zrušení nemeritorního rozhodnutí. Soudní přezkum bude přípustný i u procesního rozhodnutí rozhodce o zamítnutí vrácení poplatku. Subjektivní práva totiž není možné omezit pouhým vnitřním předpisem rozhodčího soudu, na základě kterého byl poplatek za rozhodčí řízení uložen.¹¹¹ Po zrušení nálezu v řízení pokračuje rozhodčí soud, pouze v případech písmene a) a b) ustanovení § 31 ZRŘ bude rozhodovat obecný soud, který rozhodčí nález zrušil.

¹⁰⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1061.

¹⁰⁶ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 185.

¹⁰⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1061.

¹⁰⁸ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 185.

¹⁰⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1072.

¹¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2007, sp. zn. 32 Odo 1528/2005.

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 7. 2014, sp. zn. III. ÚS 2407/13.

Prvním důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu je, když byl **vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu**. Tento důvod literatura často označuje jako objektivní arbitrabilitu sporu a je upraven v ustanovení § 2 ZRŘ. Tento důvod soud zkoumá z úřední povinnosti.¹¹² Podmínky nebudou naplněny v případě, že by strany v řízení před soudem nemohly uzavřít smír.¹¹³ Nepřípustnost rozhodčí smlouvy lze najít i ve sporech o výkon rozhodnutí a incidenčních sporech v insolvenčním řízení. V kontextu tohoto ustanovení je vhodné podtrhnout, že novým druhem sporů, o které se rozšířilo ustanovení § 2 odst. 1 ZRŘ jsou spotřebitelské spory s podnikatelem.

V případě, že je rozhodčí smlouva **z jiných důvodů neplatná nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje**, lze též podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu. Spojení „*jiné důvody*“ je potřeba chápat, jako jiné důvody než ty obsažené u písmene a) ustanovení § 31 ZRŘ. Je zjevné, že toto ustanovení cílí zejména na samotnou existenci rozhodčí doložky a její rozsah. Platí zde jistá forma koncentrace řízení podle ustanovení § 33 ZRŘ, kdy se k tomuto důvodu nepřihlédne, jestliže ho účastník neuplatnil v řízení před rozhodci. V takovémto případě právo dovolávat se zrušení rozhodčího nálezu prekluduje, což platí obdobně i pro písmeno c) ustanovení § 31 ZRŘ. I když na tomto názoru nepadá jednoznačná shoda,¹¹⁴ mají se rozhodčí smlouvy přezkoumávat z hlediska hmotněprávních kritérií, platnost a zdánlivost se posuzuje ve smyslu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Jestliže tedy rozhodčí smlouva není podepsána, naplní se tím tento důvod pro zrušení rozhodčího nálezu.¹¹⁵ Částečnou neplatnost smlouvy lze od rozhodčí doložky oddělit a neznamena její celou neplatnost.¹¹⁶

Podle písmene c) ustanovení § 31 ZRŘ je dalším důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu situace, kdy se věci zúčastnil **rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem**. Jedná se o podmínku, která se vztahuje na rozhodce jako takového – nebyl jmenován vůbec nebo nesprávným postupem stanoveným ve smlouvě nebo ve vnitřním předpisu, jedná-li se o stálý rozhodčí soud. Důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu podle písmene c)

¹¹² BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1087.

¹¹³ Ve smyslu ustanovení § 99 OSŘ je zcela nepřipustné rozhodčí řízení v případě výčtu typů řízení § 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZŘS“). To platí i přes výhradu, že si uvědomuji spornou povahu některé řízení dle ZŘS.

¹¹⁴ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 190., v této publikaci tvrdí, že určující je hmotněprávní přezkum. Na druhou stranu BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1090., v této publikaci tvrdí, že se věc má posuzovat podle procesněprávních kritérií.

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 03. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2406/2011.

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 1222/2005.

ustanovení § 31 ZRŘ je tak situace, kdy je účastníku „...*odňata možnost aktivně participovat na jmenování (určení) rozhodce nebo kdy toto jmenování (ustanovení) bylo ovlivněno výlučně jednou ze stran...*“¹¹⁷ vady je pak nutné hledat na straně kvality rozhodců (je povolán smlouvou; je dostatečně způsobilý), nikoli na straně procesu rozhodčího řízení. S jedinou výjimkou, u námitek směřující k nestrannosti a nezávislosti se strany budou muset dovolávat zrušení rozhodčího nálezu podle písmene e) ustanovení § 31 ZRŘ¹¹⁸ a nikoli podle písmene c) ustanovení § 31 ZRŘ. To pak může mít zcela zásadní dopad na výsledek sporu skrze včasné uplatnění takové námitky z důvodů odlišné lhůtu pro podání návrhu podle ustanovení § 33 ZRŘ.

Rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců. Platí, že všichni rozhodci jsou si rovni, jejich hlas má stejnou váhu a nikdo z nich nesmí být zvýhodněn.¹¹⁹ To nicméně neznamená, že nemůže být přehlasován, takový postup výslovně připouští ustanovení § 25 odst. 1 ZRŘ. V takovém případě je vhodné nepodepsání nálezu jedním z rozhodců dostatečně a pečlivě odůvodnit pro případné pochybnosti z toho vzniklé.¹²⁰

Z hlediska dodržování řádných procesních pravidel, které by mohlo mít za následek porušení práva na soudní ochranu, je nejdůležitějším důvodem písmeno e) ustanovení § 31 ZRŘ – **straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat.** A právě přes svoji komplexnost je toto ustanovení velmi hojně užíváno jako „*zastřený pokus*“ o opravný prostředek.¹²¹ Jeho rozsah můžeme rozdělit do dvou rovin: (a) porušení zásady rovnosti v souladu s ustanovením § 18 ZRŘ a přiměřeného použití OSŘ podle ustanovení § 30 ZRŘ a (b) neposkytnutí možnosti věc projednat v podobě nedostatečné lhůty k procesnímu úkonu nebo nevhodného místa, data a času jednání,¹²² případně jestliže se strana nedozví o nějakém procesním úkonu.¹²³ Vhodnou poznámkou je, že se tyto důvody musí týkat procesního charakteru věci, a nikoli „*skutkových nebo právních závěrů*“.¹²⁴

¹¹⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1094.

¹¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 03. 06. 2009, sp. zn. 32 Cdo 1779/2008-201; nález Ústavního soud ČR ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. III. ÚS 2266/09.

¹¹⁹ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 192.

¹²⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 917.

¹²¹ Ibid., s. 1095.

¹²² OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 193., této publikaci zmiňuje judikaturu ESLP: Komanický proto Slovensku, rozsudek senátu ESLP ze dne 4. 6. 2002, stížnost č. 04/09/2002; Ankerl proti Švýcarsku, rozsudek senátu ESLP ze dne 23. 10. 1996, stížnost č. 17748/91. Dombo Beheer B. V. proti Nizozemí, rozsudek senátu ESLP ze dne 27. 10. 1993, stížnost č. 14448/88.

¹²³ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1099.

¹²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2016/2011.

Ustanovení § 18 ZRŘ dává obou stranám rovné postavení, důležitost tohoto pravidla potvrdil i ÚS ve svém nálezu ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 3227/07, kde deklaroval této zásadě kognitní charakter s následkem možného zrušení nálezu. Důležitým projevem zásady rovnosti je poučovací povinnost vůči účastníkům řízení. Z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2007, sp. zn. 32 Odo 1528/2005 pak tato povinnost pro rozhodčí řízení i přímo vyplývá. Nesplněním poučovací povinnosti je řízení postiženo vadou a rozhodnutí by mělo být zrušeno.¹²⁵ Jedna ze stran by totiž mohla být zaskočena jiným právním názorem rozhodce a nemohla by namítat skutečnosti a předkládat relevantní důkazy.¹²⁶ V jedno-instančním rozhodčím řízení by pak taková skutečnost mohla být fatální následky. Pro úplnost je vhodné zmínit i usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 24. září 2008, sp. zn. IV. ÚS 2157/08, kde soud neshledal porušení zásady rovnosti ve smyslu čl. 37 odst. 3 LZPS v případě, že rozhodčí doložka byla sjednána podmíněně, tj. pomocí alternativní rozhodčí doložky, a její uplatnění záleželo pouze na straně žalobce. Podle rozhodnutí ÚS byla rozhodčí doložka posouzena jako svobodný projev stran, s tím, že účastník měl v tomto případě možnost zvážit její důsledky.

Jak plyne z výše uvedeného při podjatosti rozhodce, bude důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu písmeno e) ustanovení § 31 ZRŘ.¹²⁷ Požadavek nezávislosti a nestrannosti plyne přímo z ustanovení § 1 ZRŘ (též § 10 odst. 1 ZŘS), rozhodce je povinen sdělit důvody podjatosti stranám.¹²⁸ Domnívám se, že za současného použití ustanovení § 31 písm. c) a § 33 ZRŘ je nutné, aby strana důvod podjatosti uplatnila nejpozději při prvním úkonu ve věci samé, za předpokladu, že o takové věci věděla, jinak dojde ke zmeškání úkonu a takovou námitkou soud odmítne. Jsou-li v rozhodčí doložce konkrétně jmenem určeni tři rozhodci pro řízení, o němž má rozhodovat pouze jeden, žalobce jej může vybrat, aniž by zavadal pochybnost o jeho podjatosti.¹²⁹

Znaky nezávislosti lze demonstrovat i na rozhodnutí z české rozhodovací praxe, konkrétně na rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. 28 Cdo 2916/2006. V tomto rozhodnutí NS potvrdil, že arbitrážní komise Českého svazu ledního hokeje nenaplnuje znaky nezávislosti ve smyslu § 106 OSŘ a § 1 ZRŘ podle platného znění čl. 16 odst. 2 stanov Arbitrážní komise ČSLH: „[a]rbitrážní řízení provádí arbitrážní komise ČSLH, která je složena ze šesti odborníků znalých odvětví ledního hokeje, předpisů ledního

¹²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2007, sp. zn. 32 Odo 1528/2005.

¹²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 5. 2010, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010.

¹²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 03. 06. 2009, sp. zn. 32 Cdo 1779/2008-201; nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. III. ÚS 2266/09.

¹²⁸ Ustanovení § 8 ZRŘ.

¹²⁹ PAŘÍZEK, Igor. K dalšímu posunu judikatury u rozhodčích doložek. Právní rozhledy. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, č. 2, s. 61. ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

hokeje a právních norem souvisejících se sportem. Předseda arbitrážní komise je volen konferencí a dalších pět členů je jmenováno VV ČSLH na návrh předsedy arbitrážní komise. Předseda arbitrážní komise se může zúčastnit zasedání VV ČSLH s hlasem poradním.“¹³⁰ Jmenování členů rozhodčího orgánu členy výkonného orgánu je přímo v rozporu s požadavky nezávislosti.

Rozhodčí nález musí obsahovat odůvodnění (ustanovení § 25 odst. 2 ZRŘ), ledaže si strany stanoví jinak. Špatně odůvodněné rozhodnutí je totiž nepřezkoumatelné a případné chyby by nebylo možné již napravit,¹³¹ zvláště pokud je třeba aplikovat pojmy jako dobré mravy a zásady poctivého obchodního styku, kdy se riziko libovůle rozhodujícího orgánu výrazně zvyšuje.¹³² Jednoznačně nepřipustné bude takové odůvodnění, ze kterého nevyplývá zřetelný vztah mezi zjištěným skutkovým stavem a právním hodnocením. Taková vada má za následek zrušení rozhodčího nálezu.

Důvod, který by na první pohled mohl připouštět hmotněprávní revizi rozhodčích nálezů, je, že rozhodčí nález **odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému.** Tento názor výjimečně podporuje i některá odborná literatura¹³³ s odkazem na judikaturu ÚS,¹³⁴ zejména v případech nedodržování ustálené judikatury nevyšších soudů. Ustálená judikatura je vnímána jako součást právního řádu a jejím nedodržováním v rozhodčím řízení by mohlo dojít k porušení zásady rovnosti stran. Aby se nicméně dodržela povaha rozhodčího řízení, je potřeba u porušení hmotného práva brát v potaz jeho intenzitu – relevantní v rozhodčím řízení bude pouze nesprávnost zjevná, dostatečně závažná. To splňuje porušení veřejného pořádku,¹³⁵ který je poté kritériem i pro uznávání cizozemských rozhodnutí soudů i rozhodčích soudů.

Tento závěr nicméně soudní judikatura jednoznačně odmítla.¹³⁶ Současné znění ZRŘ tento zvláštní veřejný pořádek reflektuje v ustanovení § 31 písm. g) jako důvody, kdy lze žádat obnovu řízení. Veřejný pořádek hmotněprávní je pak možné označit za veřejný pořádek

¹³⁰ Dostupné [online] [cit. 2017-02-03] na [http://hokejpu.sweb.cz/stanovy_zm240606.htm].

¹³¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01.

¹³² VLASTNÍK, Jiří. Právo na spravedlivý rozhodčí proces?, op. cit. sub 30, [Dostupné online v Beck-online]

¹³³ Ibid., [Dostupné online v Beck-online].

¹³⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 3. 2009, sp. zn. II. ÚS 169/09 a nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 3143/08.

¹³⁵ Základní pravidla, na kterých český právní řád spočívá a na nichž je třeba bezvýhradně trvat v každém případě včetně lidských práv.

¹³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1452/2007 a rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2570/2007.

kolizní, který se právě kvůli této specialitě uplatní pouze na cizozemská rozhodnutí.¹³⁷ Ustanovení § 31 písm. f) ZRŘ pamatuje jednak na vady výroku (nežádoucí plnění či vyšší než požadované plnění), tak objektivní neuskutečnitelnost a právní nedovolenost. Obsah odůvodnění není sám o sobě v tomto případě relevantní, protože vada rozhodčího nálezu musí v tomto vyplývat z výroku rozhodnutí.¹³⁸ K rozsahu žádaného plnění se vyjádřil NS. Není potřeba, aby totožnost skutku vyplývala absolutně mezi skutkovým tvrzením a uplatněným nárokem, ale „[l]ze jí spatřovat především v jednání a následku, který jím byl způsoben.“¹³⁹ Totožnost skutku je totiž zachována alespoň totožností jednání anebo následku.¹⁴⁰

V kontextu tohoto důvodu pro zrušení rozhodčího nálezu je následně nutno chápat nemožnost jako objektivní neuskutečnitelnost spočívající v neovlivnitelných okolnostech vnějšího světa. Co se týče nedovolenosti, má se na mysli zejména to, že takový předmět jednání není aprobován vnitrostátním právem.¹⁴¹ Jedná se o předmět plnění, který musí být právně dovolený. Do tohoto výčtu nebudou patřit *res extra commercium* – výbušniny, střelné zbraně, drogy, nerostné bohatství, části lidského těla, ale i předmět plnění vyplývající z předpisů na ochranu hospodářské soutěže, ze stavebních předpisů a z předpisů na ochranu veřejného zdraví.¹⁴² Z těchto důvodů není přípustné zrušit rozhodčí nález pro rozpor s dobrými mravy.¹⁴³

Posledním důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu je situace, kdy **se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení**. Podmínky obnovy řízení jsou v OSŘ uvedeny v ustanovení § 228 odst. 1 písm. a) a b). Může jít o skutečnosti, které sice v době řízení již existovaly, ale účastník o nich nevěděl nebo jde o skutečnosti nové úplně.¹⁴⁴ Takovým důvodem může být i jiné rozhodnutí o předběžné otázce.¹⁴⁵ Je vhodné zdůraznit, že lhůta pro podání návrhu zrušení takového nálezu podle

¹³⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander J.; PEZL, Tomáš. Mezinárodní a tuzemské rozhodčí řízení z pohledu čl. 36 Listiny základních práv a svobod a pravomocí soudů a ústavou garantovaných práv (institut zrušení rozhodčího nálezu v souvislosti se zákazem Revision au Fond). Právník. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2007, r. 146, č. 7, s. 768 - 802. ISSN 0231-6625. [Dostupné online v ASPI].

¹³⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1101.

¹³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3211/2010.

¹⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. května 1998, sp. zn. 2 Odon 154/97.

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 2009, sp. zn. 33 Cdo 2675/2007.

¹⁴² BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1102.

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 2009, sp. zn. 33 Cdo 2675/2007.

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. 33 Cdo 608/2012.

¹⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 10. 2013, sp. zn. 23 Cdo 1793/2013.

písmene g) ustanovení § 31 ZRŘ jsou 3 měsíce od doručení rozhodčího nálezu, což je značně přísnější než úprava OSŘ.¹⁴⁶

3.3.4 Rozhodčí nález jako exekuční titul ve vykonávacím řízení

Doručený rozhodčí nález je exekučním titulem,¹⁴⁷ na základě kterého lze podat návrh na výkon rozhodnutí, případně exekuce podle exekučního řádu. Proti nařízenému výkonu rozhodnutí se pak lze bránit **obecnou úpravou podle ustanovení § 268 OSŘ**, ale i podle **speciální úpravy ustanovení § 35 ZRŘ**,¹⁴⁸ Případně rovněž odvoláním proti usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí.¹⁴⁹ Zatímco v případě zvláštních důvodů je potřeba podat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí, v případě obecných důvodů lze řízení zastavit, aniž by to povinný navrhoval. Exekuční soud následně u speciálních důvodů nebude posuzovat důvodnost návrhů na zastavení řízení podle ustanovení § 35 ZRŘ, ale vykonávací řízení zastaví a uloží povinnému, aby podal návrh na zrušení rozhodčího nálezu podle ustanovení § 35 odst. 2 ZRŘ. Přičemž výkon rozhodnutí lze podle ustanovení § 35 zastavit, jestliže: (a) rozhodčí nález je stížen některou vadou uvedenou v § 31 písm. a), d) nebo f) ZRŘ; (b) strana, která musí mít zákonného zástupce, nebyla v řízení takovým zástupcem zastoupena a její jednání nebylo ani dodatečně schváleno; a (c) ten, kdo vystupoval v rozhodčím řízení jménem strany nebo jejího zákonného zástupce, nebyl k tomu zmocněn a jeho jednání nebylo ani dodatečně schváleno.

Důvody pro zastavení výkonu rozhodnutí uvedené pod písmeny b) a c) ustanovení § 35 ZRŘ, lze co do svého obsahu, podřadit pod důvody pro zrušení rozhodčího nálezu podle ustanovení § 31 písm. e) ZRŘ – rozšiřují nejvágnější procesní důvod, že nebyla stranám poskytnuta možnost věc projednat. Konkrétněji pak důvod pod písmenem b) ustanovení § 35 ZRŘ doplňuje ustanovení § 268 OSŘ o nedostatku procesní způsobilosti.¹⁵⁰ Nicméně námitky ve smyslu, že „*nebyl pozván k rozhodčímu řízení, že mu nebyla dána plná příležitost k uplatnění svých práv, že neměl možnost se vyjádřit k nepravdivým a neúplným podkladům, a tím byl zkrácen na svých právech*“ jsou v této fázi řízení bezvýsledné.¹⁵¹

¹⁴⁶ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 202.

¹⁴⁷ Ustanovení § 274 odst. 1 písm. h) OSŘ a ustanovení § 40 odst. 1 písm. c) zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů (dále je „ER“).

¹⁴⁸ OLÍK, Miloš, MAISNER, Martin. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 235.

¹⁴⁹ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr. Občanský soudní řád: komentář., op. cit. sub 92, s. 846.

¹⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2013, sp. zn. 20 Cdo 1156/2013.

¹⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 10. 2009, sp. zn. 20 Cdo 1188/2008.

Ve výkonu rozhodnutí nedochází k přezkumu věcné správnosti rozhodčích nálezů,¹⁵² což vlastně platí i pro samotnou úpravu zrušení rozhodčího nálezu podle ustanovení § 31 ZRŘ.¹⁵³ Za již překonaný lze v kontextu výše citované judikatury Nejvyššího soudu a odborného článku¹⁵⁴ považovat názor, kdy exekuční soud má zastavit výkon rozhodnutí v případě neplatnosti nebo neúplnosti rozhodčí smlouvy.¹⁵⁵ Vhodné je rovněž zmínit, že podle odborné literatury¹⁵⁶ dojde k zastavení výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 268 OSŘ pouze za situace, že exekuční soud shledá důvody pro zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 ZRŘ. Pro tento vcelku striktní závěr ovšem nemluví žádné jiné prameny a nelze se s nimi ztotožnit. Exekuční soud by takovým postupem zasahoval do výkonu pravomoci nalézacího soudu, což je nepřípustné. Pouze pro doplnění uvádím, že přezkum věcné správnosti byl podle dřívější úpravy přípustný ve spotřebitelských sporech.¹⁵⁷

U podání návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí neplatí 3 měsíční lhůta jako v případě návrhu na zrušení rozhodčího nálezu. Zákonodárce si uvědomuje, že výkon exekučních titulů je jedním z nejdůležitějších projevů autority státní moci a tím, že rozhodčím nálezům svěřuje takovou pravomoc, umožňuje nad rámec uplatnit zvláštní podmínky pro zvrácení jeho následné exekuce. V tomto ohledu je napadení účinků rozhodčího nálezu jakýmsi pozůstatkem, který má svoji inspiraci v odepření uznání a výkonu cizozemských rozhodčích nálezů.¹⁵⁸ Zatímco v případě odepření uznání cizozemských rozhodčích nálezů si právní řád daného státu chránil svoji suverenitu oproti cizímu subjektu,¹⁵⁹ tak v případě **podmínek podle § 35 ZRŘ posiluje soudní ochranu,** jako víceméně poslední záchrannou brzdu před legitimací rozhodčího nálezu jako exekučního titulu jako prostředku státního donucení.

Z poslední doby se nabízí nastítnit zajímavý spor, který se dostal až na úroveň Ústavního soudu a který ve svém článku rozebírá docentka Macková.¹⁶⁰ Šlo o spor, zda v případě **dvojkolejnosti úpravy zastavení výkonu rozhodnutí je nutné upřednostnit**

¹⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 20 Cdo 1940/2008.

¹⁵³ SVOBODA, Karel. op. cit. sub 1.

¹⁵⁴ SVOBODA, Karel. Procedurální mez přezkumu rozhodčích nálezů: op. cit. sub 67 [Dostupné online v ASPI].

¹⁵⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 199/2011.

¹⁵⁶ OLÍK, Miloš a Martin MAISNER. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář., op. cit. sub 73, s. 237.

¹⁵⁷ Srov. se slovenskou právní úpravou viz DOBIÁŠ, Petr. Současné trendy řešení sporů v rozhodčím řízení., op. cit. sub 72, s. 64.

¹⁵⁸ Srov. čl. V vyhlášky č. 74/1959 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

¹⁵⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1202.

¹⁶⁰ MACKOVÁ, Alena. Zkoumání platnosti rozhodčí doložky ve vykonávacím řízení ve světle práva na soudní ochranu, Bulletin advokacie. Praha Česká advokátní komora, 2016, č. 1-2, s. 35 [Dostupné online v Beck-online].

obecné důvody nad těmi zvláštními nebo naopak. V napadané věci¹⁶¹ soud zastavil výkon rozhodčího nálezu pro absolutní neplatnost, kterou zakládalo to, že rozhodce *ad hoc* neměl pravomoc ve věci rozhodnout. Jeho pravomoc byla nepřipustně založena pouhým odkazem na „rozhodčí řád“ právnické osoby, jež nebyla stálým rozhodčím soudem podle ustanovení § 13 ZRŘ a ze zákona tudíž rozhodce nemohl rozhodnout. Absolutní neplatnost spočívala v nedostatku samotné pravomoci a řízení se zastavilo. Nejvyšší soud uznal tuto námitku,¹⁶² řízení zastavil, nicméně podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ.¹⁶³ Problém v daném případě nastal, když bylo řízení zastaveno, ale věřitel sám nemohl iniciovat další postup. Zvláštní úprava ZRŘ totiž danou situaci upravuje tak, že exekuční soud vykonávací řízení přeruší, což je jinak nepřipustné, a povinný musí do 30 dnů podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu, jinak se ve výkonu rozhodnutí bude pokračovat. V případě obecných důvodů OSŘ, zde ovšem taková povinnost není, u některých důvodů § 268 OSŘ by to ani nebylo možné.¹⁶⁴

Z článku doc. Mackové pak vyplývá, že se soudní praxe jednotlivých soudů značně rozchází. Zatímco některé správně používají speciální úpravu ZRŘ, jiné i přes interpretační principy používají obecnou úpravu. Přičemž při postupu podle § 268 OSŘ dojde k situacím, kdy je výkon sice zastaven, ale věřiteli již dále není poskytnuta žádná procesní příležitost k uplatnění svých subjektivních práv. Disponuje vykonatelným exekučním titulem, jehož výkon je ale nepřipustný a u soudu se žalobou domáhat nemůže pro překážku věci rozsouzené. K tomuto problému se nabízí dvojí řešení. Autorka článku v takovém případě zpochybňuje překážku věci rozsouzené a to ve světle nedostatečně poskytnuté soudní ochrany a pomocí relativizace materiální stránky právní moci. Jestliže soudy v takové situaci nedokážou nositelům práv poskytnout náležitě prostředky, není možné na účastnících řízení vyžadovat dodržování procesních standardů. Právo na soudní ochranu se vztahuje na oba účastníky a v tomto případě nepřiměřeně chrání povinného na úkor oprávněného. Soudní ochrana musí být poskytnuta všem. Tento názor podpořil i ÚS, podle kterého v takto vadném rozhodnutí překážka věci rozsouzené nenastává.¹⁶⁵

Na úpravu ustanovení § 35 ZRŘ mám jiný názor než ÚS. Vzhledem k tomu, že ZRŘ sám neupravuje postup výkonu rozhodnutí rozhodčích nálezů, ÚS se domnívá, že na výčet

¹⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012.

¹⁶² Podobně rovněž náleží Ústavního soudu ČR ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. III. ÚS 1624/12.

¹⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 4. 1999, sp. zn. 21 Cdo 2020/98 a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 7. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2273/2008.

¹⁶⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 1206.

¹⁶⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1380/15.

§ 35 ZRŘ je třeba nahlížet pouze jako na doplnění OSŘ a EŘ.¹⁶⁶ Pro všechny exekuční tituly pak platí stejný postup. S tímto názorem nesouhlasím. Právě pro již naznačený problém a pro existenci zvláštního procesního postupu pro zastavení výkonu rozhodnutí § 35 ZRŘ je nutné tuto úpravu považovat za *lex specialis*. Při dodržování takového postupu by totiž vůbec nebylo třeba zpochybňovat účinek překážky věci rozsouzené, protože speciální úprava ZRŘ má přednost před obecnou úpravou OSŘ.

Cílem této části práce bylo **kvantifikovat rozsah soudního vlivu na rozhodčí řízení**. Úprava ZRŘ velmi dobře reaguje na nedostatky rozhodčího řízení, které vyplývají z jeho soukromoprávní povahy. Zákonné pravomoci svěřené soudům mohou nahradit nedostatky rozhodců a v úplném měřítku rozhodčímu soudu předložit potřebné skutečnosti důležité pro rozhodnutí ve věci. I když nemůže disponovat donucovací pravomocí, není oslabena jeho autorita a právo na soudní ochranu je v tomto ohledu řádně zabezpečeno. A i v případě, že k takovému porušení dojde, má soud prostředky k tomu, aby takové vady napravil. Nejsilnějším z prostředků je bezesporu možnost zrušení rozhodčího nálezu. Nicméně ani to není absolutním řešením, jelikož se omezuje pouze na nejzávažnější vady postupu rozhodčího soudu § 31 písm. e) ZRŘ.

3.4 Subjekty vykonávající rozhodčí činnost

Řízení před rozhodci není stejnorodým postupem řešení sporů. Sám ZRŘ počítá s odlišnými subjekty, které mohou vykonávat rozhodčí činnost. Ustanovení § 13 ZRŘ upravuje podmínky, které musí splnit (a) „stálé rozhodčí soudy“ – institucionalizované subjekty, jež se mohou pochlubit zvláštními privilegii;¹⁶⁷ a (b) rozhodci ad hoc – obecné rozhodčí řízení.¹⁶⁸ Přičemž článek 6 EÚLP požaduje, aby řízení vedl „soud zřízený zákonem“ v kontextu rozhodnutí ESLP Lithgow a ostatní proti Spojenému království¹⁶⁹. Zatímco stálé rozhodčí soudy požadavky EÚLP splňují, protože pouze zákonem lze upravit jejich zřízení, rozhodci *ad hoc* tyto kvality postrádají. Nicméně z pohledu ÚS Rozhodčí soud

¹⁶⁶ zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 454.

¹⁶⁸ ZOULÍK, František. Některé problémy rozhodčího řízení. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2007, č. 1, s. 13. ISSN 1210-6348. [Dostupné v Beck-online]

¹⁶⁹ Lithgow a ostatní proti Spojenému království, rozsudek pléna ESLP ze dne 8. července 1986, stížnost číslo 9006/80; 9262/81; 9263/81; 9265/81; 9266/81; 9313/81; 9405/81, bod 201.

„...nevyplyvá v občanskoprávní věci povinnost obrátit se na soud klasického typu, který je součástí obecných soudních struktur státu; i orgán, do jehož pravomoci náleží rozhodování omezeného počtu vymezených sporů, tedy může být považován za soud, a to za podmínky, že poskytuje požadované záruky.“

při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR není orgánem veřejné moci, ale pouze soukromou osobou¹⁷⁰ s tím důsledkem, že jeho nálezy nejsou rozhodnutím ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy ČR a nelze přímo proti nim podat ústavní stížnost (lze se pouze domáhat porušení ústavního pořádku v případě rozhodování obecných soudů o zrušení rozhodčího nálezu podle ustanovení § 31 ZRŘ).¹⁷¹ V českém ústavním systému pak rozhodčí soudy nemůžeme považovat ani za orgán veřejné moci, ani za správní orgán. Nicméně cestu nám v tomto směru otevírá hlava V. LZPS, respektive čl. 36 odst. a jeho formulace „... a ve stanovených případech u jiného orgánu.“ Procesní práva tak musejí být dodržována nejen před veřejnými orgány, ale i před jinými orgány. Tuto definici pak splňují právě stále rozhodčí soudy. V případě druhé skupiny rozhodců *ad hoc* ovšem o naplnění požadavku čl. 6 EÚLP a čl. 36 LZPS mluvit nemůžeme.

Stálé rozhodčí soudy mohou vydávat statuty a řády, kde jsou upravena procesní a vnitřní pravidla.¹⁷² Jejich označení je chráněné a ti, kdo na jeho používání nemají nárok, se musí zdržet jakýchkoli označení vzbuzujících klamavou představu. Nepřípustný je jakýkoli název obsahující slovo „rozhodčí“ bez ohledu na to, zda je užíván spolu s dalšími výrazy.¹⁷³ Při důsledném dodržování tohoto pravidla by činnost většiny rozhodčích center nebyla vůbec přípustná.¹⁷⁴ Stálým rozhodčím soudem může být takový subjekt, jenž je zřízený jiným zákonem, nebo jestliže jeho zřízení jiný zákon výslovně připustí.¹⁷⁵ V současné chvíli tyto podmínky splňují 3 subjekty: (1) Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR – stálý rozhodčí soud s původem v roce 1949, který řeší obecné spory jako nezávislý orgán; (2) Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha, a. s. – rozhoduje spory z burzovního obchodu; a (3) Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno – rozhoduje spory z burzovních obchodů a obchodní spory z mimoburzovních obchodů, jestliže jsou jejich předmětem komodity.¹⁷⁶ Jejich legitimitu zesiluje způsob jejich zřízení, jelikož vznikají pod záštitou významných veřejnoprávních institucí, jako jsou hospodářské komory či burzy.¹⁷⁷ Stálým rozhodčím soudem není arbitrážní komise

¹⁷⁰ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 12. 2003, sp. zn. IV. ÚS 511/03.

¹⁷¹ Usnesení Ústavního soud ČR ze dne 29. 4. 2005, sp. zn. III. ÚS 166/05 a usnesení Ústavního soud ČR ze dne 12. 9. 2003, sp. zn. III. ÚS 145/03.

¹⁷² Podle ustanovení § 13 odst. 2 ZRŘ musí být tyto statuty a řády uveřejněny v Obchodním věstníku.

¹⁷³ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 467.; usnesení Vrchního soudu v Praze z dne 22. července 2010, sp. zn. 7 Cmo 136/2010.

¹⁷⁴ Například Společnost pro rozhodčí řízení; Rozhodčí soud České republiky; Rozhodčí soud při EACCL či Rozhodčí institut v Praze.

¹⁷⁵ Pojmem „jiný“ je myšleno jiný zákon než ZRŘ.

¹⁷⁶ SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ Ilona. Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 52-56. ISBN 80-864-3219-X.

¹⁷⁷ ZOULÍK, František, op. cit. sub 168, [Dostupné online v Beck-online].

sportovního svazu.¹⁷⁸ Rozhodčí nálezy jejich senátů jsou nálezy stálých rozhodčích soudů, a nikoli jednotlivých rozhodců.¹⁷⁹

Činnost **rozhodců *ad hoc*** je upravena benevolentněji. Proto právě u nich nastávají nejkontroverznější otázky ohledně dodržování procesních práv účastníků. Často tito rozhodci využívají služeb tzv. arbitrážních center, která jim poskytují organizační zázemí. Důležité je zdůraznit, že jde pouze u sdružení více rozhodců *ad hoc* a je nutné proto takové subjekty odlišovat od stálých rozhodčích soudů. Činnost arbitrážních center je pro rozhodce velmi důležitá, protože při odborné náročnosti agend většiny rozhodců je téměř nemožné, aby jednotlivé případy zvládli rozhodnout bez jejich pomoci.¹⁸⁰ Arbitrážní centra vlastně neposkytují služby účastníkům, ale rozhodcům. Seznamy rozhodců rozhodčích center mohou mít pouze oznamovací („*indikativní*“) povahu, mohou rozhodce pouze doporučovat. Ve smlouvě pak nemůže být sjednána pravomoc arbitrážního centra, ale konkrétního rozhodce, v opačném případě by se jednalo o sjednání pravomoci neexistujícího subjektu. Rozhodovat spor může pouze rozhodce *ad hoc* a ten musí být určen obecně (určí se způsob jeho jmenování) nebo jmenovitě určen.¹⁸¹ To nicméně nebrání tomu, aby fungovaly tzv. *appointing authority*, které v případě pasivity jednoho z účastníků jmenují rozhodce.¹⁸² Zastánci těchto subjektů argumentují zejména tím, že mohou jmenovat rozhodce, který není zaujatý a zároveň není problém v tom, že ho strany vůbec neznaly a nemohly si ověřit jeho kvality.¹⁸³ Často totiž nastává situace, kdy jedna ze stran chce pro budoucí spor jmenovat rozhodce a není v jejích možnostech ověřit si jeho kvality.

Arbitrážní centra mohou mít různou právní formu:¹⁸⁴ (a) společnosti s ručením omezeným;¹⁸⁵ (b) spolku;¹⁸⁶ a (c) akciové společnosti.¹⁸⁷ Za nesprávný lze následně označit názor, že některé subjekty patřící mezi arbitrážní centra jako Rozhodčí soud České republiky; Rozhodčí soud při EACCL či Rozhodčí institut v Praze, naplňují požadavky ustanovení

¹⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. ledna 2008, sp. zn. 28 Cdo 2916/2006.

¹⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. listopadu 2007, sp. zn. 32 Cdo 1044/2005.

¹⁸⁰ ZOULÍK, František, op. cit. sub 168, [Dostupné online v Beck-online].

¹⁸¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Rozhodčí řízení ad hoc vs. řízení před stálými rozhodčími soudy a postavení tzv. rozhodčích center. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2005, č. 10, s. 54 - 58. ISSN 1210-6348.

¹⁸² Ibid., s. 54 - 58.

¹⁸³ PAVELKA, Martin. Rozhodčí řízení před tzv. rozhodčími centry. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2005, č. 7-8, s. 58. ISSN 1210-6348.

¹⁸⁴ KOCINA, Jan. Rozhodčí doložky sjednané ve prospěch „soukromých rozhodčích soudů“. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2011, č. 7-8, s. 48. ISSN 1210-6348.

¹⁸⁵ Dříve Sdružení rozhodců (<http://www.sdruzeni-rozhodcu.cz>).

¹⁸⁶ (<http://www.arbitraznicentrum.cz>); Sdružení nezávislých rozhodců ČR o. s. - <http://www.sdruzeni-rozhodcu.cz>.

¹⁸⁷ (<http://www.rozhodci-rizeni.cz>); Unie pro rozhodčí a mediační řízení ČR, a. s. - <http://www.urmr.cz>; Společnost pro rozhodčí řízení, a. s. - <http://www.rozhodci-rizeni.cz>; Sdružení rozhodců, a. s. - <http://www.sdruzeni-rozhodcu.cz>.

§ 13 ZRŘ tím, že byly zřízeny aktem aplikace práva orgánu státní moci,¹⁸⁸ případně postačí, aby byly založeny v zákonném rámci ZRŘ.¹⁸⁹ Stálé rozhodčí soudy jsou spjaty s určitou veřejnoprávní institucí a k jejich zřízení nepostačí jakýkoli akt aplikace práva státního orgánu, ale výslovné konstituování zákonem jako aktem zákonodárského sboru.

Činnost arbitrážních center provází odborné diskuze o tom, zda jejich činnost je nebo není v rozporu se zákonem. Arbitrážní centra se totiž chopila příležitosti a dokázala sdružovat velký počet rozhodců. V mnoha ohledech se objevily významné pochybnosti ohledně nestrannosti těchto center, která byla zřizována u konkrétních podnikatelů a řešila všechny spory vyplývající z jejich činnosti. Vcelku oprávněně se objevily námitky, zda v takových případech je opravdu poskytnuta náležitá právní ochrana, zvláště když ke vzdání se práva na soudní ochranu došlo za jednostranných podmínek.

Zásadní se stala otázka, zda i arbitrážní centra sdružující rozhodce *ad hoc* mohou vydávat procesní řády a vést seznamy rozhodců. Někteří zastávali názor, že rozhodčí soudy *ad hoc* nemají naprosto žádné pravomoci, tedy že nemohou vydávat žádné seznamy a procesní pravidla s odůvodněním, že by taková činnost byla v rozporu s ustanovením § 13 odst. 1 a 2 ZRŘ.¹⁹⁰ Nicméně na činnost arbitrážních center je potřeba se dívat v kontextu jejich soukromoprávní povahy v souvislosti se zásadou legální licence.¹⁹¹ Za nesprávné lze ovšem označit i názory opačné, které rozhodce *ad hoc* považují za obdobné se stálými rozhodčími soudy, což by se mělo promítnout v legislativní změně, které arbitrážním centrům umožní vykonávat stejné pravomoci jako stálým rozhodčích soudům.¹⁹² Nelze si nevšimnout, že každý autor zastává právě takový názor, který je ku prospěchu organizace, kde vykonával rozhodčí činnost.

Rozhodujícím se ukázal **spor o platnost rozhodčí doložky odkazující na vnitřní předpisy arbitrážního centra**, ve kterých byl stanoven postup, kdo bude pro daný spor zvolen rozhodcem. Nejdříve byl takový postup obecnými soudy akceptován,¹⁹³ řády arbitrážních center byly zveřejňovány na internetových stránkách, došlo tedy k jejich publikaci obdobně jako v případě stálých rozhodčích soudů.¹⁹⁴ Až rozhodnutí Vrchního soudu

¹⁸⁸ LISSE, Luděk. K právnímu postavení arbitrážních center. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2006, č. 1, s. 40. ISSN 1210-6348.

¹⁸⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [Dostupná online v Beck-online].

¹⁹⁰ RŮŽIČKA, Květoslav. Je rozhodčí smlouva základem rozhodčího řízení?, op. cit. sub 70, s. 52 - 54.

¹⁹¹ PAVELKA, Martin. Rozhodčí řízení před tzv. rozhodčími centry, op. cit. sub 183, s. 58.

¹⁹² LISSE, Luděk. K právnímu postavení arbitrážních center, op. cit. sub 188, s. 40.

¹⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008.

¹⁹⁴ ZOULÍK, František, op. cit. sub 168, [Dostupné online v Beck-online].

v Praze¹⁹⁵ označilo takto sjednanou rozhodčí doložku za neplatnou pro neurčitost.¹⁹⁶ Praxi ovšem zklidnilo až vydání sjednocujícího stanoviska Nejvyššího soudu ČR,¹⁹⁷ které názor Vrchního soudu v Praze potvrdilo (existují i názory, že na daný spor se měla použít pouze částečná neplatnost a spor by následně bylo možné řešit podle vhodnosti ve smyslu ustanovení § 19 odst. 2 ZRŘ)¹⁹⁸ a nadále již není přípustné sjednat rozhodčí doložku odkazem na řády a pravidla arbitrážních center.

V tomto ohledu je stanovisko Nejvyššího soud ČR je nutné přivítat. Vzdání se práva na soudní ochranu vyžaduje určitou kvalitu. Odkaz na řád stálého rozhodčího soudu nejenže předvídá samotný ZRŘ, ale i jejich zřízení je více transparentní a důvěryhodné, jelikož jej musí stanovit zákon Parlamentu ČR. Rozhodčí doložka, která pouze odkazuje na dalších dokument, i přesto je možné jej dohledat, nenaplnuje požadované kvality vzdání se práva na soudní ochranu a je třeba ji považovat za nepřípustnou. Opačná situace by vedla k absurdním závěrům a nedokázala by adresátům subjektivních práv v dostatečné míře zaručit proces podle zákonných pravidel, obzvlášť když názvy mnoha center vzbuzují důvodné pochybnosti a v porovnání se stálými rozhodčími soudy působí klamavě. V takové situaci ale nezbyvá nic jiného než apelovat na Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, aby podnikl dostatečné právní kroky k ochraně svého označení, a které ZRŘ předvídá. Na druhou stranu je přípustné v rozhodčí doložce přímo sjednat rozhodce *ad hoc* za předpokladu, že takový celý procesní postup bude součástí smlouvy.¹⁹⁹ Sjedná-li se „*pravomoc*“ arbitrážního centra, považuje se to pouze za sjednání místa řízení.²⁰⁰ Arbitrážní centra nicméně mohou být seznamy rozhodců s indikativní povahou.²⁰¹

Arbitrážní centra jsou přípustnou formou administrativní pomoci jednotlivým rozhodcům. V žádném případě nemohou přebírat odpovědnost za rozhodčí nálezy, kdy vlastně žádný právní předpis nereguluje, v jaké podobě by případné spory měly být řešeny. V porovnání se stálými rozhodčími soudy nemohou disponovat požadovanou transparentností, kterou stanoví zákon, na jehož základě byly stálé rozhodčí soudy zřízeny. V důsledku toho by došlo k nepřípustnému odnětí práva na soudní ochranu, jednak

¹⁹⁵ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008.

¹⁹⁶ VALOUŠKOVÁ, Zuzana. O neplatnosti rozhodčích doložek ve prospěch soukromých „rozhodčích soudů“. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2010, č. 5, s. 35. ISSN 1210-6348.

¹⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010.

¹⁹⁸ LISSE, Luděk. Stanovisko Nejvyššího soudu k rozhodčím doložkám arbitrážních center. Obchodněprávní revue. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011, č. 8, s. 250. ISSN 1803-6554. [Dostupné online v Beck-online].

¹⁹⁹ KOCINA, Jan. Rozhodčí doložky sjednané ve prospěch „soukromých rozhodčích soudů“, op. cit. sub 184, s. 48.

²⁰⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., op. cit. sub 4, s. 458.

²⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. prosince 2008, sp. zn. 32 Cdo 1452/2007.

za nepřiměřených podmínek, způsobené neurčitostí rozhodčí doložky, jednak i v nedostatečném rozsahu záruk na právní ochranu.

3.5 Zvláštní účastníci rozhodčího řízení

Právo na soudní ochranu získává ještě na větším významu za situace, kdy je jedna ze stran fakticky slabší. V souvislosti s rozhodčím řízením je proto vhodné zmínit dvě takové skupiny, a to (a) spotřebitele a (b) zaměstnance.

Spotřebitel vstupuje do právního poměru s profesionálem, který opakovaně v rámci své činnosti uzavírá obdobné smlouvy. Velké korporace k tomu dokonce mohou využít služeb právních oddělení a speciálních formulářových smluv, u kterých spotřebitel nemá prostor pro vyjednávání. Často bylo právě u těchto typů smluv využito rozhodčích doložek u arbitrážních center, které byly navázány na svého zakladatele, jenž se spotřebitelem předmětnou smlouvu uzavřel. Když opomineme první zásadní problém takového postupu (a to nezávislost tribunálu), tak docházelo k rozhodování nehledě na hmotněprávní i procesněprávní standardy ochrany spotřebitele, kterých se spotřebitelům dostávalo v rámci soudní ochrany. Podmínky průběhu rozhodčího řízení byly spotřebiteli často přímo vnuceny s tím, že hlavní účelem bylo co nejrychlejší vydání exekučního titulu. „*Spotřebitelé si stěžovali, že rozhodci často spolupracují pouze s jedním dodavatelem, provádějí řízení pouze formálně a nedbají zásad spravedlivého procesu.*“²⁰²

Docházelo i k takovým extrémním situacím, kdy se využila obecná možnost ZRŘ a spor mohl být rozhodován na základě zásad spravedlnosti a spotřebitel se tak nemohl opřít o kogentní úpravu ochranných ustanovení občanského zákoníku a ZOS. Na to v první řadě reagoval NS, kdy rozhodl, že v rozhodčím řízení, kde mělo být rozhodnuto pouze na základě písemných podkladů, bez konání ústního jednání a podle zásad spravedlnosti (*equity*), bylo porušeno právo na soudní ochranu podle čl. 36 LZPS. Soud zde zkonstatoval, že v rozhodčím řízení, kde je jednou ze stran spotřebitel, je potřeba, aby byla dodržována obdobná práva jako v řízení soudním. **V kontextu této práce rozhodl, aby záruky práva na právní ochranu odpovídaly soudní ochraně.** Hmotněprávní ochrana spotřebitele musí mít svoji reflexy v procesních standardech a podepsáním rozhodčích doložek ve spotřebitelských sporech neotevívá prostor pro libovůli. Odklon od klasického soudního řízení musí být zaručen

²⁰² RABAN, Přemysl. Mimosoudní rozhodování spotřebitelských sporů a rozhodčí řízení. Obchodní právo. Praha: JUDr. Mgr. Michal Pospíšil, Ph.D., 2016, č. 11, s. 407. ISSN 1210-8278.

odpovídajícími právy, obzvlášť když neexistuje možnost soudního přezkumu ve smyslu ustanovení § 31 ZRŘ.²⁰³ V rozhodčím řízení může poté tyto procesní záruky představovat i zvýšená ochrana spotřebitele obdobně jako v soudním řízení.²⁰⁴

Nejen z těchto důvodů byla pak za velké pozornosti přijata novela ZRŘ č. 19/2012 Sb., která modifikovala rozhodčí řízení ve spotřebitelských sporech takovým způsobem, aby odpovídal zmiňovaným požadavkům. V rámci zvažovaných alternativ²⁰⁵ se zdůraznila pozitivní role ADR metod zejména pro rychlost řízení. Výsledkem bylo rozhodčí řízení s mechanismy, jež měly zabránit zneužití rozhodčího řízení v neprospěch spotřebitele. Zvolený model měl inspiraci zejména v německé právní úpravě.²⁰⁶ Rozhodčí doložka nadále mohla být pouze na samostatném papíře; podnikatel vůči spotřebiteli musel splnit vcelku rozsáhlou informační povinnost o povaze rozhodčího řízení a spotřebitelových právech; prolomilo se pravidlo zákazu hmotněprávního přezkumu, které pro spotřebitelské spory bylo umožněno v případě porušení dobrých mravů, veřejného pořádku, kogentních ustanovení na ochranu spotřebitele a pro nesplnění oznamovací povinnosti; a zavedl se povinný seznam rozhodců oprávněných řešit spotřebitelské spory. V rámci zvažovaných variant se dokonce uvažovalo i o zavedení přezkumu ve věci samé, rozhodčí řízení by bylo v tomto ohledu pouze jakousi 1. instancí, která se nakonec neprosadila.²⁰⁷ Právní úprava zavedená novelou č. 19/2012 Sb. adekvátně modifikovala rozhodčí řízení ve spotřebitelských sporech. Umožnila napravit nejzákladnější přešlapy rozhodců a zároveň z rozhodčího řízení neudělala formální proces, který z jakéhokoli důvodu soud může zrušit. Obstojně byl vyřešen i problém související s vnučováním rozhodčích doložek spotřebiteli, které nadále měly být podepisovány na odděleném papíru s náležitým poučením. Úprava správně narovnávala stav nerovnováhy v právní ochraně a umožnila rozhodovat spotřebitelské spory rychleji než v řízení soudním.

V kontrastu k těmto nedávným změnám je tedy překvapivé, že do dané problematiky promluvila další novela účinná od 1. 12 2016 č. 258/2016 Sb. jako balíček schválený s novým zákonem č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů. Tato úprava nenápadným doplněním ustanovení § 2 odst. 1 ZRŘ o spojení „...sporů ze smluv, které

²⁰³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. 11. 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10.

²⁰⁴ MOLEK, Pavel., op. cit. sub 34, s. 71.

²⁰⁵ Již tehdy se uvažovalo o úplném zákazu, případně aby rozhodčí doložka mohla být podepsána až po vzniku sporu, nikoli při uzavírání kupní smlouvy.

²⁰⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [Dostupná online v Beck-online].

²⁰⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Změny v rozhodčím řízení. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2012, č. 5, s. 15. ISSN 1210-6348.

se spotřebitelem uzavírá podnikatel...," čím zakázala rozhodčí řízení pro všechny budoucí spotřebitelské spory. Jako obsolentní zrušila všechna ustanovení ZRR souvisejících se spotřebitelem a zavedené zákonem č. 19/2012 Sb. Ohledně této novely není ani tak kontroverzní to, že došlo k jejímu přijetí, jelikož se o zákaz rozhodčího řízení pro spotřebitelské spory uvažovalo již 2012 a i v některých zahraničních úpravách lze najít inspiraci v podobném duchu, ale to jakým způsobem byla přijata. Do projednávání zákona o spotřebitelském úvěru byla tato změna zakomponována až přílepkem v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR bez jakéhokoli zdůvodnění v důvodové zprávě, kde zmínka o takové změně jednoduše chybí. Z Vládní Závěrečné zprávy z hodnocení dopadů regulace (RIA) vyplývají následně obdobné argumenty, které původně vedly k zavedení odlišného modelu pro spotřebitelské rozhodčí řízení upravené zákonem č. 19/2012 Sb. Zákodárce tehdejší novelu č. 19/2012 Sb. odůvodnil tím, že sjednávání rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách jsou predátorské taktiky podnikatelů, což potvrzovaly u zkušenosti neziskových organizací zaměřující se na pomoc lidem v nouzi.²⁰⁸

Takové závěry ovšem nelze jen tak přijmout. Model účinný od roku 2012 uvažoval o více variantách a jeho rychlá a neodůvodněná změna nijak nepřidává k důvěře v ADR, zvláště bez identifikace vad, které měly novelu zákona překonat. Mám za to, že úprava ZRR před 1. 12. 2016 **dostatečně chránila spotřebitele a dokázala reagovat na nedostatky právních ochrany** v rozhodčím řízení stanovením obdobných standardů ochrany soudní. Jako nedostačující hodnotím i kabinetní způsob projednání změny bez širší odborné diskuze.

Ač to tak na první pohled nemusí vypadat, **zaměstnanecký poměr** je ještě závislejší a tím pádem slabší než spotřebitelův. Na poskytované odměně, za svoji práci závisí zpravidla celý jeho ekonomický život, a pokud zaměstnanec mzdu neobdrží, může to pro něj mít fatální důsledky. I z tohoto důvodu zákonodárce vyčlenil pracovněprávní poměr z obecné úpravy občanského zákoníku a přesunul ho do zvláštního zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZP“). Zaměstnancovo slabší postavení vedlo dne 9. 9. 2016 k tomu, že Vláda ČR předložila Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR sněmovní tisk 903/0 na základě návrhu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Tento návrh se nachází v prvním čtení a byl přikázán garančnímu výboru, kterým je Výbor pro sociální politiku. V této novele ZP bude do znění ZP přidáno ustanovení § 363a: „*Spory z pracovněprávních vztahů vzniklých mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem rozhodují pouze soudy.*“ Spory

²⁰⁸ OLÍK, Miloš. Konec rozhodčího řízení mezi spotřebitelem a podnikatelem v České republice. Právní rádce [online]. Praha: Economia, 2016, č. 11 [cit. 2017-01-19]. ISSN 1213-7693. [Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-65514050-konec-rozhodciho-rizeni-mezi-spotrebiteltem-a-podnikatelem-v-ceske-republice>].

mezi zaměstnanci a zaměstnavateli už nebude možné řešit u rozhodčího soudu. Podle důvodové zprávy návrhu změny zákona totiž v rozhodčím řízení dochází ke krácení právní ochrany zaměstnance. U rozhodčího soudu není možné předvolat svědky a vyžádat listiny, případně jiné důkazní prostředky, zároveň je zaměstnanec nucen rozhodčí doložku podepsat jako součást pracovní smlouvy a nemá jinou možnost, ledaže by nezískal zaměstnání.²⁰⁹

Nicméně zmíněné argumenty neodpovídají procesním pravidlům rozhodčího řízení. K předvolání svědků a ke splnění ediční povinnosti slouží pomocné úkony soudů a lze je překlenout dožadáním. Zákonodárci v tomto ohledu nesprávně v důvodové zprávě používají některé argumenty, které vedly k úplnému zákazu rozhodčího řízení ve spotřebitelských sporech (viz výše). Procesní postup u pracovněprávních sporů měl nicméně vždy svá specifika. Od 1. 2. 1991 nebyla rozhodčí řízení v pracovních sporech přípustná. Po přijetí ZRR došlo k nejistotě ohledně objektivní arbitrability pracovních sporů a ta byla vyřešena až přijetím nového ZP, který rozhodčí řízení pro pracovněprávní spory připustil. Dále nicméně panovala nejistota ohledně toho, zda v řízení před rozhodcem může být řešen spor o neplatnosti skončení pracovního poměru, což je spor velmi častý a pro budoucí právní poměr velmi důležitý.²¹⁰ V tomto případě se lze odkázat na rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, byť se vztahuje na odlišný právní režim: „*majetkovým sporem ve smyslu ZMPS je nutné rozumět nejen spor o majetková splnění, tj. plnění ocenitelné v penězích, ale také např. i návrh na určení, zda tady právo na plnění vůbec existuje či neexistuje.*“²¹¹ Na druhou stranu lze samozřejmě najít i zcela opačné názory.²¹²

Bezpodmínečné vyloučení pracovněprávních sporů z rozhodčího řízení nelze považovat za nejvhodnější řešení.²¹³ Obecné soudy poskytují zaměstnancům a zaměstnavatelům právo na soudní ochranu v odpovídající míře s výjimkou jednoho případu, kterým je rozhodnout v přiměřené lhůtě.²¹⁴ Dlouhé čekání na rozhodnutí obecného soudu může být významnou překážkou jak pro zaměstnavatele, tak pro zaměstnance, a znemožní jim budoucí směřování jejich profesní dráhy více než případný negativní výsledek rychlejšího

²⁰⁹ Sněmovní tisk 903, Novela z. - zákoník práce - EU: Návrh zákona s důvodovou zprávou. [Dostupné také z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=903>].

²¹⁰ PICHRT, Jan. Alternativní způsoby řešení sporů v pracovněprávních vztazích – minulost, současnost a budoucnost. Právní rozhledy. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, č. 21, s. 725-731. ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

²¹¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 11. 1995, sp. zn. 10 Cmo 414/95.

²¹² DOBIÁŠ, Petr. Současné trendy řešení sporů v rozhodčím řízení., op. cit. sub 72, s. 82.

²¹³ PICHRT, Jan, Martin ŠTEFKO a Jakub MORÁVEK. op. cit. sub 3, s. 270 – 271.

²¹⁴ PICHRT, Jan. Alternativní způsoby řešení sporů v pracovněprávních vztazích – minulost, současnost a budoucnost. op. cit. sub 210, s. 725-731 [Dostupné online v Beck-online].

sporu. Zachování určité mimosoudní alternativy je více než příznačné, zvláště když v modifikované podobě fungovalo u spotřebitelských sporů do nedávné doby. Navíc například polská úprava má modifikované rozhodčí řízení upravené přímo ve svém zákoníku práce²¹⁵ a vede ke zlepšení vymahatelnosti práva v konečném důsledku.²¹⁶

Takové řešení může zákonodárce brát v potaz v úvahách *de lege ferenda*. Inspiraci lze rovněž hledat novele č. 19/2012 Sb. a v rakouské úpravě pracovní sporů.²¹⁷ Obdobné úvahy vyplývají i ze závěru důvodové zprávy ke změně ZP, kterou má být zmiňovaná novela zavedena, naneštěstí zatím bez konkrétních důsledků.

Právní úprava zakazující rozhodčí řízení ve zvláštním právním poměru spotřebitelů a zaměstnanců může způsobit poskytování nižší úroveň právní ochrany, než poskytuje samotné právo na soudní ochranu. V rozhodnutí velkého senátu ESLP ve věci Sümerli proti Německu se dokonce došlo k názoru, že z důvodu nepřiměřených průtahů řízení před obecnými soudy Spolkové republiky Německo, ony obecné soudy neposkytují dostatečné a efektivní procesní záruky a nedostatečně chrání slabší smluvní stranu.²¹⁸ Modifikace obecných pravidel alternativních metod řešení sporů v podobě spotřebitelské úpravy po novele zákona č. 19/2012 Sb., může být legitimních postupem, jak takové nedostatky vyřešit. V tomto případě zavládla v řadě legislativních návrhů až přílišná horlivost, která danou problematiku neřešila před širokou odbornou veřejností, ale za zavřenými dveřmi bez náležitého vysvětlení. V kontextu debaty vyplývající z novely zákona č. 19/2012 Sb., která zahrnuje i veřejnoprávní subjekty, akademickou sféru i praxi, se konečné řešení nemusí jevit jako nejvhodnější způsob. Došlo tak k nedostatečnému zanalyzování výhod rozhodčího řízení v těchto typech sporů.

²¹⁵ Článek 1154 – 1217 polského civilního pracovního kodexu.

²¹⁶ PICHRT, Jan. Alternativní způsoby řešení sporů v pracovněprávních vztazích a polská inspirace. Právní rozhledy. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, č. 24, s. 826. ISSN 1210-6410.

²¹⁷ DOBIÁŠ, Petr. Současné trendy řešení sporů v rozhodčím řízení., op. cit. sub 72, s. 86.

²¹⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Ochrana spotřebitelů v rozhodčím řízení. op. cit. sub 6, s. 3.

4. MEDIACE

Mediace jako ADR, kde se třetí osoba snaží ulehčit vzájemnou komunikaci, není v právním prostředí zcela novým institutem. Soudy totiž nemají pouze na daný skutkový stav aplikovat právní normu a rozhodnout (i když zaznívají i opačné názory²¹⁹), ale pokusit se strany i usmířit. Vždyť i jakékoli soudní jednání má soudce zahajovat dotazem na to, zda došlo k dohodě, případně se pokusit je k dohodě dovést. Tento fenomén nicméně začal získávat na popularitě až na přelomu tisíciletí. Mediace je mimosoudní způsob řešení sporů zejména z toho důvodu, že ji nemůže provádět soudce, ale jiná nezávislá osoba, která k autoritativnímu rozhodnutí ve věci samé nemá pravomoc a z ní vyplývající autoritu. Mediátorova práce závisí pouze na důvěře, kterou si vůči stranám sporu musí vytvořit: „[m]ediaci nemá za cíl zbavit soudce jeho smířčí pravomoci nebo pravomoci rozsoudit věc, ale představuje spíše doplněk k jeho funkci.“²²⁰ V současnosti je činnost „zapsaných mediátorů“ upravena ZM. To nicméně neznamená, že nelze činnost mediátora provozovat podle dřívější úpravy v režimu volné živnosti podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů. Pro úplnost je vhodné doplnit, že v zahraničí funguje i povinná mediace, o které se uvažovalo i v rámci české legislativy. Tématem této kapitoly nebude podrobný popis procesu mediace a různých mediačních technik prostřednictvím, kterých mediátor vede strany k dohodě, naopak budu na mediaci nahlížet jako na doplňující institut mající ulehčit úlohu soudům a jejich vztah k němu. A není náhodou, že právo na soudní ochranu bylo již v rámci legislativních prací důležitým kritériem pro zavádění mediace a pro určování její konkrétní podoby.

²¹⁹ PEŠLOVÁ, Andrea. Necháte se soudit nebo mediovat? Soudce. Praha: Havlíček Brain Team (Soudcovská unie České republiky), 2007, r. 9, č. 10., s. 32-33, ISSN 1211-5347.

²²⁰ DOLEŽALOVÁ, Martina; VAN LEYNSEELE Patrick. Mediaci v právním prostředí. Právní rozhledy. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, č. 12, s. 419. ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

4.1 Právo na soudní ochranu a mediace

4.1.1 Principy činnosti mediátorů

Důvodem přijetí ZM bylo regulovat činnost „zapsaných mediátorů“. Z pohledu principů činnosti mediátora je stěžejní ustanovení § 8 ZM. V něm se na mediátora kladou podobné požadavky jako na osobu soudce a rozhodce – **nezávislost, nestrannost, povinnost jednat s náležitou odbornou péčí, osobně, ze své iniciativy má strany informovat o případné podjatosti**. Stranám konfliktu neposkytuje žádné právní služby (s výjimkou vyjádření právního názoru na předmětnou otázku v rámci procesu mediace²²¹), které poskytují zejména advokáti, mediátor totiž ani nemusí mít právnické vzdělání.

Mediátor má **povinnosti stranám vydat** (1) potvrzení o tom, že bylo doručeno prohlášení o ukončení mediace; ale i že (2) strana splnila povinnost nařízenou soudem dostavit se na první setkání s mediátorem; že (3) strany uzavřely mediační dohodu; a (4) potvrzení, že druhá strana nehodlá v mediaci pokračovat.²²² To má závažné procesní důsledky pro například náhradu nákladů řízení anebo pro stavění promlčecích lhůt, za předpokladu že je první setkání s mediátorem nařízené soudem.

Mediace jako alternativní způsob řešení sporů stojí zejména na důvěrnosti, která dokáže v daném sporu nahradit autoritu. Samotný proces mediace je **dobrovolný** v tom smyslu, že je pouze na vůli stran, zda mají zájem uzavřít dohodu, ale i zda chtějí v jednání pokračovat.²²³ Kromě rámcových principů proces mediace není svázán žádným formálním postupem. Pravděpodobně nejdůležitějším principem je **sebeurčení a převzetí odpovědnosti**.²²⁴ Je totiž pouze na stranách sporů, na co přistoupí a z toho se odvozuje pouze jejich odpovědnost, nikoli odpovědnost mediátora. To je vlastně hlavní smysl mediace, na základě osobní odpovědnosti si daný konflikt vyřešit sám pouze za pomoci třetí osoby, která ulehčuje komunikaci a z toho logicky plyne, že mediátor nemůže být za obsah dohody odpovědný. A právě proto zahájení mediace nemá vliv na budoucí možnost obrátit se na soud. Podepsáním dohody o provedení mediace nemůže dojít k omezení (zbavení) práva na soudní ochranu. Ba naopak, mediační dohoda má pouze hmotněprávní charakter a mediační dohodu v případě nedodržení vytyčených pravidel může přezkoumat soud. Možností, jak předejít

²²¹ O správnosti této úpravy panuje z mé strany značná skepse, protože se jí zpochybňuje samotný smysl mediace.

²²² GRYGAR, Jiří. Zákon o mediaci a související předpisy: s komentářem a vzory podle stavu k 1. 1. 2014 v návaznosti na nový občanský zákoník a novou úpravu procesních předpisů. Praha: Leges, 2014, s. 44-50. Komentátor. ISBN 978-80-7502-009-3.

²²³ Ani možnost soudů nařídit první setkání s mediátorem tento princip nijak neohrozí, protože jak z důkladnějšího pohledu vyplývá, první setkání s mediátorem není mediace, ale pouze seznámení s mediací.

²²⁴ HORÁČEK, Tomáš. Základní principy mediace (z právního i neprávního pohledu). Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2013, č. 6, s. 17. ISSN – 1210-6348.

takové nejistotě, je **schválení mediační dohody v podobě soudního smíru** podle § 67 odst. 2 OSŘ. Soud zde bude skutečně vstupovat do práv a povinností stran na základě své autority a právo na soudní ochranu se projeví mimo jiné tím, že v případě nesouladu s hmotným právem,²²⁵ mediační dohodu neschválí.

4.1.2 Vztah k občanskému soudnímu řízení

Důležitou povinností mediátora je podle ustanovení § 3 odst. 4 ZM i jeho rozsáhlá **poučovací povinnost**. Obecně musí strany poučit o postavení mediátora; o účelu a zásadách mediace; o účincích smlouvy o provedení mediace a případné mediační dohody; o možnosti mediaci kdykoli ukončit; a o odměně a nákladech mediace. Poučení má nahrazovat menší známost mediace v českém právním prostředí. Zvláštní význam má následné poučení: *„Mediátor je povinen strany konfliktu výslovně poučit o tom, že zahájením mediace není dotčeno právo stran konfliktu domáhat se ochrany svých práv a oprávněných zájmů soudní cestou a že za obsah mediační dohody jsou odpovědné pouze strany konfliktu.“* (viz předmětné ustanovení § 3 odst. 4 ZM), které má být výslovné. Zákonodárce s ohledem na důležitost práva na soudní ochranu stanovuje mediátorovi povinnost o výslovném poučení pořídít záznam.²²⁶ Strany musejí vědět, že mediace je nezbavuje možnosti bránit se před soudem.

Řešit spor pomocí mediátora mohou strany bez soudní intervence. Ministerstvo spravedlnosti ČR vede veřejně přístupný seznam zapsaných mediátorů, ze kterého si strany mediátora mohou vybrat. Mají-li strany samy potřebu dobrovolně vyhledat mediátora k řešení svého sporu, bývá zpravidla prostor pro budoucí dohodu velmi otevřený. K takovému postupu ovšem v Evropě dochází spíše zřídka. Mediace nepožívá přílišné důvěry a jako relativně nový institut v kontinentálním typu právní kultury, nedosahuje takového úspěchu jako v anglosaské právní kultuře. Někteří autoři mluví v tomto smyslu o tzv. „*mediačním paradoxu*“.²²⁷ Z tohoto důvodu byla do českého právního prostředí zavedena tzv. **soudní mediace**. Po přijetí ZM, kterým se změnilo znění OSŘ,²²⁸ bylo umožněno soudům strany na mediaci odkázat

²²⁵ Smír nelze uzavřít, jestliže je řízení možné zahájit i bez návrhu, ve věcech osobního stavu, v případě, že hmotné právo nepřipouští jiné vypořádání, než jaké plyne ze zákona (například spoluvlastnictví) a je v rozporu s kogentními ustanoveními zákona.

²²⁶ DOLEŽALOVÁ, Martina, HÁJKOVÁ, Šárka, POTOČKOVÁ, Dana, ŠTANDERA, Jan. Zákon o mediaci: komentář. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 21. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-458-2.

²²⁷ NAVRÁTILOVÁ, Veronika, PEJCHOVÁ, Petra. Aktuální otázky související s aplikací zákona o mediaci v České republice ve vztahu k implementaci Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/52/ES. In: MALACKA, Michal. Mediace dnes - realita a perspektivy. Praha: Leges, 2016, s. 44. Teoretik. ISBN 978-80-7502-170-0.

²²⁸ Ustanovení § 30 ZM přímo mění znění OSŘ (je totiž jeho novelou).

nebo jiným způsobem doporučit. Podle ustanovení § 114a OSŘ má totiž soud strany v rámci přípravy řízení automaticky poučit o možnosti využití mediace, a dokonce podle ustanovení § 100 OSŘ může, je-li to účelné a vhodné, nařídit první setkání s mediátorem v rozsahu až 3 hodin a za tímto účelem přerušit řízení až na 3 měsíce.

Zpočátku je potřeba zdůraznit, že se nejedná o tzv. povinnou mediaci, kterou je nutno absolvovat k tomu, aby se subjekt mohl svých práv domáhat před soudem. O takových variantách sice bylo podle důvodové zprávy k ZM uvažováno, nakonec se však neprosadila. Soudce podle OSŘ totiž může nařídit pouze **první setkání s mediátorem**.²²⁹ Účelem tohoto setkání je seznámit strany s mediací jako takovou²³⁰ a předejít mediačnímu paradoxu. I rozsah 3 hodin je potřeba chápat jako maximální délku takového sezení, protože zpravidla dojde ke splnění účelu tohoto setkání dříve a je na vůli stran, zda budou pokračovat již přímo v mediaci, nebo se za tímto účelem sejdou jindy.²³¹ Princip dobrovolnosti není ohrožen, strany smlouvu o provedení mediace podepisují zcela dobrovolně (až poté, co jsou s mediací a s jejími důsledky seznámeny až po prvním setkání s mediátorem) a mohou ji kdykoli ukončit. Podle ustanovení § 15 vyhlášky č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora ze dne 13. 9. 2012 činí odměna mediátora za první setkání 400,- Kč, ale je-li v mediaci pokračováno, bude se výše odměny odvíjet od smluvního ujednání mezi stranami a mediátorem. V případě, že se účastník nechce účastnit mediace, stačí, když se dostaví k mediátorovi a ten je mu povinen vydat potvrzení o tom, že splnit zákonem stanovenou povinnost prvního setkání s mediátorem.²³² V takovém případě není možné účastníka žádným způsobem nutit, ani sankcionovat.

Jako **sankce** se může využít ustanovení § 150 OSŘ, kdy lze nepřiznat náhradu nákladů řízení účastníkovi, jestliže bez vážného důvodu odmítne první setkání s mediátorem. V soudní praxi lze nalézt i nařízení prvního setkání pod pohrůžkou soudní pokuty jako sankce za nesplnění povinnosti nařízené soudem.²³³ K takovému postupu jsem ovšem skeptický. I když zákonnosti takového postupu nelze nic vytknout, jelikož soudní pokutou lze potrestat nesplnění povinnosti uložené soudem, následná mediace bude odsouzena k neúspěchu vlastně již od samého počátku. Pro tento postup bude jednoduše scházet vhodnost a účelnost a dojde pouze ke zvýšení celkových nákladů řízení. Právě v tomto ohledu je velmi důležitý přístup

²²⁹ SVATOŠ, Martin. Mýty a fakta o prvním setkání s mediátorem, aneb všechno, co jste o mediaci chtěli vědět, ale báli jste se zeptat. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 2013, č. 11, s. 48. ISSN 1210-6348.

²³⁰ Proti usnesení o nařízení prvního setkání s mediátorem není přípustné odvolání podle ustanovení § 202 odst. 1 písm. m) OSŘ.

²³¹ NAVRÁTILOVÁ, Veronika, PEJCHOVÁ, Petra. op. cit. sub 227, s. 35.

²³² Ustanovení § 8 odst. 1 písm. f) ZM.

²³³ NAVRÁTILOVÁ, Veronika, PEJCHOVÁ, Petra. op. cit. sub 227, s. 35.

soudců a soudního aparátu, jelikož to jsou především oni, kteří mají nejlepší předpoklady pro identifikování případů vhodných k mediaci a v případech, kdy by byla neúčelná, mediaci nenařizovat. Nejúčinnějším řešením jsou intenzivnější školení nejen o mediaci, ale i o mediálních technikách a práci mediátora, což zlepší chápání mediace v celém svém kontextu.

V tomto ohledu tak nelze pochválit dřívější praxi soudů, kdy z vůle stran za účelem dosažení smírného řešení sporů docházelo k přerušení řízení. To umožňoval OSŘ již před novelou přijímající ZM v ustanovení § 110 OSŘ, které obsahuje institut, jenž se označuje jako **klid v řízení**. Postup soudu ovšem mohl být velmi direktivní. Mohl stanovit podmínky pro další trvání přerušení včetně informační povinnosti stran vůči soudu o průběhu a výsledku mimosoudního jednání, aby soud mohl posoudit, zda klid v řízení plní svůj účel. Soud měl velmi významnou kontrolu nad takovýmto „*mimosoudním*“ jednáním stran, přičemž neměl nárok snad pouze na informace, které neměly vliv na výsledek dohody.²³⁴ Současná úprava mlčenlivosti podle ZM je tedy až nápadně kontrastní, kdy soudce nemá právo na žádné informace vzešlé z mediace.

Silná pozice soudce byla navíc umocněna tím, že nemusel vydávat usnesení o pokračování v řízení,²³⁵ jestliže se soudci zdálo, že strany nedostatečně mimosoudně jednají, mohl rovnou nařídit jednání (je pravda, že tato pravomoc zůstává soudcům i po přijetí ZM ve vztahu k institutu klidu v řízení²³⁶). Je však otázkou, zda by *de lege ferenda* nebylo vhodné uvažovat o nutnosti vydat usnesení o pokračování soudního jednání, u kterého je na místě diskutovat, zda je proti němu přípustné odvolání.²³⁷ Zvláště když proti usnesení o přerušení řízení odvolání přípustné je, nicméně proti zamítavému rozhodnutí o přerušení řízení však již nikoli.²³⁸

4.1.3 Pojetí mlčenlivosti a možnost právního zastoupení

V ustanovení § 9 ZM je jako jedna z nejdůležitějších povinností mediátora stanovena **mlčenlivost**. Této mlčenlivosti mediátora mohou zprostit pouze strany konfliktu, přičemž zproštění není zapotřebí, jestliže by s nimi vystupoval ve sporu plynoucím

²³⁴ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ Jaroslav. Občanský soudní řád: komentář. op. cit. sub 78, s. 760.

²³⁵ Jako tomu je podle ustanovení § 109 OSŘ.

²³⁶ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr. Občanský soudní řád: komentář., op. cit. sub 92, s. 343.

²³⁷ U usnesení o pokračování v řízení je na místě uvažovat o aplikovatelnosti § 202 odst. 1 písm. a) OSŘ – usnesení, jímž se vede řízení. I podle usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.10.2007, sp.zn. 20 Cdo 642/2007, je nepřipustné odvolání proti usnesení, jímž se pokračuje ve výkonu rozhodnutí. Výkon rozhodnutí má ovšem zcela odlišný smysl a účel, kde se řízení vede na základě zásady oficiality (je-li podán návrh na výkon rozhodnutí).

²³⁸ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ Jaroslav. Občanský soudní řád: komentář. op. cit. sub 78, 758 - 760.

z poskytování jeho služeb. Mlčenlivost je koncipována pouze vůči mediátorovi a nikoli vůči stranám sporu, a to i přesto, že se pracovní skupina k tomuto řešení přiklání. Odůvodňovala to zejména motivačním prvkem, který povede k větší důvěře v dané řešení a větší otevřenosti. Tento názor nakonec neztřížil, jednak protože zákonodárce nechtěl mediaci jako neformální proces více svazovat, jednak i pro odpor soudců, podle jejichž názoru by taková úprava **mohla ztížit následné domáhání se práv u soudu.**²³⁹ Nic stranám konfliktu samozřejmě nebrání v tom, aby si mlčenlivost upravily smluvně, nicméně pouze se smluvní odpovědností, u které by pravděpodobně v takovém případě byla jako sankce použita například smluvní pokuta, tedy bez procesních následků. Rozšíření mlčenlivosti i na strany sporu by nepochybně mělo svůj smysl. Její zavedení by potřebnou důvěru více utvrdilo a strany konfliktu by měly jistotu, že v rámci mediace mohou rozebrat všechny prvky daného problému a nemusí se ohlížet na to, že to, co v procesu prozradí, bude využito před soudem. Tím spíše je podle mého názoru potřeba odmítnout tvrzení, že se mlčenlivost nevztahuje na celý průběh mediace včetně neformálního setkání se stranami, ale až od formálního podpisu dohody o provedení mediace.²⁴⁰ Tento názor by neodpovídal účelu mediace.

I obsah mlčenlivosti je některými soudci zpochybňován. Ti po mediátorech vyžadují, aby jim sdělovali, kdo byl ve sporu aktivnější, kdo iniciativnější apod., aby na základě těchto indicií mohli rozhodovat spor. O tomto problému jsem již mluvil v souvislosti s úpravou ustanovení § 110 OSŘ. Mediátor musí splnit svojí povinnost mlčenlivosti i vůči soudci, ba naopak obzvlášť vůči němu. V neformálním setkání s mediátorem má dojít k usnadnění komunikace mezi stranami pomocí zcela odlišného procesu než je soudní řízení a nedodržení mlčenlivosti vůči soudu by snahy obou stran značně ochromilo. Ve sporech, ve kterých se může vést mediace, je více než žádoucí, aby informace zůstaly ostatním účastníkům utajené. Jedinou skutečností, kterou má **soud** právo vědět, je to, zda účastník splnil svoji povinnost a **dostavil se na nařizené první setkání s mediátorem.** Kdyby strany chtěly, aby toto neplatilo, nic jim nebrání, aby mediátora mlčenlivosti zprostily.

V některých zvláštních odůvodněných sporech ovšem připouštím prolomení povinnosti mlčenlivosti. V konfliktu, kde rozhodující otázkou je péče o nezletilé dítě, mohou být informace z mediačního jednání velmi cenné a ve výsledku mohou pomoci vybrat pro soud to nejlepší řešení, obzvlášť v situaci, kdy rozhodování toho, o kom je jednáno není v jeho rukou (není v rukou dítěte). Zvláště když **účinek čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech**

²³⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2012 Sb. o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), s. 14.

²⁴⁰ BRÍZA, Petr, GANTNER, Filip. První setkání se zapsaným mediátorem z pohledu praxe. Právní prostor. Praha: Česká advokátní komora, 2016, č. 4, s. 34. ISSN 1210-6348.

dítěte publikované jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb., se **přiznává i na mediaci** a zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí.²⁴¹ K této otázce není jednoznačné řešení, ale i vzhledem k významu Úmluvy o právech dítěte bych se přiklonil k názoru, že za jistých velmi výjimečných okolností může být povinnost mlčenlivosti porušena, má-li dojít k zabránění velké a nenahraditelné škody vůči nezletilému dítěti (například prozrazení stanovisek rodičů při výběru střední školy při zjevné zlé vůli jednoho z nich).

Žádné ustanovení nezakazuje stranám konfliktu, aby nemohly **mít své právní zástupce přítomné u sebe**, dokonce není zakázáno, aby právní zástupce nahrazoval přítomnost stran konfliktu úplně a strany se k mediátorovi nemusely dostavit vůbec. Jen stěží by takový postup obstál v kontextu práva na právní ochranu, kterou jim jejich právní zástupci bez pochyby na základě ústavních principů mohou poskytovat. Je nicméně pravda, že mediace je mimosoudní způsob řešení sporů, můžeme říci, že mimoprávní. Těžko si lze představit dva advokáty, kterým je usnadněna komunikace a doberou se kýženého řešení konfliktu. Mediace je proces pracující zejména s emocemi a k tomu je zapotřebí osobní účast stran. Jen těžko si lze představit opačný názor a i pouhá současná přítomnost právních zástupců může být v mediaci problém. Advokát nastavený tak, aby pro klienta získal maximum, co z jeho pozice získat lze, může všechny snahy o smírné řešení bojkotovat.

V tomto konfliktu dvou základních práv je dle mého názoru přípustné jediné řešení. **Právní zástupci** mají být **přítomni při zahájení mediace** a pak na samém konci, kdy dochází **k sepisování mediační dohody**. Zde jejich právní názor bude nesmírně důležitý, zabezpečí právo na právní ochranu obou stran sporu a tím bude nahrazovat absenci dostatečné úrovně práva na soudní ochranu. Zároveň bude mediátorovi poskytnut dostatek času k jeho práci bez rušení zástupců stran.

²⁴¹ GRYGAR, Jiří.op. cit. sub 222, s. 46-47.

4.2 Ingerence soudu v mediačním procesu a vykonatelnost mediační dohody

Mediační dohoda není vykonatelný exekuční titul. Jestliže dojde k podpisu mediační dohody, strany získají pouze hmotněprávní smlouvu, která v případě sporu musí být předmětem soudního přezkumu. Chybí zde tedy prvek prolínání, který spojuje alternativní způsob řešení sporů a soudní řízení, jak je tomu v podobě rozhodčího nálezu jako vykonatelného exekučního titulu v rozhodčím řízení. Jiný výsledek ani nemůže připadat v úvahu, protože podle ustanovení § 3 odst. 3 ZM není mediátor odpovědný za obsah mediační dohody. To mohou být pouze strany. Je to vlastně základní výhoda mediace, jež zaručuje mediátorovi, že nemusí mít právnické vzdělání a nenavrhuje stranám řešení konfliktu.

V průběhu legislativních prací sice existovala snaha Česká advokátní komora (dále jen „ČAK“) o to, aby fungovala vykonatelnost mediačních dohod alespoň u advokátů a s tím i související odpovědnost za jejich obsah, to bylo nicméně odmítnuto.²⁴² Od tiskové mluvčí ČAK PhDr. Ivy Chaloupkové se mi ovšem následně dostalo vysvětlení, že v rámci ustanovené Pracovní komise Ministerstva spravedlnosti ČR, která připravuje **novelu ZM**, se uvažuje o **zavedení vykonatelnosti mediačních dohod**, kterou ČAK navrhuje koncipovat jako možnost mediátora (nikoli povinnost) pro všechny zapsané mediátory. Návrh ČAK by ovšem narušil celý model facilitativní mediace typické zejména pro psychology ve prospěch evaluativní mediace bližší advokátům. Jednoznačně by založil odpovědnost mediátorů za mediační dohodu a to za současné podoby koncepce mediace nepřichází do úvahy.²⁴³ Mediátor odpovídá pouze za zákonné formální náležitosti a za to, zda obsah dohody odpovídá písemné verzi.²⁴⁴ Celé ohnisko odpovědnosti (a s tím spojené výhody mediace) by se přeneslo ze stran konfliktu na mediátora. O jisté formě odpovědnosti je možné mluvit pouze za situace, kdy dojde ke značně neetické dohodě²⁴⁵ a to hlavně u advokátů – mediátorů. V takovém případě bude nejspíše pravděpodobně ukončit mediaci pro narušení důvěry podle § 5 odst. 2 ZM.²⁴⁶

O nezbytnosti návrhu ČAK lze pochybovat i z toho důvodu, že v české právní úpravě již existuje příležitost, jak **mediační dohodu přetvořit na vykonatelný exekuční titul.**

²⁴² DOLEŽALOVÁ, Martina; HÁJKOVÁ, Šárka, POTOČKOVÁ, Dana, ŠTANDERA, Jan. Zákon o mediaci: komentář., op. cit. sub 226, s. 20.

²⁴³ STANISLAV, Antonín; STEINBERGEROVÁ, Dorota. Nová právní úprava mediace na území České republiky v kontextu úpravy mediace ve Spolkové republice Německo a Rakouské republice. In: HOLÁ, Lenka. Mediace a možnosti využití v praxi. Praha: Grada, 2013, s. 193 - 194. ISBN 978-80-247-4109-3.

²⁴⁴ GRYGAR, Jiří. op. cit. sub 222, s. 21.

²⁴⁵ Například právní jednání, které by se zjevně přičilo dobrým mravům nebo veřejnému pořádku.

²⁴⁶ DOLEŽALOVÁ, Martina, HÁJKOVÁ, Šárka, POTOČKOVÁ, Dana, ŠTANDERA, Jan. Zákon o mediaci: komentář., op. cit. sub 226, s. 20.

Na základě **ustanovení § 67 odst. 2 OSŘ**, které bylo za tímto účelem doplněno, soud předloženou mediační dohodu do 30 dnů schválí jako soudní smír. K obdobnému postupu lze dojít také za situace, kdy jsou účastníci soudního řízení na mediaci odkázáni, a dohoda vznikne v průběhu soudního řízení. Následné soudní řízení bude zastaveno pro zpětvzetí žaloby s tím, že účastníkovi majícímu poplatkovou povinnost je vráceno 80 % ze zaplaceného soudního poplatku. Soud v této pozici získává zásadní postavení a může rozhodovat, zda bylo dodržováno právo na soudní ochranu všech zúčastněných. Mediační dohodu v podobě soudního smíru totiž může schválit pouze za podmínek ustanovení § 99 OSŘ, tedy jestliže to připouští povaha věci: „*[p]ovaha věci připouští uzavření smíru zpravidla ve věcech, v nichž jsou účastníci v typickém dvoustranném poměru, jestliže hmotněprávní úprava nevylučuje, aby si mezi sebou upravili právní vztahy dispozitivními úkony.*“²⁴⁷ Nepřípustné jsou tedy případy, kdy (1) řízení lze zahájit i bez návrhu, (2) v řízení o osobním stavu a (3) případě, že hmotné právo připouští pouze určitý způsob vyrovnání. Smír následně nelze schválit, i jestliže by odporoval kogentním ustanovením zákona. Po tomto postupu se z mediační dohody stává exekuční titul a vstupuje do sféry veřejného práva jako platný podklad pro státem legitimizovaný výkon rozhodnutí. Nicméně právě zmiňované podmínky zaručují pro všechny účastníky právo na soudní ochranu v plné míře. Do doby schválení smíru je mediace a její dohoda pouhou smlouvou, proti které je vždy možné se bránit u soudu.

V mediaci funguje i tzv. **mediační doložka**. Její princip je stejný jako u rozhodčí doložky. Podepíší-li ji strany smlouvy, dříve než se obrátí na soud, musí využít služeb mediátora. Mediační doložky však po dlouhou dobu měly pouze hmotněprávní účinek a nikoli procesněprávní.²⁴⁸ Nedochozí (na rozdíl od rozhodčí doložky) zde ke vzdání se práva na soudní ochranu a i nezákonnou mediační dohodu lze soudně přezkoumat. Nicméně anglické soudy²⁴⁹ umožňují procesněprávní vynutitelnost těchto doložek za těchto předpokladů: (1) je dostatečně určitá, protože uvádí konkrétní postup, jakým se sporu bude řešit; (2) z doložky plyne, že si strany ponechaly možnost domáhat se svých práv před soudem; a (3) pro daný případ je mediace vhodná.²⁵⁰ Tehdy soud strany automaticky odkáže na mediátora a nebude dále zkoumat věcnou stránku případu.

²⁴⁷ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ Jaroslav. Občanský soudní řád: komentář. op. cit. sub 78, s. 644.

²⁴⁸ HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. Vynutitelnost mediačních doložek. Právní fórum. Praha: Wolters Kluwer, 2012, č. 12, s. 525. ISSN 1214-7966.

²⁴⁹ Rozhodnutí Court of Appeal z prosince 2002 ve sporu Cable & Wireless PLC v IBM United Kingdom Limited.

²⁵⁰ HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. Vynutitelnost mediačních doložek., op. cit. sub 248, s. 525.

4.3 Dohled nad mediátory a úvahy de lege ferenda

Podle platné právní úpravy²⁵¹ panuje v dohledu nad zapsanými mediátory dvojkolejnost. Zatímco v případě zapsaných mediátorů, kteří nejsou advokáti, dohled vykonává Ministerstvo spravedlnosti ČR, tak v případě mediátorů – advokátů jej vykonává ČAK. K zavedení této dvojkolejnosti došlo po intervenci členů ČAK, kteří nechtěli připustit, aby jakýkoli dohled nad advokáty vykonávalo Ministerstvo spravedlnosti ČR, a to i přesto, že většina členů pracovní skupiny pro schválení ZM byla proti.²⁵²

Ministerstvo spravedlnosti postupuje podle zákona č. 255/2012 Sb., kontrolní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „KŘ“). Ministerstvo vede zkoušky; zapisuje do seznamu zapsaných mediátorů osoby, které splnily podmínky pro zápis; pozastavuje oprávnění mediátorů; a v případě naplnění důvodu pro zánik oprávnění mediátorů je vyškrtává ze seznamu zapsaných mediátorů. Zákonným rámcem pro ČAK je naproti tomu ustanovení § 56 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „AZ“).²⁵³

Dvojkolejnost přirozeně vede k nerovnosti v právech a povinnostech osob vykonávajících činnost mediátora. Advokáti podléhají kárné odpovědnosti, jiní zapsaní mediátoři mají odpovědnost za správné delikty, které jsou obsaženy zejména v ZM, a které následně podléhají přezkumu ve správním soudnictví. Zde by ovšem bylo na místě uvažovat o sjednocení této nerovnováhy. Při důležitosti této profese, i přes mnohé výtky z řad ČAK, se jako správná možnost nabízí **dohled prostřednictvím soudní soustavy**. Obzvláště když činnost mediátorů vykonávajících svoji činnost podle živnostenského zákona není upravena nijak, jestliže opomeneme odpovědnost plynoucí ze živnostenského zákona. V úvahu připadá i zřízení **vlastní profesní komory** s obdobnými pravomocemi jako má ČAK vůči advokátům. Jako administrativní centrum již působí například Asociace mediátorů České republiky,²⁵⁴ která až nápadně připomíná činnost arbitrážních center, jejichž fungování vzbuzovalo silné kontroverze v odborných diskuzích odborníků na rozhodčí řízení.

²⁵¹ Konkrétně na základě ustanovení § 13 ZM.

²⁵² STANISLAV, Antonín; STEINBERGEROVÁ, Dorota, op. cit. sub 243, s. 194.

²⁵³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, op. cit. sub 2, s. 178.

²⁵⁴ Webové stránky dostupné [online] [cit. 2017-02-11] na [<http://www.amcr.cz/>].

4.4 Povinná mediace v ČR a v zahraničí

Bez jakékoli pochybnosti lze konstatovat, že v České republice není využíván institut tzv. povinné mediace. Na základě ustanovení § 100 OSŘ, je-li to účelné a vhodné, může soud nařídit pouze první setkání s mediátorem. Toto setkání nemá znaky mediace a je pouhým uvedením stran do principů mediace a nabídnutí takového řešení sporů. To se projeví i v odlišné ceně za setkání, která je zpravidla značně nižší než je tomu v případě skutečné mediace a je stanovena již zmiňovanou vyhláškou. Jelikož mediace stále není automaticky považována za plnohodnotný prostředek k řešení sporů, bylo zařazení prvního setkání s mediátorem správným krokem. I přesto v různých zahraničních úpravách zvolili daleko radikálnější způsob inkorporace mediace do právního řádu a to povinnou mediaci. I o ní bylo v rámci legislativních prací uvažováno v ČR a to v rodinných sporech,²⁵⁵ ale takové řešení nakonec nebylo uskutečněno. V rodinných sporech totiž navrhovatelé požadovali, aby náklady na ni byly hrazeny ze státního rozpočtu, což byl nakonec důvod, proč došlo k jejímu vyškrtnutí.

Povaha povinné mediace je bezpodmínečná. Jestliže tak zákon obligatorně určí u jednotlivých druhů sporů, pak je nutné podstoupit mediaci a až následně je přípustné domáhat se svých práv u soudu. To je zásadní rozdíl povinné mediace od mediační doložky. Zatímco v případě mediační doložky se povinnost podstoupit mediaci odvozuje od smluvního ujednání, u povinné mediace vyplývá ze znění zákona. Stejná zákonná povinnost vyplývala z obligatorního rozhodčího řízení, u kterého ESLP stanovil velmi přísná pravidla a řízení před takovým tribunálem musela splnit všechny požadavky čl. 6 EÚLP. Významným rozdílem mezi těmito dvěma instituty je pak jejich výsledek. Rozhodčí nález je totiž exekuční titul, který zakládá překážku věci rozsouzené a jeho následný přezkum je značně omezený. Mediační dohoda je pouhou smlouvou a nevylučuje ani následnou revizi stranami, ani posuzování ze strany soudu, kde kritérii může být jakýkoli hmotněprávní rozpor zakládající neplatnost smlouvy, včetně posuzování souladu s dobrými mravy, apod.

I přesto **anglické soudy** ve dvou souvisejících případech ve věci Halsey proti Milton Keynes General NHS Trust a Steel proti Joy²⁵⁶ rozhodly, že nařízení soudní mediace stranám proti jejich vůli by podle názoru anglických soudů představovalo porušení čl. 6 odst. 1

²⁵⁵ STANISLAV, Antonín; STEINBERGEROVÁ, Dorota, op. cit. sub 243, s. 191.

²⁵⁶ Supreme court of Judicature v Londýně, číslo případu B3/2003/1458 and B3/2003/1582 před Lord Justice Ward, Lord Justice Laws a Lord Justice Dyson mezi žalobcem Halsey proti žalovanému Milton Keynes General NHS Trust a žalobcem Steel proti žalovaným Joy a Halliday ze dne 11. května 2004 [cit. 2017-02-09] [Dostupném v elektronické verzi na <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2004/576.html>], bod 9.

EÚLP.²⁵⁷ Soud zde odkázal na odstavec 1.4.11 Bílé knihy z roku 2003, kde se stanovuje, že základním znakem alternativních způsobů řešení sporů a pravděpodobně důvodem, proč jsou takto efektivní, je fakt, že strany vstupují do tohoto právně nezávazného procesu dobrovolně. Soud jim proto žádným svým zásahem nemůže účast přímo nařídit, pouze strany motivovat a ulehčit jim přístup.²⁵⁸ Nařízení mediace je podle jejich názoru v rozporu s dobrovolností mediace.

S tímto názorem nicméně nesouhlasím. K dohodě strany žádná síla nutit nemůže a pokus stranám nařídit mediaci vyplývající ze zákona stejně tak nepovede k porušení zásad mediace, ve výsledku totiž nikdo nemůže nutit strany dohodu uzavřít. Maximálně jim může nařídit jednat s mediátorem, nikoli nařídit se dohodnout. Jako příklad podporující zavádění povinné mediace uvedu zkušenosti vyplývající zejména ze zemí kontinentální právní kultury.

Ve **Spolkové republice Německo** neměli problém s nedostatečnou efektivitou justice, a přesto se podařilo zakotvit ADR do jejich právního řádu mnohem lépe. Smírné řešení sporů je zde zakotveno daleko hlouběji a až 25 % civilních a 50 % rodinných sporů končí smírem. Z celkového pohledu pak pouze 25 % končí rozsudkem.²⁵⁹ Němečtí advokáti jsou motivováni k uzavření smíru nárokem na smírčí příplatek, který jim zaručí až o 1/3 větší odměnu. Přesto byla do německého právního řádu povinná mediace zavedena, ačkoli důvodem byl přenos odpovědnosti ke stranám sporu a k větší výchově k ochraně subjektivních práv, a nikoli z důvodu hledání prostředku pro zefektivnění soudnictví. Podle německého federálního zákona Einführungsgesetz zur Zivilprozessordnung (dále jen „EGZPO“) a jeho ustanovení § 15a došlo ke zmocnění legislativy spolkových zemí, které měly vydat příslušná opatření k zavedení povinné mediace v určitých sporech. EGZPO tento okruh sporů vymezuje následovně:²⁶⁰ (1) spory peněžitého plnění do 750 EUR, (2) sousedské spory a (3) spory na ochranu osobnosti, s výjimkou sporů na ochranu osobnosti, kdy došlo k poškození cti prostřednictvím médií. Povinná mediace nakonec funguje v Hamburku, Bavorsku, Dolním Sasku, Baden-Württembersku, Šlesvicko-Holštýnsku, Hesensku a Severním Porýní-Vestfálsku. Žaloba v těchto sporech bude soudem odmítnuta a strany budou muset projít mediací

²⁵⁷ HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. Vynutitelnost mediačních doložek., op. cit. sub 248, s. 525.

²⁵⁸ MAY, Lord Justice. The White Book Service 2003: Civil Procedure, Volume 1 & 2, 2003, Sweet & Maxwell Ltd. ISBN: 04218413. odkazuje na odstavec 1.4.11, kde lze nalézt rozsudek ve věci Halsey proti Milton Keynes General NHS Trust a Steel proti Joy: „The hallmark of ADR procedures, and perhaps the key to their effectiveness in individual cases, is that they are processes voluntarily entered into by the parties in dispute with outcomes, if the parties so wish, which are non-binding. Consequently the court cannot direct that such methods be used but may merely encourage and facilitate.“

²⁵⁹ DOBŘIČHOVSKÁ, Andrea. Procesní důvody rozdílné efektivity fungování civilních soudů v SRN a ČR. Soudce. Praha: Havlíček Brain Team (Soudcovská unie České republiky), 2015, č. 9, s. 17-20. ISSN 1211-5347. [Dostupné online v ASPI].

²⁶⁰ STANISLAV, Antonín; STEINBERGEROVÁ, Dorota, op. cit. sub 243, s. 204 - 205.

a alespoň se pokusit o smírné vyřešení věci.²⁶¹ Navíc se SRN objevil i institut soudců mediátorů, kterým je spor delegován, jestliže to ostatním soudcům přijde pro nabízené řešení nejlepší.²⁶²

V **Itálii** bylo zavedení mediace jednoznačně podmíněno snahou o zefektivnění justice. U taxativně vymezených soudních sporů strany musí absolvovat mediaci, jinak soud řízení na 3 měsíce přeruší. Je přípustné se z mediace vyvázat, jestliže se uzavření dohody jeví jako nepravděpodobné.²⁶³ Mediace má zvláštní povahu, v české terminologii se jedná spíše o konciliaci, protože v jejím průběhu je vydáváno doporučení, jestliže o to strany mediátora požádají. Shoduje-li se rozsudek s doporučením, musí strana, která způsobila nepokračování v mediaci, zaplatit náklady řízení.²⁶⁴ I díky tomu, že se povinná mediace dotýká větší škály sporů, je na místě položit si otázku, zda nedochází ke zkrácení práva na soudní ochranu. K tomuto předmětu byla položena i předběžná otázka u Soudního dvora Evropské Unie (dále jen „SDEU“), jenž měl za úkol posoudit, zda postup neodporuje nejen čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie, Úřednímu věstníku Evropské unie číslo C 326/392 (dále jen „LZPEU“),²⁶⁵ ale i čl. 6 EÚLP. SDEU ve svém rozhodnutí Rosalba Alassini proti Telecom Italia však judikoval, že takové rozhodnutí neporušuje čl. 6 EÚLP.²⁶⁶

Efektivita soudnictví je tedy důvodem k tomu, aby povinná mediace byla zavedena i v českém právním prostředí. Jedním z přípustných řešení mohou být i obligatorní smírní řízení prováděná soudním aparátem, tj. vyššími soudními úředníky a soudními asistenty, která by mohla být vítaným způsobem vedoucím k odbřemenění soudců.²⁶⁷ Ačkoli v české právní úpravě absentuje povinná mediace stanovená zákonem, **nespatřuji v jejím budoucím možném zavedení problém.** Jsem toho názoru, že zejména v rodinných sporech, kde emoce hrají největší roli, může být tento institut odpovídajícím způsobem zaveden. Například v rozhodování o režimu střídané péče je budoucí spolupráce nutná a autoritativní rozhodnutí ji může velmi ztížit. Přestože právě v těchto druzích sporů jsou strany zpočátku skeptické,

²⁶¹ Opomeneme-li fakt, že v SRN je možno tento postup obejít pomocí rozkazního řízení a advokáti tento postup hojně používají.

²⁶² DOBŘICHOVSKÁ, Andrea., op. cit. sub 259, s. 17 – 20 [Dostupné online v ASPI].

²⁶³ NAVRÁTILOVÁ, Veronika; PEJCHOVÁ, Petra. op. cit. sub 227, s. 50.

²⁶⁴ HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. Vynutitelnost mediačních doložek., op. cit. sub 248, s. 525.

²⁶⁵ „Každý má právo, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem. Každému musí být umožněno poradit se, být obhajován a být zastupován.“

²⁶⁶ NOLAN-HALEY, Jacqueline M. Is Europe Headed Down the Primrose Path with Mandatory Mediation? North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation: Fordham Law Legal Studies Research Paper No. 2010615 [online]. 2012, r. 37, č. 10, s. 32 [cit. 2017-02-09]. [Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2010615].

²⁶⁷ NĚMCOVÁ, Drahomíra. Smírní řízení prováděné obecným soudem jako forma alternativního řešení sporů. Časopis pro právní vědu a praxi [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2016, r. 24, č. 4, s. 583-596 [cit. 2017-02-06]. ISSN 1805-2789. [Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6249>].

může počáteční odpor ustoupit a to by měl být dostatečný argument pro zavedení povinné mediace v určitých typech sporů. Soudní rozhodování je v těchto sporech nejen obtížné, ale i neúčelné z hlediska budoucího vývoje vztahu.

Na rozdíl od rozhodčího řízení, strany konfliktu v mediaci nemohou být žádným způsobem omezeny na svých právech, jelikož mediace nestaví překážku věci rozsouzené. Je-li na strany vyvíjen nátlak, mediační smlouvu mohou zrušit podle ustanovení hmotného práva. Nařízením mediace může dojít pouze k oddálení rozhodnutí soudu, nikoli ke zbavení práva na soudní ochranu.

5. KONCILIACE

„Jedním z významných problémů evropské civilizace je skutečnost, že při řešení sporů či jiném rozhodování o právech či povinnostech osob je kladen stále více důraz na stále detailnější a hlubší zjištění materiální pravdy v soudním řízení. Proces tohoto zjišťování má být základem pro hledání spravedlnosti, tedy aplikace soudem zjištěných poznatků na konkrétní případ. Odstranění sporů se tak stává stále komplikovanější, soudní řízení se protahují mnohdy tak daleko, že protiprávní stav již přinesl osobě porušující spravedlnost užitek a i subjektivní psychická potřeba poškozeného dojít zadostiučinění vyprchá.“²⁶⁸

Pro úvod této kapitoly jsem zvolil citaci z článku zaměřeného rovněž na problematiku spotřebitelských sporů, která zdůrazňuje nejpalcivější nevýhody rozhodování spotřebitelských sporů. Specifičnost spotřebitelských sporů pak vyústila ve vznik odlišného mimosoudního způsobu řešení sporů. Je ovšem zřejmé, že právě nedostatečná soudní ochrana vedla zákonodárce nejen v ČR k úvahám o novém způsobu řešení spotřebitelských sporů. Soudní soustava se stávala příliš drahou a v kontextu sílící kritiky na přílišné průtahy v občanskoprávních sporech podle některých **přestala poskytovat dostatečnou úroveň právní ochrany**. Jako náhrada za takovou absenci právní ochrany ve spotřebitelských sporech byl proto zaveden dosud nevyužívaný alternativní mimosoudní způsob řešení sporů – konciliace. Jelikož se jedná o institut zcela nový, je nezbytné se věnovat jeho charakteristickým znakům.

Jako **konciliace** je označen nový způsob řešení sporů důvodovou zprávou ve znění novely zákona o ochraně spotřebitele č. 378/2015 Sb.²⁶⁹ ZOS. Nutné je v tomto ohledu zmínit, že se nejedná o modifikaci mediace či jiný druh rozhodčího řízení, ale čistě o jiný způsob alternativního řešení sporů. To vlastně vyplývá již z důvodové zprávy k zákonu č. 378/2015 Sb., kde pro spotřebitelské spory byly rozhodčí řízení a mediace vyhodnoceny jako nepřijatelné. Rozhodčí řízení je „*relativně rychlé, je však nákladné.*“ Jako příklad byl uveden poplatek ve výši 4% z hodnoty předmětu sporu, nejméně však ve výši 10.000,- Kč

²⁶⁸ RABAN, Přemysl. Mimosoudní rozhodování spotřebitelských sporů a rozhodčí řízení, op. cit. sub 202, s. 402.

²⁶⁹ Pro úplnost se celá novela č. 378/2015 Sb. skládala z (1) transpozice směrnice 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně Rady 84/450/EHS, směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (dále jen „**Směrnice o nekalých obchodních praktikách**“), jejíž transpozice se do českého právního řádu dostala již na konci roku 2015; (2) implementace směrnice 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů a o změně nařízení (ES) č. 2009/22/ES (dále jen „**Směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů**“); a (3) adaptace nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 524/2013 ze dne 21. května 2013 o řešení spotřebitelských sporů on-line a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES (dále jen „**Nařízení o řešení spotřebitelských sporů on-line**“).

podle Sazebník nákladů rozhodčího řízení pro tuzemské spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. Ze stejných důvodů pak byla i mediace vyhodnocena jako nevyhovující. Jako příklad nákladů, které během mediace mohou vzniknout, je uveden poplatek 2.400,- Kč na hodinu podle ceníků Unie pro rozhodčí a mediační řízení České republiky. Jako další nevýhodu uvádí důvodová zpráva i to, že mediace v českém prostředí způsob řešení sporů, který není dosud obecně známým a ani vyhledávaným způsobem řešení sporů.

Řešení spotřebitelských sporů se obecně v poslední době dostalo skutečně významných změn. Již z kapitoly o rozhodčím řízení vyplývá, že **arbitrabilita spotřebitelských sporů byla vyloučena**, přičemž podstatná je i změna z podzimu roku 2015, která upravila pravidla pro tehdy přípustnou formu spotřebitelského rozhodčího řízení. V evropském kontextu to vlastně není žádné překvapení, moderní tendence v rámci evropské legislativy daly jednoznačný impuls k větší míře ochrany spotřebitele. Již v roce 1993 vydala Komise EU Zelenou knihu o přístupu spotřebitelů ke spravedlnosti jako Sdělení Komise ze dne 14. února 1996 s názvem Akční plán o přístupu spotřebitelů k právní ochraně a urovnání sporů spotřebitelů na vnitřním trhu. Na to navázalo Doporučení o mimosoudním řešení sporů z r. 1998 a Doporučení o zásadách pro mimosoudní řešení spotřebitelských sporů z dubna 2001.²⁷⁰

Vznikl tak zcela nový způsob řešení sporů se spotřebitelem, kde výsadní postavení má **osoba s právním vzděláním – konciliátor**, který poskytuje stranám právní názor a tím chrání postavení spotřebitele jako slabší smluvní strany. Zároveň jeho rozhodnutí nestaví překážku věci rozsouzené, není přímý konkurent k soudní ochraně a spotřebiteli pouze umožní domáhat se svých práv jinde než u soudu, bez obavy ztráty pozdějších věcných námitek a vzdání se práva na soudní ochranu (jak tomu mohlo být v rozhodčím řízení). Soudní řízení je naopak považováno za příliš nákladné, obzvláště k hodnotě sporu, a tedy v mnoha případech za nedostatečně účinné.²⁷¹ Z konkrétních statistik vyplývá, že neúčinnost soudní ochrany odradí spotřebitele od ochrany svých práv²⁷² a v Evropské unii dojde ke ztrátám ve výši až 0,4 % HDP.²⁷³ Tím ovšem dochází k popírání samotného principu moderního právního státu, kde zachování účinných prostředků domáhání se svých práv je jeho základním

²⁷⁰ RABAN, Přemysl. Mimosoudní rozhodování spotřebitelských sporů a rozhodčí řízení, op. cit. sub 202, s. 402.

²⁷¹ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES (směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů), bod 15.

²⁷² To se projevuje v tom, že nepodá žalobu, ačkoli by takový nárok měl šanci uspět.

²⁷³ Důvodová zpráva k zákonu č. 378/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony., s. 34.

úkolem,²⁷⁴ tím spíše, když běžné právo na soudní ochranu v tomto ohledu selhává a je vhodné doplnit jej o další příležitosti v zájmu slabší strany.

5.1 Systém subjektů řešících spotřebitelské spory

Pro úplnost dané problematiky je vhodné zmínit, že v české právní úpravě byl systém subjektů řešících spotřebitelské spory rozdělen do dvou rovin. První skupinou jsou **obecné subjekty**, kde může spotřebitelské spory řešit podle ustanovení § 20d ZOS Česká obchodní inspekce (dále jen „**ČOI**“) s výjimkou zdravotních služeb, služeb obecného zájmu nehospodářské povahy a vzdělání. ČOI byla zvolena jako orgán, který již existoval a běžně vykonává dozorovou činnost, což je činnost přirozeně velmi odlišná.²⁷⁵ Až pozměňovacím návrhem bylo umožněno, aby tuto činnost za stanovených podmínek mohly vykonávat i soukromé subjekty a to buď profesní komory s povinným členstvím, nebo právnické osoby založené na ochranu zájmů spotřebitele.

Soukromé subjekty musí získat pověření od Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (dále jen „**MPO**“) a splnit požadavky stanovené ZOS: (1) mít účelově vyhrazený rozpočet pro mimosoudní řešení sporů;²⁷⁶ (2) fyzická osoba, která je určena k mimosoudnímu řešení sporů musí být podle ustanovení § 20h ZOS plně svéprávná, nezávislá a nestranná; a s odbornými znalostmi, za což se považuje vysokoškolské vzdělání v oboru právo a jak plyne z ustavení § 20g ZOS musí mít nezbytné znalosti a dovednosti v oblasti soudního nebo mimosoudního řešení sporů; (3) musí zajistit, že její služby budou bezplatné;²⁷⁷ a (4) musí splňovat podmínky na ochranu osobních údajů. Zcela zásadní otázkou je samozřejmě osobní kvalita konciliátora, pro kterého ze zákona vyplývají povinnosti jako nestrannost a nezávislost, který se projevuje i v požadavku odděleného majetku v rámci pověřeného subjektu. Jak moc se dané podmínky podaří naplnit, bude rozhodující pro úspěšnost tohoto

²⁷⁴ ŠVEHLOVÁ, Silvia. Consumer Disputes and Means of their Settlement in the Future. In: PÍTROVÁ, Lenka. Rule of Law and Mechanisms of its Protection. Czech Republic: Science & New Media Passau-Berlin-Prague, 2015, s. 273-283. ISBN 978-3-9816855-4-1., s. 273 odst. 1.

²⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 378/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony., s. 50.

„Mají optimální územní uspořádání, disponují odborně zdatnými pracovníky, kteří mají též zkušenosti s jednáním s občany i podnikateli, jsou nestranní a nezávislí. Jak Česká obchodní inspekce, tak i krajské úřady zaručují stabilitu systému a jsou důvěryhodným subjektem jak pro občany tak i podnikatele (důvěru veřejnosti v Českou obchodní inspekci potvrzuje například výzkum agentury STEM z února 2014, kdy se jeví jako důvěryhodná 77% respondentů, což je téměř totožná míra důvěryhodnosti, jakou požívá Veřejný ochránce práv — zdroj: <http://www.stem.cz/clanek/2916>).“

²⁷⁶ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady, op. cit. sub 272, bod 35.

²⁷⁷ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady, op. cit. sub 272, bod 41.

řešení sporů. Ke dni 23. září 2016 získala pověření ČAK a Sdružení českých spotřebitelů (dále jen „**SČS**“), jež jsou v seznamu MPO.

Druhou skupinou subjektů jsou **specializované orgány – finanční arbitr** pro oblast finančních služeb, Český telekomunikační úřad (dále jen „**ČTÚ**“) pro oblast telekomunikací a poštovních služeb a Energetický regulační úřad (dále jen „**ERÚ**“) pro oblast elektroenergetiky, plynárenství a teplárenství. Ty již fungovaly jako subjekty řešící spory ve specifických případech a i když jsou více formalizované, tak splňují náročné požadavky evropské legislativy. Nebyl zde důvod do nich zasahovat, jelikož dlouhodobě ve spotřebitelských sporech byly tyto subjekty již zavedeny a vykazovaly dobré výsledky.²⁷⁸ Dále rovněž jejich činnost je charakteristická svojí odbornou náročností, která se musela projevit nejen ve specializovaném personálu, ale i v jiné podobě vedení sporu, kde spotřebitel vždy vystupuje proti velmi silnému podnikateli v oblasti energetiky nebo bankovního sektoru. V těchto případech se ovšem nejedná o smírné rozhodování sporů, ale specializované orgány vydají autoritativní rozhodnutí.

5.2 Procesní pravidla zajišťující vyšší standard právní ochrany

Úprava procesních pravidel subjektů řešících spotřebitelské spory byla podle Směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů ponechána na rozhodnutí jednotlivým členským státům.²⁷⁹ Evropská legislativa pouze doporučila státům zvážit, zda využít regulačních možností zabezpečující **vyšší standard ochrany**. Česká úprava tuto výzvu vyřešila prostřednictvím zakomponování těchto vytyčených bodů: (1) spory může iniciovat pouze spotřebitel; (2) v případě obecného postupu proběhne tzv. konciliace, ale ve specifických oblastech se bude jednat o závazné rozhodnutí ve správním řízení;²⁸⁰ (3) řízení je vedeno na základě dobrovolného přístupu spotřebitele a na druhé straně povinné účasti podnikatele; a (4) řízení je bez poplatků a pro přípustnost návrhu bez cenového stropu.

Směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů v čl. 9 klade důraz na **zásadu spravedlnosti**, která musí prostupovat celým mimosoudním řešením sporu, a aby dodržování této zásady bylo zajištěno i vůči slabší smluvní straně, stanovuje subjektům **rozsáhlou poučovací povinnost**. Ta se netýká pouze procesních práv a povinností, jak jsme zvyklí

²⁷⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 378/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony., s. 56.

²⁷⁹ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady, op. cit. sub 272, bod 25.

²⁸⁰ Myšleny jsou zde specializované subjekty jako finanční arbitr, ČTÚ a ERÚ.

z úpravy OSŘ, ale i hmotných subjektivních práv, což se projevuje zvláštními instituty obsaženými v prováděcích předpisech subjektů řešící spory. Zákon na ochranu spotřebitele zásadu spravedlnosti promítl do ustanovení § 20r ZOS. Subjekt řešící spor má povinnost spotřebitele poučit o tom, že: (1) nemusí být zastoupen právním zástupcem; (2) může využít nezávislé poradenství nebo zastupování či pomoci třetí osoby; (3) spotřebitel může skončit účast v mimosoudním řešení spotřebitelských sporů a to v kterékoli fázi; (4) má právo vyjadřovat k věci svůj názor; (5) může nahlížet do dokumentace a vyjadřovat se k ní; (6) má právo být informován o ukončení sporu a o skutečnostech, které k tomu vedly; a (7) absolvováním konciliace není dotčeno jeho právo domáhat se vyřešení sporu u soudu. Zmiňovaná Směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů upravovala možnost, u které by alternativní způsob řešení sporů mohl být spotřebiteli i nařízen, což se do české právní úpravy nepromítlo, v takovém případě ovšem subjekt musel zajistit, aby spotřebitel nepřišel o ochranu, které mu zaručují kogentní ustanovení zákona na ochranu spotřebitele.²⁸¹

Na druhou stranu ZOS jako ochranu před **šikanózními či zjevně nepřipustnými návrhy**, které by mohly poškozovat práva podnikatele, zejména tím, že by podnikatele zahlcovala návrhy na zahájení řízení a tím by násobně zvyšovala jeho náklady na řešení těchto sporů, umožňuje úprava návrh odmítnout. Důvody, pro které lze odmítnout návrh na zahájení řízení, ale musí představovat skutečně nejzávažnější „*provinění*“ a jsou taxativně vymezeny, aby nenarušovaly spotřebitelovo právo na přístup k alternativnímu vyřešení sporu. Těmito důvody jsou skutečnosti, že věc: (1) nenáleží do věcné působnosti pověřeného subjektu; (2) návrh je zjevně bezdůvodný (tím je podle ustanovení § 20q odst. 3 ZOS takový návrh, kterým navrhovatel zjevně sleduje zneužití svých práv na úkor druhé strany nebo návrh opětovný a navrhovatel nedoloží, že splnil zákonné podmínky); (3) sporem se již subjekt dříve zabýval nebo byl již rozhodnut soudem, případně rozhodčím soudem; a (4) návrh byl podán po uplynutí zákonné lhůty.²⁸² Česká republika opět zvolila úpravu pro podnikatele přísnější, která více chrání spotřebitele, oproti možnostem ve Směrnici o alternativním řešení spotřebitelských sporů,²⁸³ jež členským státům umožnila upravit důvody pro odmítnutí návrhu výrazně rozsáhleji.

Konciliace je oproti mediaci formalizovanější postup. To vyplývá z povahy sporu a reflektuje právní poměr mezi spotřebitelem a podnikatelem. Co do základu je **procesní postup** konciliace upraven v **části IV. ZOS**. Kromě již zmíněných institutů jako možnosti

²⁸¹ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady, op. cit. sub 272, čl. 11.

²⁸² Ustanovení § 20q odst. 2 zákona ZOS.

²⁸³ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady, op. cit. sub 272, čl. 4 odst. 4.

návrh odmítnout a poučovací povinnosti, jsou v něm upraveny náležitosti návrhu na zahájení řízení, zahájení samotného řešení sporu a jeho ukončení. Návrh na zahájení lze podat písemně, ale také prostřednictvím on-line formuláře na internetových stránkách ČOI, kde se vyžaduje elektronický podpis. Návrh je potřeba podat do jednoho roku s tím, že řízení může trvat maximálně 90 dnů, což lze ve zvlášť složitých případech prodloužit. Od zahájení mimosoudního řešení sporů neběží promlčecí lhůty. Pouze spotřebitel má právo ukončit účast v mimosoudním řešení spotřebitelského sporu, zatímco účast podnikatele koncipuje ZOS jako obligatorní, kdy podle ustanovení § 20s odst. 2 ZOS je podnikatel dokonce povinen poskytnout součinnost při řešení sporu. Nesplnění povinnosti poskytnout součinnost je podle ustanovení § 24 odst. 7 písm. z) ZOS správním deliktem, za který podle ustanovení § 24 odst. 14 písm. a) ZOS hrozí pokuta ve výši až 1 000 000,- Kč. Podnikatel je rovněž povinen poskytnout na svých stránkách rozsáhlé informace včetně poučení o uplatnění nároku spotřebitele touto mimosoudní cestou až po vynutitelnost z tohoto vzešlé dohody. Je diskutabilní, zda právě povinná účast podnikatele a možnost vynucování jeho součinnosti nejsou výsledkem až přílišné snahy chránit spotřebitele, obzvlášť když tento požadavek nevyplývá ze smyslu evropského rámce.²⁸⁴ Podmínkou řízení je i to, že se spotřebiteli nepodaří spor vyřešit přímo s podnikatelem. Řízení před ČOI se nezaplatňuje.

5.2.1 Pravidla České obchodní inspekce

Zákon zmocňuje²⁸⁵ ČOI a pověřené subjekty k vytvoření vlastních „*prováděcích procesních předpisů*“, která jsou dokonce povinny vydat. Ústřední ředitel ČOI zveřejnil „*Pravidla pro postup při Mimosoudním řešení spotřebitelských sporů*“ (dále jen „**Pravidla ČOI**“). Tato pravidla podrobněji upravují celé řízení před ČOI. Řešením spotřebitelských sporů je v rámci struktury ČOI pověřeno Oddělení ADR. To je povinno: „... *při řešení spotřebitelských sporů postupovat nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem a těmito Pravidly. Zaměstnanci ČOI pověřeni k provádění postupu ADR oznámí bez zbytečného prodlení vedoucímu oddělení ADR jakékoli okolnosti, které by mohly ovlivnit jejich nezávislost a nestrannost, nebo vyvolat střet zájmů s některou ze stran sporu, který mají řešit, nebo které by mohly být takto vnímány.*“²⁸⁶ Pravidla ČOI jsou zcela zásadním podkladem, protože právě tato určují rozdíl mezi konciliací jakožto novým typem řešení sporů a ostatními metodami. A to zejména v těchto dvou

²⁸⁴ Ibid., bod 31.

²⁸⁵ Ustanovení § 20x zákona na ochranu spotřebitele.

²⁸⁶ Čl. 3 odst. 2 Pravidel ČOI.

institutech: (a) předběžném vyjádření, které je podnikateli zasláno spolu s návrhem na zahájení řízení a kde ČOI zhodnotí skutkový stav a navrhne již konkrétní právní posouzení. Následné řízení už tedy probíhá za takové situace, kde je stranám navrženo konkrétní právní řešení (viz čl. 9 odst. 3 Pravidel ČOI); a (b) odůvodněném nezávazném stanovisku (viz čl. 13 odst. 5 Pravidel ČOI), které je stranám doručeno po neúspěšném dokončení sporu s právním hodnocením věci včetně vypořádání se s námitkami podnikatele, přičemž může spotřebitele motivovat k dalším právním krokům.

Úprava Pravidel ČOI výslovně počítá s tím, že Oddělení ADR bude do sporu vstupovat a hodnotit konkrétní okolnosti. A v případě neúspěšného ukončení sporu, tj. neuzavření dohody dokonce vydá stanovisko, ze kterého může spotřebitel usoudit, zda pro něj má význam domáhat se svých práv soudní cestou. To může vyvolat samozřejmě i otázky související s odpovědností v případě spotřebitelova neúspěchu v soudním řízení, spolu s další povinností conciliátora zajistit, aby spotřebitel byl řádně informován (viz čl. 13 odst. 4 Pravidel ČOI) o právních důsledcích všech rozhodnutí v rámci řízení. V tomto ohledu se totiž velmi silně zasahuje do soukromoprávních vztahů mezi dvěma subjekty. V kontextu toho můžeme nepochybně mluvit o posílení postavení spotřebitele v conciliaci oproti spotřebiteli v soudním řízení, tj. o posílení soudní ochrany spotřebitele.

5.2.2 Pravidla České advokátní komory a Pravidla Sdružení českých spotřebitelů

Ostatní pověřené subjekty mají svá pravidla upravena jiným způsobem. Sdružení českých spotřebitelů vydalo „*Pravidla pro postup pověřeného subjektu Sdružení českých spotřebitelů při mimosoudním řešení spotřebitelských sporů*“ (dále jen „**Pravidla SČS**“). V něm SČS sice převzalo ono předběžné vyjádření (viz čl. 6 odst. 3 Pravidel SČS), nikoli však odůvodněné nezávazné stanovisko. V ostatních částech se shoduje s Pravidly ČOI, nicméně absenci odůvodněného nezávazného stanoviska lze považovat za tak zásadní, že v případě nepodepsání dohody, bude pozice spotřebitele výrazně slabší. Otázkou zůstává, který postup lze považovat za vhodnější? ČAK vydala „*Pravidla pro postup pověřeného subjektu (České advokátní komory) při mimosoudním řešení spotřebitelských sporů*“ (dále jen „**Pravidla ČAK**“). Ta pro změnu nepřevzala ani jeden institut a svoje pravidla ČAK modifikovala jiným způsobem – subsidiárním použitím „*usnesení představenstva ČAK č. 2/1998 Věstníku ze dne 14. dubna 1998, kterým se upravuje smírčí řád (advokátní smírčí řád), ve znění usnesení představenstva ČAK č. 1/2003 Věstníku*“ (dále jen „**smírčí řád**“). Smírčí řád se přiměřeně použije na vztahy spotřebitele proti advokátovi v rozsahu části I.,

kteřá upravuje obligatorní řízení, což je řízení mezi advokáty v souvislosti s výkonem advokacie, pokud zákon na ochranu spotřebitele nestanoví jinak. Pravidla ČAK totiž na toto usnesení odkazují v čl. XI: „*Smírčí řízení ve věcech spotřebitelských sporů podle zákona o ochraně spotřebitele upravuje též Usnesení představenstva České advokátní komory č. 2/1998 Věstníku, kterým se upravuje smírčí řízení (advokátní smírčí řád) – část III.*“ Část třetí je nicméně velmi stručná a v čl. 21a odst. 4 odkáže účastníky na úpravu části I., tedy na již zmiňované obligatorní řízení ve smyslu smírčího řádu. Spor vede advokát pověřený předsedou ČAK (dále jen „**pověřený advokát**“).

Pravidla ČAK sice veskrze odpovídají úpravě Pravidel ČOI i Pravidel SČS, smírčí řád je ovšem proces značně odlišný. Je otázkou, jak moc se úprava smírčího řádu, která byla přijata jako řešení dvou profesionálů ve sporu týkajícím se jejich podnikatelské činnosti, dá použít na situaci, kde vystupuje spotřebitel ve zcela opačném postavení než profesionál. Smírčí řád nepočítá s kvalifikovanou pomocí spotřebiteli v takové podobě jako Pravidla ČOI, jelikož neupravuje ani předběžné vyjádření ani nezávazné odůvodněné stanovisko. Přičemž právě tyto instituty jsou nosnou koncepcí konciliace v řešení sporů spotřebitelů, kdy mají nahrazovat spotřebitelovu neodbornost a chránit uplatňování jeho práv před profesionálem. Je s podivem, že zrovna ve sporech s advokátem nedostane spotřebitel od nezávislého orgánu vyjádření na právní otázku věci, když složitost věci by právě takové řešení vyžadovala.

Takový postup zcela **odporuje účelu a principu úpravy** konciliace a rezignuje na spotřebitelova procesní práva. Jistý náznak sice můžeme najít v čl. 15 odst. 2 smírčího řádu,²⁸⁷ kdy jestliže ze stanovisek účastníků řízení, které si obě strany musí připravit samostatně, vyplývá, že smír není možný, pověřený advokát má povinnost předložit svůj návrh smíru. Úprava ovšem již nijak nespecifikuje, jak by návrh měl vypadat, a rozhodně nepřispívá k důvěře, kterou by spotřebitel jako účastník řízení měl z mimosoudního řešení sporu nabýt, obzvlášť když tímto orgánem bude jiný advokát. Smírčí řád i v dalších případech pracuje zejména s písemnými stanovisky stran. To se opět jeví jako zcela nevhodné. Spotřebitel tento spor zahájí a účelem nové úpravy je korigování jeho postupu pomocí profesionálních vyjádření a doporučení. Sama ČAK si následný postup představuje takto: „*ČAK zde bude vystupovat jako nezávislá a nestranná osoba poskytující oběma stranám rady a nápomoc, nebude však ve sporu rozhodovat, nýbrž „pouze“ usilovat o uzavření dohody mezi účastníky. Pakliže k uzavření dohody nedojde, [nezbude] účastníkům, než se svým*

²⁸⁷ „Smírčí orgán působí na účastníky, aby uzavřeli smír; vychází přitom z jejich přednesů. Je-li však z přednesů účastníků zřejmé, že jejich stanoviska k uzavření smíru nesměřují, předloží smírčí orgán účastníkům vlastní návrh na uzavření smíru.“

*nárokem obrátit na soud.*²⁸⁸ Z mé strany právě řešení sporů prostřednictvím ČAK je velmi problematické a do budoucna největší otázkou.

5.2.3 Řízení před specializovanými orgány

Odborná náročnost některých specifických sporů je důvodem, proč je řeší specializované orgány a jejich působnost zůstává zachována. **Finanční arbitr** je vhodným orgánem pro řešení sporů i v těch případech, kde vystupuje slabší smluvní strana. V systému správních orgánů má výsadní postavení, kdy jako nezávislá osoba odpovídá pouze Vládě ČR a Poslanecké sněmovně ČR předkládá pravidelné zprávy. Návrhem na zahájení řízení není vázán a na základě zásady vyhledávací sám aktivně zjišťuje skutečný stav podle ustanovení § 12 odst. 3 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZFA“). Finanční instituce pak arbitrovi musí poskytnout doklady, podat vysvětlení, umožnit nahlížení do spisů. Na konci řízení finanční arbitr vydá nález, který představuje autoritativní rozhodnutí, proti kterému se dají podávat námitky. Nález je následně podle ustanovení § 17 odst. 2 ZFA soudně vykonatelný. V případě úspěchu navrhovatele je finanční instituce postížena sankcí ve výši 10 % z částky, kterou musí zaplatit navrhovateli, v opačném případě se náklady nehradí (poplatek se rovněž neplatí).

Tento způsob řešení sporů tedy bezpochyby **odpovídá požadavkům** Směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů a chrání právo spotřebitele na právní ochranu povinností vyhledat důkazy bez ohledu na návrhy stran. Oproti běžnému spornému řízení je ovládáno zásadou vyhledávací a musí brát v potaz i skutečnosti, které strany sporu nenamítají. Tímto se spotřebiteli dostává stejné právní ochrany jako v řízení soudním nesporném, což je ve sporech o majetkové plnění skutečně významná výjimka.

Působnost ČTÚ je dána zákonem č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZEK“) a zákonem č. 29/2000 Sb., o poštovních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPS“). V oblasti elektronických komunikací rozhoduje ČTÚ účastnické spory mezi poskytovatelem a příjemcem,²⁸⁹ za kterých se platí poplatek.²⁹⁰ Ze své činnosti opět musí předkládat výroční zprávy Poslanecké sněmovně ČR, Senátu ČR a Vládě ČR. V oblasti poštovních služeb je ČTÚ povinen

²⁸⁸ CHALUPSKÁ, Lenka. Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů mezi klientem a advokátem. Právní prostor [online]. Praha: ATLAS consulting spol. s r.o. [cit. 2017-02-13]. ISSN 2336-4114. [Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/mimosoudni-reseni-spotrebitelskych-sporu-mezi-klientem-a-advokatem>].

²⁸⁹ Ustanovení § 129 ZEK.

²⁹⁰ Z pohledu Směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů je poplatek zcela v pořádku.

ke každému sporu zaujmout stanovisko, je-li to podle ustanovení § 37 odst. 3 písm. a) ZPS zapotřebí. Pomocí tohoto stanoviska má ČTÚ vést strany k uzavření smíru, nicméně i v případě, že smír neuzavřou nebo ho ČTÚ neschválí, autoritativně rozhodne, přičemž už při zahájení sporu spotřebitele poučí, že má podle ustanovení § 6a ZPS právo na právní pomoc ze strany ČTÚ.

ERÚ má působnost k řešení sporů založenou podle ustanovení § 17 odst. 7 zákona č. 458/2000 Sb., energetický zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „EZ“). Při svém rozhodování by podle ustanovení § 96 odst. 3 EZ měl ERÚ dbát o to, aby nedošlo k založení nerovnováhy v právech a povinnostech stran sporu. V průběhu řízení je oprávněn podle ustanovení § 96a EZ vyžadovat součinnost od účastníků řízení, tj. žádat vysvětlení, předložení dokladů a nahlížet do obchodních záznamů.

Pro **všechny specializované orgány** platí, že se jedná o **správní řízení**, což se projevuje například placením poplatku a s tím související vynutitelností správních rozhodnutí. V případě, že s výsledkem sporu nejsou účastníci spokojeni, je možné pokračovat v domáhání se svých práv ve sporu a to podle ustanovení § 244, V. část OSŘ, jelikož rozhodnutí mají soukromoprávní povahu.²⁹¹ To je opět zásadní poznámka. Řízení před specializovanými orgány nejen poskytuje větší ochranu než sporné řízení před soudem, ale ani nezakládá překážku věci rozsouzené a může být před soudem napadeno. Nedochozí zde ke konkurenci s právem na soudní ochranu a pouze doplňuje možnost účastníků kvalifikovaněji hájit svá práva. To, co řízení před těmito specializovanými orgány odlišuje od alternativních metod, kterým je věnován prostor v této práci, je jejich povaha. Správní řízení specializovaných orgánů nemá ze své vlastní podstaty smířčí povahu, i když v nich je smír možné uzavřít, není ale jejich klíčovým prvkem. Principem mediace a konciliace jako nových alternativních způsobů řešení sporů je naopak právě takováto smířčí povaha, kde strany předmětem sporu zcela disponují a rozhodnou o jeho výsledku.

²⁹¹ ŠVEHLOVÁ, Silvia. Consumer Disputes and Means of their Settlement in the Future. op. cit. sub 275, s. 277-278.

5.3 Konciliace v kontextu soudní ochrany

Podle procesních pravidel konciliace spor může skončit podepsanou dohodou mezi stranami. Ovšem stejně jako v mediaci, strany získají pouze hmotněprávní smlouvu, která v případě konfliktu bude muset být předmětem soudního řízení. Smlouva pak může být přezkoumána i z pohledu hmotného práva a to včetně například kogentních ustanovení na ochranu spotřebitele, nátlaku, či nedostatku vůle.

Rozhodnou-li se strany využít služeb ČOI (v ostatních případech dalších pověřených subjektů toto platí pouze v omezené míře) nedojde ke vzdání se práva na soudní ochranu v pravém slova smyslu. Legislativní změna zavádějící konciliaci totiž naopak **právní ochranu spotřebitele rozšiřuje**. Vzhledem k tomu, že spotřebitelé jsou ohledně podávání žalob k soudu ve spotřebitelských sporech spíše zdrženlivější, umožňuje jim změna zákona ZOS zkusit vyřešit spor pouze na tzv. „*cvičném poli*“, kdy se v případě neúspěchu nemusí obávat negativních následků. Tím by mohlo dojít ke zmenšení ztráty na HDP ve všech členských státech Evropské unie²⁹² a zefektivnění právní ochrany v těchto státech. Což byly mimochodem i důvody proč se tento nový způsob řešení sporů zaváděl.

Konciliace jako doplněk soudní soustavy může vhodně odlehčit soudům od spotřebitelských sporů, které jsou často skutkově náročné, navíc často mají svůj základ pouze v neochotě řešit spor včas z vlastní iniciativy. Autorita správních orgánů jakožto pověřených subjektů pak tuto neochotu může odstranit a vytvořit lepší prostor pro vzájemnou domluvu bez ohledu na právní základ věci. Konciliátor totiž nemusí automaticky stranám vydávat své právní hodnocení sporu, ale pomocí mediačních technik strany usmířit a motivovat k vlastnímu návrhu řešení. Za jeho přítomnosti pak ani spotřebitel nemůže být bezdůvodně krácen na svých právech zaručených ochrannářskými ustanoveními ZOS a naopak sám může požadovat vlastní kompenzaci mimo zákonný rámec, který pro něj může být v daném případě příhodnější, než jaký plyne ze zákona.

Přijetím novely ZOS a zavedením konciliace do českého právního řádu došlo ke zvýšení právní ochrany spotřebitelů a z hlediska práva na soudní ochranu lze takový postup přivítat. Jediným potenciálním nedostatkem u tohoto nového způsobu řešení sporů může být skutečnost, že konkrétní výsledky úspěšnosti konciliace se dostaví až v delším časovém horizontu, a proto tento nový způsob řešení můžeme hodnotit pouze v teoretické rovině. Od zástupců ČOI, ČAK i SČS se mi v tomto ohledu nedostalo žádné věcné odpovědi s tím, že na konkrétní závěry nemají jejich zástupci dostatek podkladů.

²⁹² Jak píše v úvodu této kapitoly.

ZÁVĚR

Účelem této práce bylo identifikovat vztah mezi soudním řízením a alternativními způsoby řešení sporů, která jsou užívána v České republice, popř. zjistit, v jakém rozsahu se doplňují. Práci lze v tomto smyslu rozdělit na dvě části: (1) metoda řešení sporů konkurující soudnímu řízení – rozhodčí řízení; a (2) doplňující metody řešení sporů – mediace a conciliace.

Významnou část této práce z hlediska jejího rozsahu zaujímá kapitola o rozhodčím řízení. To ovšem odpovídá povaze **rozhodčího řízení** jako zvláštního druhu civilního procesu, jenž je promítnut ve zvláštním zákoně, tj. ZRŘ, který není jediným pramenem práva relevantním pro tento druh ADR. Rozhodčí řízení je totiž nutné vnímat v kontextu celkového souboru všech procesních předpisů, i v široké ústavněprávní dimenzi. Ústavní principy prostupují celým právním řádem a promítají se i do občanského práva procesního. Z úvodu o rozhodčím řízení (viz kapitola 3) pak vyplývá, že je nezbytné hledat „*mantinely*“ procesních pravidel – procesní standardy i na úrovni ústavních zákonů a mezinárodních smluv, kterými je ČR vázána, zejména EÚLP. Rozhodčí nález je totiž vykonatelný exekuční titul a není možné jej zvrátit soudní cestou. Proto jsem rozhodčí řízení označil jako nepodmíněný (soudnímu řízení konkurující) alternativní způsob řešení sporů.

V kapitole 3.1 jsem zjistil, že v konfrontaci rozhodčího řízení a práva na soudní ochranu je nutné splnit několik podmínek. Je nepochybné, že čl. 6 EÚLP a čl. 36 LZPS, které představují ohnisko procesních práv, se v rozhodčím řízení nepoužijí v celém svém rozsahu. Nicméně některých procesních zásad²⁹³ se nelze zcela vzdát ani dobrovolným projevem vůle, poněvadž platí absolutně. Rozhodne-li se kdokoli domáhat svých práv prostřednictvím rozhodčího řízení, tak se sice vzdává práva na soudní ochranu, ale tento projev vůle je potřeba učinit v určité kvalitě. Kapitola 3. 2. 1 pak odhalila, že toto vzdání se práva musí být dobrovolné, bezpodmínečné a informované. Splní-li projev vůle tyto náležitosti, můžeme hovořit o ústavně komfortním omezení práva na soudní ochranu. Jde nicméně o „*omezení*“ práva na soudní ochranu, nikoli o jeho úplné odklonění. V rozhodčím řízení je totiž třeba dodržovat v určité specifické míře záruky minimálního standardu procesních práv ve smyslu čl. 36 LZPS a čl. 6 EÚLP. V textu kapitoly 3. 2. 2 je následně rozvedeno, že procesní práva mají zvláštní povahu, jelikož se jich nelze vzdát úplně. Na základě závěrů ESLP v rozhodnutí Osmo Suovaniemi a spol. proti Finsku je pak pojem

²⁹³ Například nestrannost, nezávislost a kontradiktornost řízení.

záruka minimálního procesního standardu obecně definován jako základní procesní pravidla, na kterých je nutno bezvýhradně trvat v každém konkrétním případě.

Nedodržování těchto pravidel se promítá v možnosti soudů zasahovat do rozhodčího řízení pomocí různých procesních prostředků. O této ingerenci je pojednáno v kapitole 3. 3. Soudy do rozhodčího řízení zasahují prostřednictvím **pomocných úkonů soudu** jako například předvedení svědka a **kontrolní činnosti soudu** například tím, že zruší rozhodčí nález nebo zastaví výkon rozhodnutí, čím zaručují dodržování procesních práv. Pravomocný rozhodčí nález je totiž vykonatelný exekuční titul, který vstupuje do čistě veřejnoprávního života a pod zárukou státní moci vyvolává velmi závažné důsledky v exekučním řízení. Soudní orgány proto musí těmito procesními prostředky disponovat a v případě potřeby je i aplikovat. Je ovšem nutné, aby tato kontrola zůstala pouze v rovině procesněprávní. Stát svou jurisdikční pravomoc na rozhodčí soudy deleguje v téměř celém svém rozsahu a přezkoumání rozhodčích nálezů je pak značně omezeno. Není přípustné, aby instituty mající zaručovat procesní práva byly pouhým prostředkem nespokojené strany sporu a zpochybňovaly legalitu rozhodčích rozhodnutí v případech, kdy jsou všechny zákonné požadavky splněny. Podrobněji se k těmto závěrům vyjadřuji v kapitolách 3.3.1, 3.3.2, 3.3.3 a 3.3.4.

V kapitole 3.4 jsem neopomněl zmínit odlišné postavení stálých rozhodčích soudů a rozhodců ad hoc. V tomto ohledu docházelo v minulosti k mnoha sporům a bylo možné vycházet z bohaté soudní praxe. Zvláštní pozornost si zaslouží například rozhodčí doložka stanovující pravomoc arbitrážního centra. Práce se v kapitole 3.5 zaměřuje i na postavení spotřebitele a zaměstnance jako slabších smluvních stran. Nejzásadnějším přínosem je podle mého názoru analýza nedávné legislativní změny, která zakazuje projednávání spotřebitelských sporů v rozhodčím řízení.

Na závěr kapitoly 3 mohu potvrdit hypotézu vyslovenou v úvodu práce, tedy že v rozhodčím řízení se právo na soudní ochranu skutečně promítá v podobě zajištění jiné právní ochrany – záruky minimálního standardu procesních práv, což je kontrolováno a zajišťováno v omezené míře samotnými soudy.

Na druhou stranu v případě **konciliace a mediace** mluvíme o podmíněném (doplňkovém) alternativním způsobu řešení sporů, tedy o pouhém doplnění soudního řízení, jehož výsledek je později možné zvrátit soudní cestou. Strany uzavřou dohodu, jež má soukromoprávní povahu a může být soudem přezkoumána. Doplňkové ADR nejsou v tomto pohledu konkurujícím řízením, ba přímo naopak – výsledek těchto ADR metod nezakládá překážku věci rozsouzené a právo na soudní ochranu ze své podstaty ani nelze stranám

odejmout. Stěžejním tématem je zejména vztah jakým soudy tyto ADR využívají, včetně úvah *de lege ferenda*.

Strany konfliktu v **mediaci** využívají služeb třetí osoby, aby jim pomohla se vzájemnou komunikací. Pokud je z jakýchkoli důvodů potřeba zachovat vazby i do budoucna, mediátor jim dokáže lépe nastítnit motivy druhé strany. Vzájemné porozumění stran konfliktu může být důležitým zlomem v řešení sporů a pro zachování jejich budoucích vztahů. Strany sporu si konflikt vyřeší samostatně a po svém. Mediátor se navíc může vyjadřovat k právním otázkám pouze omezeně.²⁹⁴ Odpovědnost se pak přesouvá na strany, a přestože je možné jejich dohodu soudem přezkoumat, jsou strany konfliktu vtaženy do jeho merita, aniž by byly odkázány na autoritativní rozhodnutí soudu. Výsledek sporu je pak akceptovatelnější a tím i spravedlivější.²⁹⁵

V kapitole 4.1.3 jsem zjistil, že právo na právní ochranu je v mediaci zajištěno přítomností právního zástupce, který obsah mediační dohody posoudí po odborné stránce. Tato přítomnost právního zástupce je avšak vhodná pouze při úvodním slovu mediátora a při podepisování dohody, nikoli po celou dobu mediace. Práce dále odhalila, že tento postup může strany konfliktu utvrdit ve správnosti jejich řešení a získají jistotu, že dohoda nebude v rozporu s jejich zájmy.

Tato práce dále v textu kapitole 4.2 popisuje procesní prostředky, kterými obecné soudy disponují ve vztahu k mediaci. Blíže se zaměřuje na možnost nařízení prvního setkání s mediátorem a jeho srovnání s povinnou mediací podle zahraničních právních úprav (viz kapitola 4.4); na sankce, které soud může účastníkům řízení uložit; na povinnost mlčenlivosti; a na dohled nad mediátory (viz kapitola 4.3).

Jako nejvýznamnější zásah soudu vůči mediaci označuji v kapitole 4.2 možnost **schválit mediační dohodu jako soudní smír** podle ustanovení § 67 odst. 2 OSŘ. V takovém případě již mediační dohoda není pouhou hmotněprávní smlouvou, ale vykonatelným exekučním titulem, který stanoví překážku věci rozsouzené. Soud tuto dohodu schválí ovšem pouze v případě, že ve věci lze uzavřít smír, čímž dojde k zajištění práva na soudní ochranu i v mediační dohodě.

V kapitole 4 docházím k závěrům, že v mediaci nedochází k „primárnímu“ zajištění práva na soudní ochranu, nicméně (1) prostřednictvím právních zástupců stran se dokáže

²⁹⁴ Srov. ustanovení § 8 odst. 1 písm. b) a § 8 odst. 2 ZM.

²⁹⁵ TAMM, Marina. Právně-ekonomické aspekty mediace. In: HOLÁ, Lenka. Mediace a možnosti využití v praxi. Praha: Grada, 2013, s. 182. ISBN 978-80-247-4109-3.

stranám sporu zajistit dostatečná úroveň právní ochrana a (2) schválením soudního smíru dochází k „sekundární“ soudní ochraně účastníků řízení.

Podle mého názoru je osoba s právním vzděláním – **konciliátor** – nejdůležitějším prvkem nového mimosoudního řešení sporů podle novely ZOS. Jak plyne z úvodu kapitoly 5., ve spotřebitelských sporech je nebezpečí zneužití slabší smluvní strany výrazně vyšší. Konciliátor může stranám poskytnout právní radu spočívající i ve vyhodnocení sporu a jeho pravděpodobného vývoje u soudu. Konciliátor subsumuje skutkový stav pod správnou právní normu, ale nemá pravomoc autoritativně rozhodnout spor *pro futuro*. Spotřebitel s přehnanými požadavky je včas a zdarma usměrněn a může se vyhnout soudním nákladům, které by mu vznikly. Na druhou stranu nebude spotřebitel v případě neúspěchu nijak sankcionován.

V kapitole 5.2 je podrobně popsáno, že právo na právní ochranu je v conciliaci nastaveno obligatorně. Konciliátoři vykonávající svoji činnost v rámci České obchodní inspekce tuto právní ochranu zajišťuje prostřednictvím procesních pravidel, které zajišťují vyšší standard ochrany, než jaký poskytují soudy. V kapitole 5.2.1 jsem zjistil, že za tímto účelem vydala ČOI vlastní procesní pravidla – **Pravidla ČOI**, u kterých lze vyzdvihnout zejména: (a) tzv. předběžné vyjádření – právní shrnutí, kterým se spotřebiteli zdarma poskytuje právní hodnocení sporu již od samotného začátku a automaticky tím získává silnější postavení pro svoji „pozici“ při vyjednávání konkrétních podmínek; a (b) odůvodněné nezávazné stanovisko – právní rozbor poskytující spotřebiteli právní hodnocení na konci sporu i se zapracovanými námitkami podnikatele, které může spotřebitele motivovat v dalším postupu. Ostatní pověřené subjekty²⁹⁶ již ve svých procesních pravidlech stejnou úroveň právní ochrany nenabízejí, kdy zejména ČAK využívá subsidiárního použití smířčího řádu běžně užívaného na spory mezi dvěma profesionály, o čemž blíže pojednávám v kapitole 5.2.2. Takové řešení vnímám jako promarněnou příležitost, kdy i přes nespornou výhodu toho, že conciliaci mohou provádět i další subjekty, úprava pravidel ČAK neodpovídá smyslu a účelu nově přijatého způsobu řešení sporů majícího zvyšovat úroveň ochrany slabší smluvní strany.

Nicméně i přesto docházím v kapitole 5.3 k závěrům, že se zákonodárci podařilo upravit conciliaci jako smírný proces s mediačními prvky, kde má kvalifikovaně poučený spotřebitel možnost se s podnikatelem dohodnout na libovolném řešení sporu. Účastníkům ADR se neodepírá možnost domáhat se svého práva před nezávislým soudem.²⁹⁷

²⁹⁶ Česká advokátní komora a Sdružení českých spotřebitelů.

²⁹⁷ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady, op. cit. sub 272, bod 62.

Pouze je rozšířena možnost, jakou se svých práv mohou domoci, přičemž i sepsání dohody²⁹⁸ není nezvratné řešení.²⁹⁹ Dohodu je totiž třeba chápat pouze jako soukromoprávní jednání v souladu se zásadou *pacta sunt servanda*.³⁰⁰ Lze konstatovat, že zavedení conciliace z důvodu zvýšení právní ochrany účastníků řízení, vítám.

Právo na soudní ochranu má svoji reflexy ve všech ADR užívaných v ČR. V práci se mi podařilo identifikovat vytyčené problémy a podat na ně uspokojivou odpověď, a to i přesto, že povaha předmětných ADR je velmi rozdílná. Danou problematiku jsem vzhledem k rozsahu práce zcela nevyčerpal a jistě by obdobné téma stálo za další zkoumání. Doufám ovšem, že práce je hodnotným příspěvkem do diskuze o ADR a jejich zakotvení v českém právním řádu.

²⁹⁸ Jež má povahu soukromoprávního smlouvy a z toho důvodu bude v případě dalšího sporu moc rozhodovat pouze opět soud.

²⁹⁹ ŠVEHLOVÁ, Silvia. Consumer Disputes and Means of their Settlement in the Future. op. cit. sub 275, s. 276 odst. 3.

„Nevertheless, it is crucial to emphasise that also in the future the judicial protection of consumers is to remain the ultimate guarantee of their protection in the case of all out-of-court proceedings, those carried out and unsuccessful as well as those not carried out at all.“

³⁰⁰ ŠVEHLOVÁ, Silvia. Consumer Disputes and Means of their Settlement in the Future. op. cit. sub 275, s. 281 – 282.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

a) Prameny

ÚSTAVNÍ ZÁKONY

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

MEZINÁRODNÍ SMLOUVY

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod publikované jako sdělení federálního ministerstva zahraničí pod č. 209/1992 Sb.

Úmluva o právech dítěte publikované jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb.

ZÁKONY

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 458/2000 Sb., energetický zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přísedících a státní správě soudů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 255/2012 Sb., kontrolní řád, ve znění pozdějších předpisů.

JUDIKATURA

Ústavní soud ČR

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 7. 2004, sp. zn. I. ÚS 185/04.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 7. 1999, sp. zn. III. ÚS 224/98.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. I. US 3227/07.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 9. 2008, sp. zn. IV. ÚS 2157/08.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. II. ÚS 3059/08.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. III. ÚS 2266/09.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 3. 2009, sp. zn. II. ÚS 169/09.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 3143/08.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. III. ÚS 1624/12.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. 11. 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 199/11.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 1794/10.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 7. 2014, sp. zn. III. ÚS 2407/13.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 28. 1. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 37/08.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 20. 7. 2006, sp. zn. III. ÚS 32/06.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1380/15.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 12. 2003, sp. zn. IV. ÚS 511/03.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 29. 4. 2005, sp. zn. III. ÚS 166/05.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 12. 9. 2003, sp. zn. III. ÚS 145/03.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. IV. ÚS 174/02.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. IV. ÚS 2157/08.

Nejvyšší soud v ČR

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 10. 2013, sp. zn. 23 Cdo 1793/2013.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 2009, sp. zn. 33 Cdo 2675/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2007, sp. zn. 32 Cdo 1044/2005.

Rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 10. 2010, sp. zn. 23 Cdo 4847/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 6. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1201/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 32 Cdo 761/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 33 Odo 135/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2007, sp. zn. 32 Odo 1528/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2406/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 1222/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2016/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2570/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3211/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 5. 1998, sp. zn. 2 Odon 154/97.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. 33 Cdo 608/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2013, sp. zn. 20 Cdo 1156/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 10. 2009, sp. zn. 20 Cdo 1188/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 20 Cdo 1940/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 4. 1999, sp. zn. 21 Cdo 2020/98.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 7. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2273/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. 28 Cdo 2916/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1452/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 10. 2007, sp. zn. 20 Cdo 642/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 9. 2005, sp. zn. 20 Cdo 168/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2857/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 32 Cdo 1881/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 1051/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2000, sp. zn. 20 Cdo 1540/98.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 6. 2009, sp. zn. 32 Cdo 1779/2008-201.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 5. 2010, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 6. 2009, sp. zn. 32 Cdo 1779/2008-201.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1452/2007.

Evropský soud pro lidská práva

Ankerl proti Švýcarsku, rozsudek senátu ESLP ze dne 23. 10. 1996, stížnost č. 17748/91.

Bramelid proti Švédsku, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. 10. 1982, stížnosti č. 8588/79 a 8589/79.

Deweer proti Belgii, rozsudek senátu ESLP ze dne 27. února 1980, stížnost č. 6903/75.

D. H. a ostatní proti České republice, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 11. 2007, stížnost č. 57325/00.

Dombo Beheer B. V. proti Nizozemí, rozsudek senátu ESLP ze dne 27. 10. 1993, stížnost č. 14448/88.

Glaser proti Spojenému království, rozsudek senátu ESLP ze dne 19. 9. 2000, stížnost č. 13/12/2000.

Jakob Boss Soehne KG a spol. proti Německu, neveřejné zasedání Evropské komise pro lidská práva ze dne 2. prosince 1991, stížnost č. 18479/91.

Komanický proti Slovensku, rozsudek senátu ESLP ze dne 4. 6. 2002, stížnost č. 04/09/2002.

Lithgow a ostatní proti Spojenému království, rozsudek pléna ESLP ze dne 8. července 1986, stížnost číslo 9006/80; 9262/81; 9263/81; 9265/81; 9266/81; 9313/81; 9405/81.

Lila Marianne NORDSTRÖM-JANZON a Aira Marja NORDSTRÖM-LEHTINEN proti Nizozemí, neveřejné zasedání Evropské komise pro lidská práva ze dne 27. 11. 1996, stížnost č. 28101/95.

Osmo Suovaniemi a ostatní proti Finsku, rozhodnutí senátu ESLP (4. sekce) ze dne 23. 2. 1999, stížnost č. 31737/96.

Rychetsky proti Rakousku, neveřejné zasedání Evropské komise pro lidská práva ze dne 11. 7. 1989, stížnost č. 12759/87.

Suda proti České republice, rozsudek senátu ESLP ze dne 28. 10. 2010, stížnosti č. 1643/06.

X. proti Spolkové republice Německo, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 5. 3. 1962.

Nižší soudní instance

Usnesení Vrchního soudu v Praze z dne 22. července 2010, sp. zn. 7 Cmo 136/2010.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 11. 1995, sp. zn. 10 Cmo 414/95.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 8. 12. 2008, č. j. 16 Cm 348/2006-152.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 2. dubna 2004, sp. zn. 18 Co 18/2004.

Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočka ve Zlíně ze dne 31. května 2005, sp. zn. 60 Co 125/2005.

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 20. října 2003, sp. zn. 10 C 263/2003.

Rozhodnutí zahraničních soudů

Rozhodnutí Court of Appeal z prosince 2002 ve sporu Cable & Wireless PLC v IBM United Kingdom Limited.

Rozsudek ve věci Halsey proti Milton Keynes General NHS Trust a Steel proti Joy.

Supreme court of Judicature v Londýně, číslo případu B3/2003/1458 před Lord Justice Ward, Lord Justice Laws a Lord Justice Dyson mezi žalobcem Halsey proti žalovanému Milton Keynes General NHS Trust [Dostupné v elektronické verzi na <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2004/576.html>].

Supreme court of Judicature v Londýně, číslo případu B3/2003/1582 před Lord Justice Ward, Lord Justice Laws a Lord Justice Dyson mezi žalobcem Steel proti žalovaným Joy a Halliday ze dne 11. května 2004 [Dostupné v elektronické verzi na <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2004/576.html>].

DŮVODOVÉ ZPRÁVY

Důvodová zpráva k zákonu č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [Dostupná online v Beck-online].

Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2012 Sb. o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci).

Důvodová zpráva k zákonu č. 378/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Sněmovní tisk 903, Novela z. - zákoník práce - EU: Návrh zákona s důvodovou zprávou. [Dostupné také z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=903>].

LEGISLATIVA EVROPSKÉ UNIE

Listina základních práv Evropské unie, Úřední věstník Evropské unie číslo C 326/392.

Směrnice o nekalých obchodních praktikách – směrnice 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně Rady 84/450/EHS, směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004.

Směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů – směrnice 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů a o změně nařízení (ES) č. 2009/22/ES.

PODZÁKONNÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY

Vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora ze dne 13. 9. 2012, ve znění pozdějších předpisů.

VNITŘNÍ PŘEDPISY

Pravidla pro postup při Mimosoudním řešení spotřebitelských sporů České obchodní inspekce.

Pravidla pro postup pověřeného subjektu Sdružení českých spotřebitelů při mimosoudním řešení spotřebitelských sporů.

Pravidla pro postup pověřeného subjektu (České advokátní komory) při mimosoudním řešení spotřebitelských sporů.

Usnesení představenstva ČAK č. 2/1998 Věstníku ze dne 14. dubna 1998, kterým se upravuje smírčí řád (advokátní smírčí řád), ve znění usnesení představenstva ČAK č. 1/2003 Věstníku.

ROČENKY EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Yearbook of the European Convention on Human Rights. Volume 5. Dordrecht: Martinus Nijhoff, 1963. ISBN 9789024709496., s. 88, 94 a 96.

Lars Bramelis and Anne Marie Malmström against Sweden: Applications Nos. 8588/79 and 8589/79. Report of the Commission (Zpráva Evropské komise pro lidská práva). Rada Evropy, r. 1983, č. 14. [Dostupné na [<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92813>]].

Yearbook of the European Convention on Human Rights. Volume 30. Dordrecht: Martinus Nijhoff, r. 1987. ISBN 978-079-2315-759.

b) Literatura

MONOGRAFIE A KOMENTÁŘE

BĚLOHLÁVEK, Alexander J., *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN 978-807-1793-427.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Ochrana spotřebitelů v rozhodčím řízení*. Praha: C. H. Beck, 2012, Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-80-7179-297-0.

DOBIÁŠ, Petr. *Současné trendy řešení sporů v rozhodčím řízení*. 1. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, ISBN 978-80-7380-468-8.

DOLEŽALOVÁ, Martina; HÁJKOVÁ, Šárka; POTOČKOVÁ, Dana; ŠTANDERA, Jan. *Zákon o mediaci: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-458-2.

DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ Jaroslav. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

GRYGAR, Jiří. *Zákon o mediaci a související předpisy: s komentářem a vzory podle stavu k 1. 1. 2014 v návaznosti na nový občanský zákoník a novou úpravu procesních předpisů*. Praha: Leges, 2014, Komentátor. ISBN 978-80-7502-009-3.

MAY, Lord Justice. *The White Book Service 2003: Civil Procedure*, Volume 1 & 2, 2003, Sweet & Maxwell Ltd. ISBN: 04218413.

MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. 2012. Praha: Wolters Kluwer, 2012., ISBN 978-80-7357-748-3.

OLÍK, Miloš; MAISNER, Martin. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-714-0.

PICHT, Jan; ŠTEFKO, Martin; MORÁVEK, Jakub. *Analýza alternativních způsobů řešení sporů v pracovněprávních vztazích*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-137-8.

RŮŽIČKA, Květoslav. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-43-1.

SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Rozhodčí řízení: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, ISBN 80-864-3219-X.

SVOBODA, Karel; SMOLÍK, Petr. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-506-0.

SVOBODA, Petr. *Ústavní základy správního řízení v ČR*. 1. Praha: Linde, 2007, ISBN 80-7201-676-1.

WINTEROVÁ, Alena; Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

ČLÁNEK VE SBORNÍKU

NAVRÁTILOVÁ, Veronika; PEJCHOVÁ, Petra. Aktuální otázky související s aplikací zákona o mediaci v České republice ve vztahu k implementaci Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/52/ES. In: MALACKA, Michal. *Mediace dnes - realita a perspektivy*. Praha: Leges, 2016, Teoretik. ISBN 978-80-7502-170-0.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Na křižovatce mezi mediací a rozhodčím řízením? In: HOLÁ, Lenka. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-4109-3.

STANISLAV, Antonín; STEINBERGEROVÁ, Dorota. Nová právní úprava mediace na území České republiky v kontextu úpravy mediace ve Spolkové republice Německo a Rakouské republice. In: HOLÁ, Lenka. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-4109-3.

ŠVEHLOVÁ, Silvia. Consumer Disputes and Means of their Settlement in the Future. In: PÍTROVÁ, Lenka. *Rule of Law and Mechanisms of its Protection. Czech Republic: Science & New Media Passau-Berlin-Prague*, 2015, s. 273-283. ISBN 978-3-9816855-4-1.

TAMM, Marina. Právně-ekonomické aspekty mediace. In: HOLÁ, Lenka. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-4109-3.

ČLÁNKY V PERIODIKU

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Změny v rozhodčím řízení. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2012, č. 5, s. 15. ISSN 1210-6348.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Rozhodčí řízení ad hoc vs. řízení před stálými rozhodčími soudy a postavení tzv. rozhodčích center. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2005, č. 10, s. 54. ISSN 1210-6348.

BĚLOHLÁVEK, Alexander, J; PEZL, Tomáš. Mezinárodní a tuzemské rozhodčí řízení z pohledu čl. 36 Listiny základních práv a svobod a pravomocí soudů a ústavou garantovaných práv (institut zrušení rozhodčího nálezu v souvislosti se zákazem Revision au Fond). *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2007, r. 146, č. 7, s. 768. ISSN 0231-6625. [Dostupné online v ASPI].

BŘÍZA, Petr; GANTNER, Filip. První setkání se zapsaným mediátorem z pohledu praxe. *Právní prostor*. Praha: Česká advokátní komora, 2016, č. 4, s. 34. ISSN 1210-6348.

DOBŘICHOVSKÁ, Andrea. Procesní důvody rozdílné efektivity fungování civilních soudů v SRN a ČR. *Soudce*. Praha: Havlíček Brain Team (Soudcovská unie České republiky), 2015, č. 9, s. 17. ISSN 1211-5347. [Dostupné online v ASPI].

DOLEŽALOVÁ, Martina; VAN LEYNSEELE Patrick. Mediace v právním prostředí. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, č. 12, s. 419. ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

HORÁČEK, Tomáš. Základní principy mediace (z právního i neprávního pohledu). *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2013, č. 6, s. 17. ISSN 1210-6348.

HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. Vynutitelnost mediačních doložek. *Právní fórum*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, č. 12, s. 525. ISSN 1214-7966.

KOCINA, Jan. Rozhodčí doložky sjednané ve prospěch „soukromých rozhodčích soudů“. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2011, č. 7-8, s. 48. ISSN 1210-6348.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana; PODRAZIL Petr. Řešení procesní situace po zrušení rozhodčího nálezu. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, č. 8, s. 284. ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

LISSE, Luděk. K právnímu postavení arbitrážních center. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2006, č. 1, s. 40. ISSN 1210-6348.

LISSE, Luděk. Stanovisko Nejvyššího soudu k rozhodčím doložkám arbitrážních center. *Obchodněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011, č. 8, s. 250. ISSN 1803-6554. [Dostupné online v Beck-online].

MACKOVÁ, Alena. Zkoumání platnosti rozhodčí doložky ve vykonávacím řízení ve světle práva na soudní ochranu, *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2016, č. 1-2, s. 35 [Dostupné online v Beck-online].

PAŘÍZEK, Igor. K dalšímu posunu judikatury u rozhodčích doložek. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, č. 2, s. 61. ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

PAVELKA, Martin. Rozhodčí řízení před tzv. rozhodčími centry. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2005, č. 7-8, s. 58. ISSN 1210-6348.

PEŠLOVÁ, Andrea. Necháte se soudit nebo mediovat? *Soudce*. Praha: Havlíček Brain Team (Soudcovská unie České republiky), 2007, r. 9, č. 10., s. 32, ISSN 1211-5347.

PICHRT, Jan. Alternativní způsoby řešení sporů v pracovněprávních vztazích – minulost, současnost a budoucnost. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, č. 21, s. 725. ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

PICHRT, Jan. Alternativní způsoby řešení sporů v pracovněprávních vztazích a polská inspirace. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, č. 24, s. 826. ISSN 1210-6410. [Dostupné v Beck-online].

PŘIDAL, Ondřej. Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení. *Právní rozhledy*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, č. 20, s. 731. ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

RABAN, Přemysl. Mimosoudní rozhodování spotřebitelských sporů a rozhodčí řízení. *Obchodní právo*. Praha: JUDr. Mgr. Michal Pospíšil, Ph.D., 2016, č. 11, s. 407. ISSN 1210-8278.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: *ASPI*, 2008, s. 42. ISBN 978-80-7357-324-9. [Dostupné online v ASPI].

RŮŽIČKA, Květoslav. Je rozhodčí smlouva základem rozhodčího řízení? *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2005, č. 10, s. 53. ISSN 1210-6348.

SVATOŠ, Martin. Mýty a fakta o prvním setkání s mediátorem, aneb všechno, co jste o mediaci chtěli vědět, ale báli jste se zeptat. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2013, č. 11, s. 48. ISSN 1210-6348.

SVOBODA, Karel. Procedurální mez přezkumu rozhodčích nálezů: § 15 odst. 2 ZORŘ. *Obchodní právo*. Praha: Advokát JUDr. Mgr. Michal Pospíšil, Ph.D. LL. M., 2012, r. 21, č. 6, s. 209. ISSN 1210-8278. [Dostupné online v ASPI].

SVOBODA, Karel. Ke krizi českého civilního procesu: existují nezadatelná procesní práva? *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2011, r. 150, č. 7, s. 697. ISSN 0231-6625. [Dostupné online v ASPI].

VALOUŠKOVÁ, Zuzana. O neplatnosti rozhodčích doložek ve prospěch soukromých „rozhodčích soudů“. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2010, č. 5, s. 35. ISSN 1210-6348.

VLASTNÍK, Jiří. Právo na spravedlivý rozhodčí proces? *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 1, s. 1, ISSN 1210-6410. [Dostupné online v Beck-online].

ZOULÍK, František. Některé problémy rozhodčího řízení. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2007, č. 1, s. 13. ISSN 1210-6348. [Dostupné v Beck-online]

ELEKTONICKY DOSTUPNÉ ZDROJE

CHALUPSKÁ, Lenka. Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů mezi klientem a advokátem. *Právní prostor* [online]. Praha: ATLAS consulting spol. s r.o. [cit. 2017-02-13]. ISSN 2336-4114. [Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/mimosoudni-reseni-spotrebitelskych-sporu-mezi-klientem-a-advokatem>].

NĚMCOVÁ, Drahomíra. Smírčí řízení prováděné obecným soudem jako forma alternativního řešení sporů. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2016, r. 24, č. 4, s. 583 [cit. 2017-02-06]. ISSN 1805-2789. [Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/6249>].

NOLAN-HALEY, Jacqueline M. Is Europe Headed Down the Primrose Path with Mandatory Mediation? *North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation: Fordham Law Legal Studies Research Paper No. 2010615* [online]. 2012, r. 37, č. 10, s. 32 [cit. 2017-02-09]. [Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2010615].

OLÍK, Miloš. Konec rozhodčího řízení mezi spotřebitelem a podnikatelem v České republice. *Právní rádce* [online]. Praha: Economia, 2016, č. 11 [cit. 2017-01-19]. ISSN 1213-7693. [Dostupné z: <http://pravnicradce.ihned.cz/c1-65514050-konec-rozhodciho-rizeni-mezi-spotrebitelem-a-podnikatelem-v-ceske-republice>].

UHL, Pavel. Arbitráž jako symbol hranic práva a jeho proměny. *Jiné právo* [online]. [cit. 2017-01-13]. [Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2010/03/arbitraz-jako-symbol-hranic-prava-jeho.html>].

SEZNAM ZKRATEK

ADR	alternativní způsoby řešení sporů
AZ	zákon o advokacii
ČAK	Česká advokátní komora
ČOI	Česká obchodní inspekce
ČTÚ	Český telekomunikační úřad
ERÚ	Energetický regulační úřad
EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti
ESLP	Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod publikovaná jako sdělení federálního ministerstva zahraničí pod č. 209/1992 Sb.
EZ	zákon č. 458/2000 Sb., energetický zákon
KŘ	zákon č. 255/2012 Sb., kontrolní řád
LZPS	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
LZPEU	Listina základních práv Evropské unie, Úřední věstník Evropské unie číslo C 326/392
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
NS	Nejvyšší soud ČR
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Pravidla ČOI	Pravidla pro postup při Mimosoudním řešení spotřebitelských sporů České obchodní inspekce
Pravidla SČS	Pravidla pro postup pověřeného subjektu Sdružení českých spotřebitelů při mimosoudním řešení spotřebitelských sporů
Pravidla ČAK	Pravidla pro postup pověřeného subjektu (České advokátní komory) při mimosoudním řešení spotřebitelských sporů
SDEU	Soudní dvůr Evropské Unie
smírčí řád	usnesení představenstva ČAK č. 2/1998 Věstníku ze dne 14. dubna 1998, kterým se upravuje smírčí řád (advokátní smírčí řád)
Ústava ČR	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
ÚS	Ústavní soud České republiky v Brně
ZEK	zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích
ZFA	zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi
ZM	zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci
ZOS	zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele
ZP	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
ZPS	zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách
ZRŘ	zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů

RESUMÉ

Předmětem zkoumání této práce byly alternativní způsoby řešení sporů a to v celkovém kontextu práva na soudní ochranu zaručeného soudní soustavou. V České republice alternativu k soudnímu řízení představují zejména: (1) rozhodčí řízení, (2) mediace a (3) conciliace podle zákona na ochranu spotřebitele. Práce si následně kladla za cíl odpovědět na otázku, zda existence těchto odlišných metod řešení sporů účastníkům řízení rozšiřuje právo na soudní ochranu – v širším významu, zda dochází ke zvyšování uplatňování jejich procesních práv – nebo zda je tomu naopak.

Významnou část této práce představuje rozhodčí řízení. Nejdříve se zaměřuje na procesní záruky, kterých se v rozhodčím řízení účastníkům dostává. Dospívá k závěru, že práva na soudní ochranu dle čl. 36 LZPS se lze vzdát pouze za přísných podmínek, tj. projev vůle musí být jednoznačný a informovaný – vědomý souhlas, svobodný (bez donucení – tedy dobrovolný), bezpodmínečný a pouze v omezeném měřítku. Ani toto vzdání se ovšem není absolutní a neomezené, ale uplatňují se určité záruky minimálních procesních práv definovaných judikaturou Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku pro zabezpečení dostatečné úrovně právní ochrany. Dále práce podrobně rozebírá vztah mezi rozhodčími orgány a soudy a nástroje, kterými se vzájemně ovlivňují (pomocné úkony a kontrolní mechanismy).

Mediace jako dobrovolný proces, v rámci kterého dochází ke zlepšování komunikace mezi stranami, může zajistit akceptovatelnější (a tím i spravedlivější) vyřešení sporu. Práce v tomto směru reflektuje zejména postavení mediátorů a jejich vztah k soudům, které na základě procesních předpisů mohou nařídit první setkání s mediátorem. Conciliace je následně představena jako nový způsob řešení sporů, jenž je nově upravený zákonem na ochranu spotřebitele, a který prostřednictvím procesních pravidel dokáže posílit postavení spotřebitele a zároveň se pokusit o smírné vyřešení sporů, aniž by stranám do budoucna upíral možnost obrátit se žalobou k soudu.

Účelem této práce bylo vysvětlit smysl a účel jednotlivých alternativních způsobů řešení sporů v celkovém kontextu práva na soudní ochranu, které pomohou nejen v úvahách *de lege ferenda*, ale i laické veřejnosti při uplatňování jejich práv.

SUMMARY

The aim of this master's thesis was to describe alternative dispute resolutions in the overall context of the right to judicial protection guaranteed by the judicial system. In the Czech Republic, there are several alternatives to legal proceedings; these are in particular: (1) arbitration, (2) mediation, and (3) conciliation by the Consumer Protection Act. The thesis then aimed to answer the question whether the existence of these different techniques of settling disputes extends the right to judicial protection of the parties – in a broader sense, whether there is an increase in application of their procedural rights – or vice versa.

Arbitration represents an important part of this thesis. I first focus on procedural rights participants in arbitration are guaranteed. I conclude that participants can waive the right to judicial protection guaranteed by Art. 36 of the Charter of Fundamental Rights and Basic Freedoms only under strict conditions, i.e. the expression of will must be unequivocal, informed (conscious) consent, free (voluntary, i.e. without coercion), unconditional; and only to a limited extent. However, this waiver is not absolute and unlimited; certain minimum guarantees of procedural rights defined by practice of the European Court of Human Rights in Strasbourg are applied to ensure a sufficient level of legal protection. The thesis then analyses in detail the relationship between arbitrators and courts, and the mechanisms they use to exert influence over each other (accessory measures and controlling mechanisms).

As a voluntary process which leads to better communication between the parties, mediation can ensure that a more acceptable (thus more just) settlement is reached. In this regard, this thesis reflects especially the status of mediators and their relationship to courts, which, on the basis of procedural rules, can demand that an initial meeting with a mediator is held. Conciliation is then introduced as a new way of resolving disputes, which has recently been revised under Consumer Protection Act and which, through procedural rules, can strengthen consumer's position while attempting that an amicable settlement is reached without stripping the parties of their right to take their proposal to court.

The objective of this thesis was to explain the meaning and purpose of alternative dispute resolutions in the overall context of the right to judicial protection. These will help not only the academic community in thinking *de lege ferenda*, but also the general public in exercising their rights.

Název práce v anglickém jazyce: Alternative Dispute Resolution and the Right to Judicial Protection in the Czech Republic

Klíčová slova v angličtině: alternative dispute resolution, right to judicial protection, arbitration

Klíčová slova v češtině: alternativní způsoby řešení sporů, právo na soudní ochranu, rozhodčí řízení